

Oğuz Tansel'in Masallarında Çocuk ve Eğitim Teması

(Yüksek Lisans Tezi)

Ömer Faruk POLAT

Çanakkale - 2009

T.C
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

OĞUZ TANSEL'İN MASALLARINDA ÇOCUK VE EĞİTİM TEMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç Dr. Hulusi GEÇGEL

Hazırlayan

Ömer Faruk POLAT

Çanakkale - 2009

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ömer Faruk POLAT 'a ait

“Oğuz Tansel'in Masallarında Çocuk Ve Eğitim Teması”

adlı çalışma,

jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Aziz KILINÇ

Üye

Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

Üye

Dr. Mustafa Aydın BAŞAR

ÖZET

Masallar, çocuk edebiyatının vazgeçilmez ürünleridir. Çocuğun karşılaştığı ilk edebi ürünlerin başında gelen masallar, gerek kültür aktarımında gerekse hayata yönelik bilinçlendirmeyi yapmaları açısından önem arz etmektedir. Çocuğun hayal dünyasını zenginleştirmenin yanı sıra, Tansel'in ifadesiyle "...iyiliği, doğruluğu, cezasız, notsuz..." öğretmeleri açısından çocuk edebiyatının en işlevsel ürünleridir.

Masal sahasında bir ilki gerçekleştiren Tansel masalların çocukları uyutma aracı olmadığını bilakis onları uyandırma, bilinçlendirme aracı olduğunu dile getirmiş ve eserlerini bu doğrultuda oluşturmuştur.

Bu çalışmada, Oğuz Tansel'in çeşitli gazete ve dergilerde yer alan söyleşi ve makalelerinden "çocuk" ve "eğitim" kavramlarına olan bakışı tespit edilmiş, Tansel'in masallarındaki öğrenci ve öğretmen tiplerinin özellikleri belirlenmiş, Tansel'in masallarında geçen eğitim temalarının ne doğrultuda oldukları ve Tansel'in bu temalarla vermek istediği mesajlar ortaya çıkarılmıştır. Tansel'in eğitim temalarının hangi eğitim akımlarıyla ilişkilendirilebileceklerine bakılmış ve bu doğrultuda değerlendirmeler yapılmıştır.

ABSTRACT

Stories are indispensable products of children's literature. Stories, the first of literary products that children meet, present importance both from the point of transferring culture and making formulations towards the life. As well as enriching child's imagination, they are the most functional products since they are teaching with Tansel's expression "... the favour, the truth without marking or punishing..."

Realizing a first in the area of story Tansel utters that stories are not a tool to make the children sleep on the contrary they are the tools to wake them up and make them conscious and he composed his works on this way.

In that research, Oğuz Tansel's view to the notions "child" and "education" from his conversations and articles that took place in several magazines and newspapers have been established, the features of teacher and student in Tansel's stories have been defined, in which direction of the education themes in Tansel's stories and the messages that Tansel wants to express have been determined. Which education currents could be associated with Tansel's education themes has been searched and all the evaluations have been done on this way.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÖNSÖZ.....	viii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı	2
1.2. Çocuk Edebiyatında Masal.....	5
1.3. 5–9 Yaş Grubu Çocukların Fiziksel, Sosyal, Kültürel, Psiko-motor Gelişim Özellikleri ve Bu Yaş Grubunun İlgi ve ihtiyaçları.....	7
1.4. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler.....	8
1.5. Çocuk Masallarında Bulunması Gereken Özellikler.....	11
1.6. Problem.....	12
1.7. Amaç ve Alt Problemler	13
1.8. Varsayımlar.....	14
1.9. Kapsam ve Sınırlılıklar	14
BÖLÜM II	15
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	15
2.1. Araştırma Modeli	15
2.2. Evren ve Örneklem	15
2.3. Verilerin Toplanması	16
2.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	16
BÖLÜM III.....	17
BULGULAR VE YORUMLAR.....	17
3.1. Oğuz Tansel’in Yaşamı.....	17
3.2. Oğuz Tansel’in Masallarının Özellikleri.....	20
3.3. Oğuz Tansel’in Çocuk ve Eğitim Üzerine Düşünceleri.....	26
3.4. Oğuz Tansel’in Masallarının İncelenmesi.....	30

3.4.1. Altı Kardeşler	31
3.4.1.1. Perioğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	31
3.4.1.2. Kahkaha Gülü Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	33
3.4.1.3. Altı Kardeşler Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	35
3.4.1.4. Sarı Yılan Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	37
3.4.2. Mavi Gelin	38
3.4.2.1. Nergis Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	38
3.4.2.2. Padişahın Küçük Oğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	40
3.4.2.3. Sığırtmacın Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	42
3.4.2.4. Mavi Gelin Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	44
3.4.2.5. Koca Karının Oğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	46
3.4.3. Üç Kızlar	47
3.4.3.1. Cevahir Yumurtası Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	47
3.4.3.2. Altın Ne, Gümüş Ne, Bakır Ne Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	49
3.4.3.3. Üç Kızlar Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	50
3.4.3.4. Taş Evin İki Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	53
3.4.3.5. Padişahın Bir Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	54
3.4.4. Yedi Devler	55

3.4.4.1. Yedi Devler Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	55
3.4.4.2.Bitlice Karının Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	57
3.4.4.3. Boyu Bir Karış, Sakalı Üç Karış Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	58
3.4.4.4. Bir Karı, Bir Koca Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	60
3.4.4.5. Hotlu Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	62
3.4.5. Al'lı İle Fırfırı.....	62
3.4.5.1. Al'lı ile Fırfırı (I. Cilt).....	63
3.4.5.1.1. Üç Peri Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	63
3.4.5.1.2. Al'lı ile Fırfırı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	64
3.4.5.1.3. Oduncunun Karısı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	66
3.4.5.1.4. Naz Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	67
3.4.5.1.5. Becerikli Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	68
3.4.5.1.6. Alaca- Bulaca Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	69
3.4.5.1.7. Dünya Güzeli Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	71
3.4.5.1.8. Balıkçı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	73
3.4.5.1.9. Kabak Donunda Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	74
3.4.5.1.10. Topal Dev Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	75

3.4.5.2. Al'lı İle Fırfırı (Cilt II).....	76
3.4.5.2.1. Korkak Adam Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	77
3.4.5.2.1.2. Kırk Kardeşler Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	78
3.4.5.2.3. Al'lı Tilki Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	80
3.4.5.2.4. Avcıoğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	81
3.4.5.2.5. Konuşan Balıkla Yalnız Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	83
3.4.5.2.6. Üç Kardeşler Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	85
3.4.5.2.7. Dalyanoğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	86
3.4.5.2.8. At, Tilki, Kurt Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	88
3.4.5.2.9. Karanlık Dünya Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar.....	89
3.5. Oğuz Tansel'in Masallarında Yer Alan Eğitimle ilgili Görüşlerinin Eğitim Felsefesi Yaklaşımlarıyla İlişkilendirilmesi.....	91
3.5.1.Daimicilik (Perennialism).....	92
3.5.2. Esasicilik (Essentialism).....	94
3.5.3. İlerlemecilik (Progressivism).....	95
3.5.4. Yenidenkurmuculuk (Reconstructionism).....	97
3.5.5. Varoluşçuluk (Existentialism).....	98
3.6.1. Altı Kardeşler.....	99
3.6.2 Mavi Gelin.....	100
3.6.3. Üç Kızlar.....	101
3.6.4. Yedi Devler.....	102
3.6.5.1 Al'lı İle Fırfır (I. Cilt).....	103
3.6.5.2. Al'lı İle Fırfırı (Cilt II).....	105

BÖLÜM IV.....	112
4.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
4.1. Sonuçlar.....	113
4.2. Öneriler.....	115
4.3. Kaynakça.....	116
Ek.....	120
Oğuz Tansel'in Fotoğrafları.....	120

ÖNSÖZ

Sözlü edebiyatın beklisi de en eski türlerinden olan masallar, yüzyıllar boyunca anlatıla gelmişlerdir. Halk Edebiyatımızın bu nadide örnekleri her devirde gerek yetişkinlerin gerekse çocukların baş tacı olmuştur. Özellikle, Çocuk edebiyatının müstakil bir edebiyat alanı olarak teşkilinden sonra masalların önemi daha bir artmıştır. Nitekim bunun sonucunda gerek dünya edebiyatlarından gerekse halk edebiyatımızdan derlemeler yapılmış, bu alanla ilgili akademik çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Çocuk edebiyatının teşkilinden sonra masalın çocuğun gelişiminde ve eğitiminde oynadığı rol adeta kesinleşmiştir.

Masal sahasında belki de masala olan bakış açısını ters yüz eden ve alanında ilk olma özelliği taşıyan Oğuz Tansel'in şüphesiz bu alanda farklı bir mevkisi vardır. Zira Tansel'in " Ben masallarımı uyutmak için değil, uyandırmak, bilinçlendirmek için yazıyorum..." tezi bu farklılığının ana sebebi olsa gerek. Bilinen masal geleneği içindeki bu tez, Tansel'e -kanaatimizce- haklı bir ün kazandırmaktadır. Oğuz Tansel, hocası Pertev Naili Boratav'ı desteklemesiyle başladığı masal derlemeciliğini bir hayli geliştirmiş ve bu sahada biri iki cilt olmak üzere toplam beş masal kitabı yazmıştır. Akabinde bu masal kitaplarından "Al'lı ve Fırfırı" adlı eseriyle 1977 yılında TDK'nin verdiği "Çocuk Yazını Ödülünü" almıştır.

Çalışmamızda Tansel'in masallarında var olan öğrenci ve öğretmen tipleri tespit edilmiş, masalların eğitim temaları belirlenmiş ve bu temaların eğitim akımlarıyla ilişkileri ortaya konulmuştur. Tansel'in masal kahramanlarının reaktifliği, mücadeleliliği, yardımseverlikleri ilk göze çarpan unsurlar olacaktır. Özellikle masalların iyiliği, doğruluğu, cezasız, notsuz öğretileri ise masal konusunda Tansel'in başarısı olarak değerlendirilecektir.

Öncelikle, tezin planlanmasında ve yürütülmesinde en büyük paya sahip olan tez danışmanım ve hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL'e, gerek lisans dönemimde gerekse yüksek lisans dönemimde tutum ve davranışlarıyla beni

yüreklandiren aziz hocam Sayın Doç. Dr. Aziz KILINÇ'a, derslerinde yeni yeni feyizler kazandığım muhterem hocam Sayın Prof. Dr. Kemal YÜCE'ye, bilimsel araştırma konusunda bana ve birçok arkadaşşıma yol gösterici olan Sayın Dr. Mustafa Aydın BAŞAR'a en derin şükranlarımı sunarım.

Çalışmamda yararlandığım bütün dokümanları bana ulaştırın Oğuz Tansel'in değerli kızı Sayın Prof. Dr. Aysıt TANSEL hanımefendiye, kaynak konusunda ilk başvurduğum ve beni çalışma konum hakkında yüreklandiren Sayın Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK beyefendiye de teşekkür bir borç bilirim.

Çalışmada beni destekleyen kıymetli meslektaşım Semra SAZAK hanım efendiye, babam Mustafa POLAT başta olmak üzere kıymetli aileme ve ismini zikredemediğim değerli arkadaşlarıma en derin şükranlarımı sunarım.

Çanakkale, 2009

Ömer Faruk POLAT

BÖLÜM I

GİRİŞ

“Dil, edebiyat veya kültür, inançları kalabalıklara yayarak onları yakıp yıkan bir fırtına haline getirebilir veya onlara karanlık gecelerinde yol gösteren ışık olur.” (Kaplan 2000: 120).

“Edebiyat; eserini seyircisi ile doğrudan doğruya temas ettirebilen tek sanattır” (Okay 1998: 19). Edebiyat genel olarak insanların duygu, düşünce ve isteklerini; yazılı ve sözlü olarak ifade etme sanatıdır. Edebiyatın ana malzemesi dildir. “Resimde renk, müzikte ses ne ise edebiyatta da dil odur.” (Sağır 2002: 12).

Edebiyatla ilgili tariflere baktığımızda bu kavramın temelinde ifade güzelliği, estetik ve öğreticiliğin olduğu görülür.

Edebiyat güzeli işleyen, güzeli arayan bir sanat olmasının yanında asıl gaye olarak insanı eğitmeyi amaçlar. Nitekim bu sözcüğün kökü “edep” kelimesidir. “Edep” kelimesi ise “terbiye, eğitim” anlamlarına gelmektedir.

Dolayısıyla edebiyat hem güzeli işleyecek hem de eğitici olacaktır. Bu açıdan edebiyatla eğitim arasında sıkı bir ilişki oluşmaktadır. Edebiyatın eğitimle ilişkisi incelenirken bu iki kavramın hizmet ettiği gayenin ortaklığı görülmektedir. İki kavramın temel amacı; kültür aktarımıdır.

Cahit Kavcar, eğitimin kültür aktarımına olan tesirini şöyle açıklar (Kavcar 1982: 1):

“En geniş ve genel anlamıyla eğitim çocuk olsun, genç olsun, yaşlı olsun, insanlarda sosyal hayata ve çağa uygun tutum ve davranış değişikliği sağlamaktır. Eğitimin işlevi, topluma sağlıklı bir biçimde uyum yapabilmeleri için insanları eğitmektir. Bu etkileme, geçmişteki sosyal ve ulusal değerleri tanıtip benimsetme, bugünün gerçeklerini gösterme ve geleceğe dönük değerler, hünerler kazandırma yoluyla olur. Çağdaş eğitimin amacı, dünü koruyarak yarını güven altına

almaktır.[...] Kısacası eğitimden beklenen üç esas, dünü tanıma, bugünü kavratma ve yarına hazırlatmadır...”

Edebiyatın kültür aktarımını ise Abdurrahman Güzel ve Ali Torun şöyle açıklarlar (Güzel ve Torun 2003: 23):

“Kültürel değerlerin yeni nesiller tarafından özümsemesinde asıl unsur edebiyattır. Edebi eserler, kültürel değerlerin sonraki nesillere özümsetilmesinde uzun vadeli ve kalıcı bir etki yaratmaktadır...”

Her iki kavramın özünde var olan ortak payda kültür aktarımıdır. Kültür aktarımını, Türk kültürünün devamını sağlamayı ve bunu özellikle geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza aktarmayı eserlerinin gayesi edinen değerli sanatçılarımızdan biri de Oğuz Tansel’ dir. Tansel hem bir eğitimci hem de bir edebiyatçıdır. Üç kanatlı masal kuşunun sırtına binip Kaf dağlarının ardından devşirdiği güzellikleri gelecek nesillere sunmaya çalışmıştır.

1. Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı

Kutsal kitaplardan İncil her şeyden önce kelamın var olduğunu dile getirir: “Kelam; yani söz”. Söz edebiyatın ana malzemesidir. Dolayısıyla edebiyat, insanoğlu var olduğundan bugüne süren bir sanattır.

Edebiyat sözcüğü Arapçada “edep” sözcüğünün çoğuludur. Anlam olarak “iyi ahlak, görgü, terbiye, nezaket v.b.” anlamlar taşıyan bu sözcük dilimizde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Edebiyat kavramı dilimizde bugünkü anlamıyla ilk kez Tanzimatın birinci dönem sanatçılarından İbrahim Şinasi tarafından kullanılmıştır. Birçok yazar veya sanatçı tarafından da tanımı yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Edebiyat (Literatüre), sözlüklerde genellikle yaratıcı ya da eleştirel nitelikte, bilimsel yazılardan ayırt edilen sürekli bir değere,

biçim kusursuzluğuna sahip, güçlü duygusal etki yaratan düşünce, duygu ve imgelerin söz ya da yazıyla anlatılması sanatı (yazın) diye tanımlanmaktadır (Kıbrıs 2004: 1).

“Bir milletin maddi ve manevi bütün değerlerini bünyesinde toplayan bir sanattır” (Özbay 2002: 115).

Diğer bazı tanımlar ise şöyledir:

“Edebiyat, yazma sanatı ile ilgili kaidelerin bütünü ve uygulama bu kaidelere uygun eserleri de içine alan disiplindir.” (Bilgegil 1977:428).

“Genel anlamıyla edebiyat, insanın duygu ve düşünce ve toplum yaşamını, doğayla olan ilişkilerini söz ve yazıyla, etkili bir dil ve güzel bir biçimle anlatmayı amaç edinen bir sanat dalıdır.” (Bezirci ve Göker 1993: 13).

“Edebiyat ‘olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığıyla biçimlendirilmesi sanatı; yazın literatür’ olarak ifade edilebilir.” (Türk Dil Kurumu 1998:670).

Yukarıda birbirine az çok benzer tanımları yapılan edebiyat diğer bilim dallarında olduğu gibi kendi bünyesinde de alt şubelere ayrılmıştır. Bu ayırım edebiyatı üzerine yoğunlaştığı dönemler, eserler veya hitap ettiği kitleye göre yapılmıştır. Bu ayırım sonucu oluşan şubelerden biride “Çocuk Edebiyatı”dır.

Edebiyatı bir şubesi olarak ortaya çıktığından beri üzerine çok konuşulan, tartışılan bir kavram olmuştur çocuk edebiyatı. Ülkemizde de bir hayli tartışmalara, tetkiklere tabi tutulduktan sonra kabul görmüştür. Edebiyatı farklı tanımlamaları olduğu gibi çocuk edebiyatının da farklı tanımları yapılmıştır:

“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır.” (Yalçın ve Aytaş 2005: 17).

Bu kavramı Şirin ise şöyle tanımlar:

“Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine eğilirken eğlenmelerine

katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu edebiyattır.” (Şirin 2000: 91).

Çocuk edebiyatı kavramı etrafında şekillenen tartışmalar iki farklı gruba ayrılmıştır. Bunlardan birincisi çocuk edebiyatını, edebiyatın bünyesinden farklı olarak müstakil bir çocuk edebiyatı kavramına karşı çıkarlar. Çünkü bu kavrama özellikle yazın eserler olarak hangi eserlerin dâhil edileceği bir sorundur. Bu konuda Cemil Meriç fikirlerini şöyle dile getirir:

“Çocuk edebiyatının ne sınırları belli ne mahiyeti. Çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılan kitapların bütününe kucaklıyor ama çocuk, büyükler için yazılan kitaplarda okuyor. Yaşla baş arasında kesin bir münasebet kurmak mümkün değil.” (Şirin 1987: 3–4).

İkinci gruptakiler ise müstakil bir çocuk edebiyatı kavramını savunurlar. Bu gruptaki yazarlar çocuğun yetişkinlere nazaran ilgi ve ihtiyaçlarının farklılığından bahsederler. İlgi ve ihtiyaçlardaki bu farklılık beraberinde kendi başına müstakil bir çocuk edebiyatını var eder (Yalçın ve Aytaş 2005: 17).

İkinci gruptaki edebiyatçıların görüşlerini kabul eden Recep Şükrü Nas fikirlerini şöyle dile getirir (Nas 2002: 33).

“Çocuk vardır, ‘çocukluk’ diye bir dönem vardır. Çocuğun düşünme, algılama biçimi yetişkinden farklıdır. Çocuk, insandır. Bu insan edebiyattan yoksun bırakılmayacağına göre, onun için edebiyat yapılacaktır, bu da Çocuk edebiyatıdır. Ama bu böyle diye çocuğa yoz, düzeysiz, kof ürünler sunulamaz. Edebiyat için ne geçerliyse Çocuk edebiyatı içinde o geçerlidir...”

Sonuç olarak çocuk edebiyatı, edebiyatın bir şubesi olarak kendi sınırlarını belirlemiştir. Yapılan tanımlamalara baktığımızda eğitim ve ifade tarzının temel alındığını görürüz. Bu çıkarıma binaen çocuk edebiyatı ürünleri hem eğitici olacak hem de üslup açısından çocuğa uygun olacaktır.

1.2. Çocuk Edebiyatında Masal

Dilimize Arapçadan geçmiş olan “masal” kelimesi belirli bir hikâye türü manasına gelmektedir. Bu türün genel olarak tanımı şöyledir:

“Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağan üstü kişilerin, olağan üstü olayların bulunduğu ‘bir varmış bir yokmuş’ gibi klişe bir anlatımla başlayan belli bir uzunluğu olan, sonunda ‘yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çikalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana’ gibi belirli bir sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım türüdür” (Seyidoğlu 1985: 149).

Pertev Naili Boratav ise masalı şöyle tanımlar (Boratav 1992: 75):

“Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından ve törelerden bağımsız tanımıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa anlatılar.”

Genel olarak her iki tanımda da masalların halk kültürünün, hayal gücüne tesir etmesiyle oluştuğu belirtilmiştir. Geçgel ve Güleç (2005: 43) ise masal tanımında geçen “hayal ürünü” sözünü, yalnızca “olağanüstü şeyler” anlamında düşünülmemesi gerektiğini belirtir.

Yavuz (2002) masalların birer sosyo – kültürel ayna olduklarını söyler. Toplumun tüm gelenek ve göreneklerini, ekonomik yapısını, üretim veya tüketim şekillerini, etik değer yargılarını sembollerle veya doğrudan ifade ettiğini dile getirir.

Çobanoğlu ve Özarslan ise masalların işlevleriyle ilgili olarak Umay Günay’ın fikirlerini şu şekilde beyan ederler (Çobanoğlu ve Özarslan 1996: 122):

“Masalların öğrencilere dramatize ettirile bilme özelliği de vardır. Bu uygulamanın en önemli yanlarından biri; çekingen olan, söz almaktan korkan öğrencilerin cesaret kazanmaları için kullanılacak olmasıdır.[...] gerek sosyalleşme gerekse konuşma gücünün artması bakımından olumlu etkilenecektir.”

Masallar ayrıca dil edinimine de katkıda bulunarak çocuğun edebi zevkini geliştirirler (Yavuz 2002: 158).

Sakaoğlu (1999: 159) ise masalın çocuğu ideal bir dünyaya götürdüğünden bahseder. Çocuğa arzu ettiği fakat bazı imkânsızlıklar yüzünden yaşayamadığı hayatı sunduğunu belirtir.

Güleryüz (2002: 219) masalların yaratıcı düşünceyi geliştirdiğini ve sorunlara değişik yaklaşımlar getirdiğini dile getirir.

Çocuk edebiyatının en gözde türlerinden olan masallar; anadil ediniminin yanı sıra, milli kültürün aktarımı, kişilik gelişimi, hayal gücünün geliştirilmesi ve zenginleştirilmesinde, ahlaki ve toplumsal kuralların öğretilmesinde büyük katkı sağlar.

Masallar bu gibi işlevleriyle çocuğun eğitimine büyük bir katkı sağlar. Bu katkıyı yerine getirirken onun hayal dünyasına hitap ederek, onu realiteden uzaklaştırır ama verdikleriyle realiteye çözümler sunar. Kısacası masallar çocuğa hayatı öğretir. Genel olarak baktığımızda masallar şu türlere ayrılır.

Masal Türleri:

Geçgel ve Güleç (2005: 43) Boratav'ın uluslararası masal katalogunda masalları şu ana çeşitlere ayırdığını söylemişlerdir.

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Masallar (olağanüstü masallar ve gerçekçi masallar)
3. Güldürücü Fıkralar, Nükteli Hikâyeler
4. Zincirlemeli Masallar

1.3. 5–9 Yaş Grubundaki Çocukların Fiziksel, Sosyal, Kültürel, Psiko-motor Gelişim Özellikleri

Bu yaş grubunun psiko-sosyal özellikleri genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- a) Cinsiyet ayırımı başlar.
- b) Yetişkin ve çocuk dünyası arasındaki farklılıkları ayırt eder.
- c) Paylaşır ve sırasını bilir.
- d) Öğretmenin desteği ve beğenisi, bu yaşlardaki çocukların başarısı, olumlu arkadaşlık ilişkisi kurabilmesi ve kendine saygısı açısından çok önemlidir.
- e) Yetişkinlerden kendi yaptıklarıyla ilgili konularda onay bekler
- f) Sevildiğinden emin olmak ister.
- g) Görev sorumluluğunu kazanmıştır ve başarılı olmanın önemini anlar.
- h) Bilinçli bir şekilde davranmaya başlar. Dikkatini başka yönlere verebilir.
- ı) Hayal ve gerçek dünyasını daha net bir şekilde ayırt eder.
- i) Kızlar ve erkeklerin ilgi duydukları konular farklıdır.
- j) Eleştirilme ve alay edilme konusunda hassastırlar.
- k) Kişisel bağımsızlıklarını kazanırlar.
- l) sebep-sonuç arasındaki ilişkiyi anlamaya başlarlar.

Bu yaş grubundaki çocuklar ayrıca farklı okuma eğilimleri gösterirler. Çünkü her yaş grubunun okuma eğilimi farklıdır. Nitekim bu yaş grubundaki çocuklar daha çok “masal” türünü tercih etmektedirler. Yukarıda belirtilen özelliklere uygun ilgi ve ihtiyaçların bulunduğu yegane tür masaldır. Bu çağ “büyülü gerçekliği okuma yaşı” olarak adlandırılır.

1.4. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler

Çocuğun, yetişkinden farklı olduğu bir realitedir. Dolayısıyla ilgi ve ihtiyaçları da yetişkinlerden farklılık gösterir. Çocuk edebiyatı ürünleri

oluşturulurken bu farklılık göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer bu farklılık göz ardı edilirse; oluşturulan ürünler çocuklar tarafından kabul görmez. Çocuk kitaplarında aranan bazı özellikler olmalıdır. Bu özellikler iki ana başlık etrafında toplanır. Bunlar; biçime ait özellikler ve muhtevaya ait özelliklerdir. Biçime ait özelliklere baktığımızda karşımıza bazı temel kavramlar çıkar. Şöyle ki:

1. Büyüklük (Boyutlar): Çocuklar, genellikle değişik boyutlardaki kitapları karıştırmaktan ve okumaktan hoşlanırlar. Ancak, ilke olarak, çocuk kitapları hacim ve ağırlık yönünden taşınabilir, kitaplık düzenlemesine de uygun olmalıdır.

2. Kâğıt: Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıt mat, dayanıklı, birinci veya ikinci hamur kâğıt olmalıdır. Kaliteli kâğıt kullanılmadığı için; renkleri değişen, yazıları iyi okunmayan ve kolay yırtılabilen bir kitap, çocukları okuma isteksizliğine itebilir.

3. Sayfa Düzeni: Çocuk kitaplarında, sayfalar normal aralıklı satırlardan oluşmalı; sayfa kenarlarındaki geniş boşluklar (marjlar) bulunmalıdır. Özellikle, sayfalar tek sütun halinde düzenlenerek, okuma rahatlığı yaratılmalıdır. Bu sayfalarda resim-yazı uyumu sağlanmalıdır.

4. Harfler: Harflerin boyu, ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için 12 puntodan büyük olmalıdır. 4 ve 5. sınıflarda 10 puntoluk harfler kullanılabilir.

5. Resimler: Kitaplardaki resimler konuya uygun, sayfa düzeninde de birlik ve bütünlüğü sağlamalıdır. Resimler anlatılan konuya göre; açıklayıcı, yorumlayıcı eğlendirici, güldürücü ve sevimli olmalıdır. Bazen de güldürürken düşündürmelidir. Resimlerin taşınması gereken en temel özelliği ise, "estetik değeri"dir. Resimler, çocuğun estetik duygularının gelişmesine katkı sağlamalıdır. Estetik kaygı ön planda tutulmak koşuluyla; okulöncesi döneme ve okumaya yeni başlayan çocuklara yönelik kitaplardaki resimlerin renkli olması beklenir.

Okulöncesi ve okumaya yeni başlayan çocuklar için hazırlanan kitapların dörtte üçü resim, dörtte biri yazı; 8 yaşın üzerindeki çocuklar için hazırlanan kitapların dörtte ikisi resim, dörtte ikisi de yazı olmalıdır. 10 yaşın üzerindeki

çocuklara yönelik bir kitabın, dörtte birinin resim, dörtte üçünün de yazı olması gerekir. İlköğretim 6. Sınıftaki öğrenciye verilecek bir kitapta; resmin yerini yazıya bırakması uygun olur.

6. Kapak (Cilt): Çocuk kitaplarındaki kapak resimleri estetik değerinin yanında; canlı, kitap konusuyla ilgili ve çocuğa okumaya çağırıcı biçimde olmalıdır. Kapak kâğıdı sağlam ve kaliteli olmalıdır.

Sağlam, çocuğun hoşuna giden çekici bir kapak ve cilt, eserin okunma ve uzun süre saklanma şansını da artırır (<http://www.egitim.aku.edu.tr/ssever.htm>).

Muhtevaya ait özelliklere baktığımızda ise genel hatlarıyla karşımıza şöyle bir tablo çıkar:

1. Tema: Çocuk kitaplarında, yazarın, aktarmak istediği "tema" ve çocuklarda geliştirmeyi amaçladığı davranışlar açık seçik belirtilmelidir. Yazarlar, okurlarıyla bir duygu ve düşünce alışverişinde olurken, eserlerinde politik ve ideolojik güdümlülüğe yönelmemelidir. Özellikle, demokratik ilkelere bağlanma gereğini; aile, yurt, ulus, doğa ve hayvan sevgisini; iyiye, güzele duyarlılığı, kahramanlığa saygıyı, yaşamayı sevmeyi ve yaşama zevkini işlemelidir. Kitaplarda, evrensel değerlere yer vermek, çocuğun dünya görüşünü genişletmesi açısından çok önemlidir. Öte yandan bu temaların işlenişinde, çocukların gerçekleri de görmesini, anlamasını sağlamak ve bunun dozunu da çok iyi ayarlamak; yazar, ressam, eğitimci, psikolog ve tasarımcının işbirliği yapmasını gerektirir.

2. Konu: Çocuk kitaplarında, tema ve konu ilişkisi güçlü olmalıdır.

Çocuk kitaplarında ele alınan konular, çocuklarda, güven duygusunu artırmalı, sağlam ve geçerli inançları yerleştirmeli; çocukları ulusal değerlere ve demokratik yaşayış biçimine saygınlığını sağlamalıdır. Konular, çocukların güldürü duygusunu geliştirmeli, onları eğlendirip dinlendirirken eğitmelidir.

Kitaplardaki konuların, çocukların yaşantılarıyla ilgili olması ve gerçeğe uygun düşmesi beklenir.

Yazarların, değişik yaş gruplarındaki çocukların ilgilerini, beğenilerini ve okuma eğilimlerini çok iyi bilmesi, kitapların ilgiyle okunmasının temel koşullarından biri olarak görülmelidir.

3. Kahramanlar: Çocuğun, okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kurduğu bilinmektedir. Bu nedenle, çocuk kitaplarında az sayıda kahraman bulunmalı, kahramanların fiziksel ve ruhsal portreleri güçlü bir biçimde çizilmelidir. Masal ve masalımsı türlerin dışındaki kitaplarda, kahramanların özellikleri gerçek ya da gerçeğe yakın olmalı; abartıdan kaçınılmalıdır.

4. Plan: Çocuk kitaplarında, duygu ve düşünceler, olaylar tutarlı bir biçimde sıralanmalı; konu ile çocuklarda uyandırılmak istenen duygu (tema) arasında bir bütünlük sağlanmalıdır. Olaylar; çocuğun ilgisini sürekli canlı tutan ilişki geçişmeleriyle, kitabın başından sonuna kadar, gereksiz ayrıntılara düşmeden, ölçülü ve rahat bir anlatımla aktarılmalıdır.

5. Üslup, dil ve anlatım çocuk kitaplarında, gereksiz ve bayağı her sözcüğü anlatımın dışında bırakan bir üslup yeğlenmelidir. Anlatımda; "duruluk, akıcılık, açıklık, yakınlık, çeşitlilik ve kişisellik" etkili ve güzel bir üslup yaratmanın temel koşulları olarak görülmelidir.

Çocuk kitaplarında eskimiş, yıpranmış sözcüklerle yüklü bir anlatımdan kaçınılmalı; çocukların sözcük dağarcıklarını zenginleştirecek, duygu ve düşünce evrelerini de geliştirecek bir yaklaşım anlatımda temel ilke olarak benimsenmelidir.

Çocuk kitaplarında anlatım, tek özne ve tek yüklemden oluşan kısa ve yalın cümlelerle yapılmalı; cümlelerde edilgen çatılı eylemler yerine, etken çatılı eylemler kullanılmalıdır.

Kitaplarda, Türkçenin zengin anlatım olanakları çocuklara hissettirilmeli; çocuğun dil beğenisini geliştiren bir yaklaşımla, beş duyuya seslenen bir anlatımla üslup canlı kılınmalıdır. Kitaplarda argo söyleyişlerden, bol mecaz ve istiare kullanmaktan kaçınılmalı; çocukların kullanımında güçlük çektiği bağlaç ve edatlara

(mademki, gerçi, aksi halde, rağmen, sanki vb.) mümkün olduğunca yer verilmemelidir.

Kitaplar; dilbilgisi, yazım (imla) ve noktalama kuralları bakımından yanlışsız olmalıdır.

Kitaplar, belirtilen yapısal özellikleriyle birlikte, aşağıda gösterilen eğitsel ilkelere dayandırılmalıdır.

Biçim ve muhteva açısından birlikteliği sağlayan eserler çocukların ilgisini çekecek ve onlar tarafından okunacaktır (<http://www.egitim.aku.edu.tr/ssever.htm>).

1.5 Çocuk Masallarında Bulunması Gereken Özellikler

Çocuk masallarında ise kitaplarda aranan özelliklere ek olarak aşağıda sıraladığımız özelliklerin aranması gerekmektedir. Oğuzkan (1987) masalların aşağıdaki özelliklere sahip olmaları gerektiğini belirtir

1. Masalı oluşturan olaylar canlı ve hareketli olmalıdır.
2. Masalın dili sade, anlatımı akıcı olmalıdır.
3. Masalda düğüm noktası ustaca işlenmiş olmalı, olaylar beklenmedik biçimde sonuçlanmalıdır.
4. Tasvirler, kahramanların davranışları ve beğenileri çocuklarda iyilik ve güzellik duygusunun gelişmesine yardımcı olmalıdır.
5. Masalda anlatılanlar zaman zaman çocukları neşelendirmeli, güldürmeli ve eğlendirmelidir.
6. Masal, konusu ve kahramanları bakımından çocukları korkutmaktan ve üzmekten uzak olmalıdır.

7. Masalda çocukları uyuşukluğa, boş inanlara ve yazgıcılığa (kaderciliğe) yönelten telkinler bulunmamalıdır.

1.6. Problem

Bütün dünyada olduğu gibi bizde de ilk önceleri çocuklar için ayrı bir edebiyat yoktu. Çocuklara yönelik kitaplar yazılmıyordu. Çocuklar kitap okuma ihtiyaçlarını büyükler için yazılan kitaplardan gideriyordu. Her ne kadar didaktik içerikli eserler olsa da öznesi çocuk olan eserler Tanzimat dönemiyle edebiyatımızda yer almaya başlamıştır.

Tanzimat'tan önce Nabi'nin Hayriye'si ve Sümbülzade Vehbi'nin Lütfiyye adlı eseri çocuklara yönelik yazılmışsa da didaktik içerikli eserlerdir. Tanzimat döneminde ise daha çok çeviri eserler bu sahada görülmüştür. “Robinson Crusoe, Güliiver'in Seyahatleri, Arzın merkezine Yolculuk, Denizler Altında 20 Bin Fersah” gibi eserler çocuklar tarafından beğeniyle okunmuştur. Cumhuriyet dönemine baktığımızda ise artık çocuk edebiyatı müstakil bir tür olarak varlığını kabul ettirmiştir. Bu dönemin eserlerine baktığımızda eserlerin özneleri artık çocuk olmuş, onların ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuştur.

Bu noktada çocuk edebiyatı ürünlerinden olan masal, bu türün diğer ürünlerinden farklılık gösterir. Çünkü masal sözlü edebiyat ürünüdür. Dolayısıyla yazılı edebiyattan öncesine dayanır.

Masallar her dönemde çocuklar için bir ilgi kaynağı olmuşlardır. Gerek ifade tarzları, gerek olayların realiteden ziyade hayale yakın olması ve gerekse iyilerin kötülere hep galip gelmesinden dolayı çocuklara en uygun ürünlerdir.

Türk masallarının İslamiyet'ten öncesine dayanan kaynakları vardır. İslamiyet'in kabulünden sonra masal denizine İran ve Arap ırmakları da katılmıştır. Böylece Türk masalları bir hayli zengin bir yapıya kavuşmuştur. Eski gelenekte

masallar büyük çoğunlukla, didaktik amaçlı anlatıla gelmişlerdir. Bu açıdan masalların eğitimsel işlevleri gelenekten gelen bir bağla kuvvetlendirilmiştir. Masal; çocuğun hayal dünyasını zenginleştirdiği gibi, iyilerin kazanması; kötülerin kaybetmeye mahkûm olması, toplumsal örf ve geleneklerin benimsetilmesi gibi işlevleri çocuğun anlayacağı üslupla ifade eder.

Bu çalışmada Oğuz Tansel'in masallarından çocuk ve eğitim temasının ne ölçüde yer aldığı irdelenmiştir. Bu amaçla yazarın çocuk ve eğitim anlayışını belirlemek ve bu anlayışın hangi eğitim felsefesine dayandığını tespit etmek için bir iki cilt halinde beş masal kitabı incelenmiştir.

Oğuz Tansel'in masallarında çocuk ve eğitim kavramlarının hangi boyutlarda ele alındığı, yazarın çocuk ve eğitim kavramlarına yaklaşımının hangi eğitim felsefesine veya felsefelerine dayandığının tespiti bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.7. Amaç ve Alt Problemler

Bu çalışmanın amacı Oğuz Tansel'in "çocuk" ve "eğitim" kavramlarına yönelik değerlendirmelerine ilişkin saptamaların, eğitim felsefelerine göre yorumlanması ve bu doğrultularda çıkarımlarda bulunmaktır.

Bu temel amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Oğuz Tansel'in hayat hikâyesi nedir?
2. Oğuz Tansel'in masalları ve bu masalların özellikleri nelerdir?
3. Oğuz Tansel'in "çocuk" ve "eğitim" kavramları üzerine görüşleri nelerdir?
4. Oğuz Tansel'in masallarında eğitimle ilgili; öğrenci, öğretmen ve eğitim temalarına ilişkin eğitsel saptamalar nelerdir?
5. Oğuz Tansel'in masallarında yer alan eğitim temaları hangi eğitim felsefeleriyle ilişkilendirilebilir?

1.8. Varsayımlar

1. Oğuz Tansel'in masalları eksiksiz taranmış ve masallarda yer alan “öğrenci, öğretmen ve eğitim temaları” belirlenmiştir.
2. Yazarın eğitim ve çocuk konusundaki kendi görüşleri belirlendikten sonra, masallarındaki eğitim ve çocuk kavramlarıyla örtüşüp örtüşmediği saptanmıştır.
3. Çalışmanın sonunda çocuk, öğrenci, öğretmen ve eğitim temalarına yönelik saptamaların gerçek yaşamla ilgisi saptanmıştır.

1.9. Kapsam ve Sınırlılıklar

1. Bu çalışmada Oğuz Tansel'in bütün masalları incelenmiştir.
2. Çalışmada yer alan masal incelemeleri Oğuz Tansel'in 5–9 yaş grubu çocuklarına yönelik masal kitaplarıyla sınırlı tutulmuştur.
3. Çalışmada, Oğuz Tansel'in masal kitapları ile “çocuk” ve “eğitim” kavramlarına yönelik görüşlerinin yer aldığı makaleler ve gazete yazıları esas alınmıştır. Tansel'in bu kaynaklar dışındaki yazıları çalışmanın dışında tutulmuştur.

BÖLÜM II

2.ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, tarama modeliyle ele almış; Oğuz Tansel'in masal kitaplarında yer alan; öğrenci, öğretmen, eğitim temasını saptamaya yönelik kaynak taramasına dayalı bir çalışmadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Oğuz Tansel'in yazmış olduğu biri iki cilt olmak üzere beş kitabında yer alan 46 masalı ile çeşitli gazete ve dergilerdeki eğitim ve çocukla ilgili makaleleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise biri iki cilt olmak üzere Oğuz Tansel'in yazdığı beş masal kitabında yer alan 38 masalı ile "Çocuk" ve "Eğitim" kavramlarının geçtiği gazete ve dergi yazıları oluşturmaktadır. Tansel'in bu kavramlar haricinde çeşitli gazete ve dergilerde yayınladığı makaleler bu çalışmanın dışında tutulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmamızın verileri kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Oğuz Tansel'in bütün kitapları ile çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan makaleleri, Tansel'in kızı olan Prof. Dr. Aysıt Tansel'in kütüphanesinden temin edilmiştir.

Elde edilen veriler çocuk eğitimi ve eğitim ortamlarındaki süreçlere uygun olarak değerlendirilmiştir. Masallar ve makaleler Tansel'in "çocuk" ve "eğitim" kavramları hakkındaki fikirlerini tespit etmek, masallarda geçen öğrenci, öğretmen tiplerini tespit etmek ve eğitim temalarını bulmak için bir plân dâhilinde incelenmiş ve sırasıyla kaynakları bulma, okuma, fişleme ve değerlendirme işlemleri yapılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışmanın veri analizi sürecinde, öncelikle araştırmanın kaynaklarını oluşturan Tansel'in beş masal kitabı ile çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan makaleleri bastan sona taranmıştır. Tansel'in çeşitli gazete ve dergilerindeki makalelerden Tansel'in "çocuk" ve "eğitim" kavramları üzerine söyledikleri değerlendirilmiştir. Tansel'in masalları ise "öğrenci, öğretmen ve eğitim temaları" alt başlıkları dâhilinde incelenmiştir. Bu başlıklar altında elde edilen verilerde eğitim felsefeleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve yoruma tabi tutulmuştur. Bu yapılan yorumlardan yola çıkılarak Tansel'in masalları hakkında bazı sonuçlara ulaşılmış ve bu konuda bazı önerilerde bulunulmuştur.

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUM

3. 1. Oğuz Tansel'in Yaşamı

Oğuz Tansel 1915'te Güney Batı Torosların eteğindeki Bozkır ilçesine bağlı Meyre köyünde doğdu, 30 Ekim 1994 tarihinde İstanbul'da vefat etti. İstanbul'da Davutpaşa Ortaokulunu ve Pertevniyal Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde okurken başladığı öğretmenliği 1969'da sağlık nedeni ile emekliye ayrılıncaya dek sürdürdü.

Mardin, Akhisar, Eskişehir (Çifteler Köy Enstitüsü), Amasya, Konya ortaokul ve liselerinde öğretmen ve yönetici olarak çalıştı.

Edebiyatçılar Derneği onur üyesi, Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi idi.

Ölçülü uyaklı ilk şiirleri 1937'de Servetifünun'da ve Varlık dergisinde, ilk yazıları Halk Bilgisi Haberleri'nde yayınlandı 1940'dan sonra serbest şiire geçtiği görüldü. Toplumsal gerçekçi çizgide sevgi, kardeşlik, özgürlük, barış, eşitlik temalarını işlediği şiirlerinde yalın bir söyleyişe ulaştı. 1940 kuşağının toplumcu gerçekçi şairleri arasında yer alan Oğuz Tansel'in lirik ve kendine özgü bir şiiri vardır. Şairliği, halk kültürü araştırmacılığı ve öğretmenliği kişiliğinde birbirinden ayrılmaz öğeler olarak yer alan Oğuz Tansel "Varlık, Yelken, Aydınlık, Yeditepe, Kaynak, Dost, Güney, Türk Sanatı, Kıyı, Türk Dili" dergilerinde yayımladığı şiir ve yazılarıyla tanındı.

Masallar derledi. 1942–48 yılları arasında Amasya’da derlediği masallarla Profesör Pertev Naili Boratav ile Profesör Wolfram Eberhard’ın hazırladığı Typen Türkischer Volksmarchen (Türk Masal Tipleri Katalogu)’na en çok katkıyı yapan araştırmacı oldu. Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü ilk kez 1977’de Oğuz Tansel’e verildi. Sözcük ekonomisine ve matematiğe dayalı, titiz dil işçiliği şiirlerinde olduğu kadar masallarında da görülür. Şiirleri masallarından beslendi, masallarını şiir gibi yoğurdu. Yurtiçinde, yurtdışında, yerel gazete ve dergilerde yazılar yazdı. Şiirleri, ABD’li besteci Profesör Dr. Bruce Reiprich tarafından bestelendi. Bestelenen şiirleri seslendirilerek “**Salkım Söğüt**” adlı yoğun çalarda yayınlandı 1992’de Edebiyatçılar Derneği onur üyeliğine seçildi. Ölümünün birinci yıldönümünde dostları, anısına, **Üç Kanatlı Masal Kuşu: Oğuz Tansel** (hazırlayan Metin Turan, 1995: Ürün Yayınları) başlıklı kitabı çıkardılar.

YAPITLARI

ŞİİR

Savrulmayı Bekleyen Harman (1953)

Gözünü Sevdüğim (1962: Dost Yayınları)

Bektaşi Dedikleri (Metin Eloğlu ile şiirleştirilmiş Bektaşi fıkraları, 1970: İş Bankası Yayınları, 1977: Sander Yayınları, 1983: Miyatro Yayınları, 1995: Adam Yayınları, 2004: Evrensel Basım Yayın)

Sarıköz Yolu (Toplu şiirler, 1986, Yaz Yayınları)

Dağı Öpmeler (1999, 2006: Yapı Kredi Yayınları)

Mutluluk Peşinde (Seçme şiirler, 2005: Evrensel Basım Yayın)

MASAL

Altı Kardeşler (1959: Dost Yayınları, 2004: MEB Yayınları)

Yedi Devler (1962: 2004: MEB Yayınları)

Üç Kızlar (1963: Dernek Yayınları, 2004: MEB Yayınları)

Mavi Gelin (1966: 2004: MEB Yayınları)

Al'lı ile Fırfırı (1976 iki cilt, 1977 TDK Ödülü aldı)

Bir de Varmış İki de Varmış (A. Özyalçınmer ve diğerleri ile 1979: Boyut Yayın, 2006: Boyut Yayın)

Çobanla Bey kızı (Seçme Masallar,1985)

Konuşan Balıkla Yalnız Kız (Seçme Masallar, 1985)

ÖDÜLLERİ

1977 Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü

3.2. Oğuz Tansel'in Masallarının Özellikleri

Oğuz Tansel'in masallarının özelliklerini tespit etmek için; masallarını yazmadan önceki masalla olan ilişkisine bakmak gerekmektedir. Henüz küçük bir çocuk iken başlayan masal merakı daha sonra masal derlemesine ve bu derlemeler ışığında kendi eserlerini oluşturmasına rehberlik edecektir.

“Allı ile Fırfırı” adlı eserinin sonunda “Masal Çalışmalarım ile ilgili Açıklama” adlı bölümde Tansel masala olan bakış açısının şekillenmesindeki etkileri, masallarını nasıl derlediğini, masallarla ilgili düşüncelerini kendi üslubuyla şu şekilde açıklar:

“Bundan önce yayımlanan ‘Mavi Gelin’ adındaki kitabımın 78. sayfasında “... işlediğim masalların kaynaklarıyla tuttuğum yöntem üstüne gerekli bilgiyi vereceği...” diye yazmıştım. ‘Altı Kardeşler, Yedi Devler, Üç Kızlar, Mavi Gelin’ adındaki dört kitapçıkta, toplam yirmi bir; Al’lı ile Fırfırı’da yirmi beş olmak üzere kırk altı masal yayınlamış oluyorum. Masal anası Emine Uyaroğlu ile Menşur Dülger’den tuttuğum masallar tamamlandığı için verdiğim o sözü, burada yerine getirmeğe çalışacağım.

Bozkır’ın Meyre köyünde, çocukluğumda anam, ağabeyim, evimize çalışmak için gelen Süleyman Çavuşun iki kızı, başka kadınlar; bana masallar, hayvan öyküleri, Nasreddin Hoca fıkraları anlatırlardı: ‘Keloğlan ile Köse, Korkak Adam, Üç Kardeşler, Altın Sıçan Eşek, Zümrüt Kuşu, Kurul Sofram Kurul, Tepegöz, Dal kavak-kızı, Tak Tak Eden Kabacık... masalları; Kocamış At ile Kurt, Köylü ile Tilki, Akılsız Horoz... gibi öğütlü öyküleri; Fincancı Katırları, Öte Dünya Yolu, Bindiği Dalı Kesme, Hocanın Eşekleri Sayması, Buna Değmiş Buna Değmemiş, Nasreddin Hocayla arkadaşlarının öğretmenlerinin kuzusunu yemeleri... gibi fıkraları anımsıyorum. Bu arada bilmeceler çözülür; dağların, tepelerin, koyakların, pınarların, geçitlerin efsaneleriyle ayı, cin, peri, şeytan öyküleri de söylerlerdi. Şeytanın kedi, gelin kılığında görünmesini, yalnız yeşil ekinden korktuğunu, köyümüzde kimlerin önüne, nerelerde çıktığını anlatırlardı.

Çocukluğumun bu sevinçli, korkulu dünyasına, okumayı öğrendiğimde, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, Elif ile Mahmut... gibi âşık öyküleride eklendi. Delikanlılık yıllarımda bunları kaç kez okudum. Yaşantım boyunca masal dinlemeyi, okumayı sevdim. Masallara, efsanelere tutkunluğum bu kaynaktan geliyor.” (Tansel 1976: 138).

Görüldüğü gibi Tansel çok geniş bir kaynaktan beslenmiştir. Gerek sözlü gelenek vasıtasıyla kendisine anlatılanlar gerek okumayı öğrenmesiyle okuduğu eserlere baktığımızda bu eserlerin Türk kültürünün ve folklorunun en müstesna eserleri oldukları görülür. Nasreddin Hoca'dan Keloğlan'a, hayvan masallarından halk hikâyelerine kadar çok geniş bir yelpazeden Tansel özümseme yapmıştır. Bu durum daha sonraları Tansel'in masallara olan merakını arttıracak ve hocası Pertev Naili Boratav'ın teşvikiyle masal derlemeciliğine ön ayak olacaktır.

Gerek çocukluğundan getirdiği masal merakı ve gerekse Pertev Naili'in özendirme sonucunda Tansel masal derlemeciliğine başlamıştır. Tansel bu işe başlamasında kendisini teşvik edeni ve derlediği masalların kaynaklarını şu şekilde ifadelendirir:

“Amasya’da öğretmenlik, müdür yardımcılığı yaptığım yıllarda, öğretmenim Pertev Naili Boratav’ın isteklendirmesiyle masal derlemeğe giriştim. On dört yıl sonra yayımlamaya başladığım bu masalların yirmi beşi, Amasya’nın Ziyere köyünden, 1944/46 yıllarında elli yaşında görünen, masal anası Emine Uyaroğlu’nun, altısı Erzincan’ın Tercan ilçesinde doğmuş, seksen yaşlarında Menşur Dülger’in (1865–1945). Böylece dokuzu öğrencilerimin olmak üzere kırk altı masal işlemiş oluyorum. Bunların üç tanesini işlerken anamın anlattıklarını göz önünde tuttum” (Tansel 1976: 138).

Tansel masallarının kaynaklarını açık bir şekilde ifadelendirmiş ve masal derlemeciliğine Pertev Naili Boratav'ın isteklendirmesiyle başladığını dile getirmiştir. Aynı eserde Tansel “ Kitaplarımdaki Masalların Kaynakları” başlıklı yazısında ise daha açık bir şekilde masal kaynaklarını, masalların şecerelerini, kimden dinlendiklerini, masalları rivayet edenleri belirtmiştir:

“ Al’lı ile Furfırı:

1/ Üç Peri Kızı. Amasya’ da, 945 yılında, menşur Dülger’den dinledim. Menşur Dülger Tercan’da doğmuş, seksen yaşındaydı. O, kırk beş yıl önce, Erzurum’da yetmiş yaşındaki ”Bedi” beyden dinlemiş.

2/ Balıkçı. Amasya’ da, 945 yılında, menşur Dülger’den dinledim. O, kırk yıl önce, Kars Kağızman’da, altmış yaşlarında bir adamdan dinlemiş.

3/ Naz Kız. Amasya' da, 945 yılında, menşur Dülger'den "Arap Vezir" olarak dinledim. Kendisi; Adana'da, otuz beş yıl önce, altmış yaşlarında Sürmeli Beyden dinlemiş.

4/ Alaca-Bulaca. Amasya' da, 945 yılında, menşur Dülger'den "Keloğlan" adıyla dinledim. O, bu masalı, kırk yıl önce, Gümrü'ye yakın bir köyde, Ahmet Pehlivan'dan tutmuş.

5/ Dünya Güzeli. Bu masalı, Menşur Dülger, 945 yılında, Amasya'da anlattı. Kars dolaylarında Âşık Karani'den, yıllar önce dinlemiş.

6/ Karanlık Dünya. Çocukluğumda, Bozkır'ın Meyre köyünde, anam Ayşe Tansel'den dinledim. 945 yılında Amasya'da Menşur Dülger de anlattı. O, Erzurum'da, elli yıl önce, kırk yaşlarında, İbrahim Şah adında bir âşıktan dinlemiş. Menşur Dülger askerliğini Sümmani ile beraber yapmış: "Kısa boylu, geniş omuzlu, sarı yağızın güzeliydi." diye anlattı.

7/ Yedi Dullar. 945 yılında Amasya'nın Ziyere köyünde, elli yaşlarında Emine Uyaroğlu'ndan dinledim. O, üç yıl önce, aynı köyden, otuz beş yaşlarındaki Şefika'dan tutmuş. Şefika, Aluz köyünden Hafize'den dinlemiş.

8/ Dalyanoğlu. Amasya'da, 944 yılında Emine Uyaroğlu'ndan (Camısaf) adıyla dinledim. O, Erbaa'nın Kaydoğan köyünden, kırk yaşlarında Ali Çavuş'tan, on yıl önce dinlemiş.

9/ Korkak Adam. Çocukluğumda, Meyre köyünde anamdan dinlemiştim. 944 yılında Emine Uyaroğlu "Şahnazar" adıyla anlattı. O, Ziyereli, otuz yaşlarında Hürmüz'den tutmuş. O da, Erzurumlu Zeynep'ten dinlemiş.

10/ At, Tilki, Kurt. Konya'da, 953 yılında, (65) yaşında, ev kadını Fatma Taş anlattı. Çocukluğumda, anamdan (At, Kurt) adıyla dinlemiştim.

11/ Kabak Donunda kız. 953 yılında, (51) yaşında, ev kadını Şerife Çelikkilek'ten Fahri Ataber dinlemiş.

12/ Topal Dev. Konya'da, 952 yılında, Sille'li (50) yaşlarında Mehmet Kanat, Ramazan Çalışkan' anlatmış.

13/ Al'lı ile Fırfırı. Konya'da, 955 yılında, ev kadını, ilkokul ikinci sınıftan ayrılmış, (37) yaşında Fatma Demirişler'den Tezcan Demirişler dinlemiş.

14/ Üç Kardeşler. Bu masalı çocukluğumda, Bozkır'ın Meyre köyünde anamdan "Bir Çiftçinin Üç Oğlu" adıyla dinlemiştim.

Amasya'da 945 yılında, E. Uyaroğlu "On İkiler" adıyla anlattı. Bir kadın, on iki oğlan doğurmuş, sonuncunun adını "On İki" koymuş. E.U. bu masalı, Ziyere'li Seyit'ten o da askerliğinde Merzifon'da bir erden dinlemiş. Aynı masalı, Nazmiye Şirinoğlu "Pire Mehmet" adıyla anlattı. Bu masalı, 957 yılında, Konyalı Fatma Demirmişler "Kadirus" adıyla anlattı. "Kadirus" küçük oğlanın adı.

15/ Avcioğlu. Amsaya'da, 945 yılında Dursun Aytaç'a anası Zakire Aytaç anlatmış. Ona Lütfiye Gencil "Kuşçu Ahmet" adıyla, yaşlı Rukiye Hanımdan öğrendiğini söylemiş.

16/ Kırk Kardeşler. Amasya'da, 945 yılında, yılında Dursun Aytaç'a anası Zakire Aytaç anlatmış. O da kırk yaşında Lütfiye Gencil'den dinlemiş. Adı "Gamsız"mış.

17/ Mavi Benekli Firik. 945 yılında Dursun Aytaç'a anası Zakire Aytaç anlatmış.

18/ Çobanla Bey kızı. Torosların Göktepe yaylasında, Manavgat'ın Gençler köyü yürüklerinden, "Göktepeliler" adındaki obadan Mehmet Kızılkaya, amcası oğlu Mustafa'nın anlattıkları:" Göktepelili bir çoban varmış. Söbüçimen yaylasındaki oba beyinin kızını sevmiş. Vermedikler için kızı kaçırmış. Babasının baskısına dayanamayan kız; bir gece, çoban uyurken evden kaçmış. Dağ olunda hem gider hem ağlarmış. Yerlere dökülen göz yaşları gül olup çiçek açmış. Bunun için dağa 'Gül dağı' demişle.968 yılında çoban Mustafa altmış, M. Kızılkaya kırk yaşlarında vardı. Efsane buncacıktı, Oğuz Tansel bunu masallaştırdı.

19/ Becerekli Kız. Amasya'da 945 yılında, Ayhan Şirinoğlu'na: Kastamonulu altmış yaşlarında Huriye Sezen "Çuvala Bakma" adıyla anlatmış.

20/ Oduncunun Karısı. 945 yılında, Amasyalı Nuran Nathuvan anlattı.

Bundan önce yayımlanmış olan ALTI KARDEŞLER (959), YEDİ DEVLER (960), ÜÇ KIZLAR (963), MAVİ GELİN (966) adındaki kitaplarımda bulunan (21) masalı; 945/46 yıllarında, Amasya'nın Ziyere köyünden, elli yaşlarında, bağ, bahçe işleriyle uğraşan, okuma yazma bilmeyen, Emine Uyaroğlu'dan, Amasya'da, köyünde dinledim.

NOT:

Al'lı Tilki'yi yazar çocukluğunda anasından dinlemiş.

Hotlu Kız, Mavi Gelin adındaki kitaptan çıkmıştı.

Konuşan Balıkla Yalnız Kız'ı Oğuz Tansel yazmıştır.

Mavi Gelin, Mavi Gelin adındaki kitaptan çıkmıştı.

Perioğlu, Altı kardeşler adındaki kitapta çıkmıştı. (Tansel 1976: 153–155)

Görüldüğü gibi Tansel dinlediği masalları nerede, ne zaman ve kimden dinlediğini belirtmekle kalmamış. Aynı zamanda masallın hangi varyantlarının olduğunu da dile getirmiştir. Tansel'in masallarını toplam sayısı 46 adettir (Tansel 1976: 148).

Tansel'in masallarının en büyük özelliği ise şüphesiz masalların yazılış amacıdır. Oğuz Tansel Türk Dili dergisinde Haziran 1978 yılında Kemal Ateş'le yaptığı söyleşide masallarını yazılış amacını şu şekilde ifade eder:

“ Oğuz Tansel - Ben masallarımı, çocukları, gençleri, erişkinleri eğlendirmek, uyutmak için yazmadım; onları bilinçlendirmek, uyandırmak için yazdım.” (Türk Dili 1978: 506, sayı 321).

Bu cümlede üzerinde durulması gereken en önemli nokta Tansel'in masallarını “uyutmak için değil uyandırmak için” yazmış olmasıdır.

Ayrıca Tansel çıkan her kitabının önsözünde kitabın yazılış amacını dolayısıyla masallarının yazılış amacını şu şekilde ifade eder:

“ Bu masallar; çocukların bilincine iyiliği, doğruluğu, güzelliği notsuz, cevapsız yerleştirir. Masal kahramanlarının özellikleri olan korkusuzluğu, atılganlığı, becerikliliği, güçlükleri yenmeyi benimsetip çocuklara aşılır. Bütün yaratıkları sevmeyi, kötülüklerin cezasız kalmayacağını öğretir.”

“ Al'lı ile Fırfırı” adlı kitabının birinci cildinde “Masal Çalışmalarıla İlgili Açıklama” bölümünde Tansel masallarının yazılış amacına yönelik bazı değerlendirmeler yaparken; masallarının özelliklerini de dile getirir.

“Masalın eğitici gücüne, çocuklarımıza, gençlere neleri kazandıracığına, kitabımın başına koyduğum ‘Birkaç Söz’de ‘ dokundum.

Masalların yararı orada belirttiklerimden çoktur. Ben, masallarımnda, çocukların dünyasını bozmamak için, kötülüklerin,

düşmanların, kötülerin simgelerini, onlara verilen cezaları abartmamağa özendim. Bütün bunlara karşın işlediğim masalarda istediğim gibi “tasarruf” yapmadığımı söyleyebilirim. Bir ölçüde onları “takur tukur” olmaktan kurtarmağa çalıştım.” (Tansel 1976: 141).

Görüldüğü üzere, Tansel masalarının eğitici gücüne inanmıştır. Masal yazmaktaki amacı ise; “uyutmak değil uyandırmaktır.”

Tansel’in masallarının ayırıcı özelliklerinden diğeri ise masalların hitap ettiği kesimdir. Tansel, kitaplarının önsözünde masallarını kimin için yazdığını şu şekilde ifadelendirir:

“Bu kitapları, (9–15) yaşındakiler için düzenledim ya, daha küçüklere sadeleştirerek dinletebilirsiniz, büyüklerde severek okuyabilirler.” (Tansel 1976: 9).

Halkoyu dergisinin 1976 Eylül’ünde çıkan 119. sayısında Halil Uysal “Masal ve Gerçek” adlı makalesinde masalların sadece çocuklara değil de büyüklere de hitap edeceğini şu şekilde dile getirir:

“Masal deyince nedense hep çocukları andım durdum. Oysaki Al’lı ile Fıfırı çocuklar için olduğu kadar büyükler için de gerekli bir yapıt. Öylesine önemli bir destan.” (Uysal 1976: 58).

Tansel’in masalcılığının en önemli özelliklerinden biri de masalların dili ve üslubudur. Masallarındaki dili ve üslubu Tansel şu şekilde değerlendirir:

“Sözlü gelenekte masalı tatlandıran yinelemeleri (tekrar) attım. Masallarımı bazı masalcıların yaptığı gibi, tekerlemeler, yuvarlamalara boğmadım.[...] Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, vaktin birinde kalıp sözleri yerine bazı masalarda ‘ ilksiz mavi urunda, mavi vaktin birinde’ sözlerini kullandım. Yöresel ağız özelliklerinden kurtarırken bazı sözcüklerde halk deyişini korudum: ‘ vaktin yerine, vaktin, padişah yerine, padişah... gibi’. Yabancı sözcüklerin yerine Türkçelerini kullandım. ‘Koydum’ demiyorum, çünkü Türkçe sözcüklerle tümce kurmak sanıldığından zor olduğunu dil ustaları bilir. Masalcının söylediği deyimleri olduğu gibi aldım. (Şahnazar, Cihanşah) gibi masal adlarını değiştirdim, bunu kaynaklarda gösterdim.

Çekimli fillerde biteviyeliği bozmak için zaman değişikliği yaptım. Böylece masalarımın çatısını bozmadan, halkbilimi değerini koruyarak yeniden yazdım.” (Tansel 1976: 140–141)

Tansel masallarının genel özelliklerini bu şekilde dile getirmiştir.

3.3. Oğuz Tansel'in Çocuk ve Eğitim Üzerine Düşünceleri

Oğuz Tansel'in kaynakçasını incelediğimizde gerek makalelerinde, gerek gazete yazılarında ve gerekse masallar hakkındaki fikirlerini belirli bir sistem içinde sunduğu masal kitaplarının önsöz veya sonsözlerinde özne olarak “çocuk” kavramı üzerinde herhangi bir değerlendirmesi yoktur. Genel olarak Tansel masalla ilgili yaptığı açıklamalarda ve eğitimle ilgili görüşlerini bildirirken dolaylı olarak “çocuk” kavramı üzerinde durmuştur. Nitekim 1978 Haziranında, Türk Dili dergisinde Kemal Ateş'le yaptığı “Masal Çalışması Üzerine” adlı söyleşisinin satır aralarında kullandığı cümleler “çocuk” kavramı üzerindeki görüşlerini ve bu kavrama bakış açısı hakkında ipucu vermektedir.

“ Tansel – Kişioğullarının yaşantısında sevmek, sevilmenin en önemli erdem olduğuna inanırım. Bir toplumun, bir ulusun en değerli varlığı, geleceği olan çocukları sevmek, onlarca seilmek büyük mutluluktur. Çocuklara masal anlatarak, çocuk oyunları öğreterek yaklaşmak, onlarla dostluk kurmak, sevgilerini, güvenlerini kazanmak hiç de zor değildir. Bu yöntemle çocuklara olumlu işler yaptırmak olanağını bulmuş oluruz. Eğitimbilimciler, öğretmenler, ana babalar bu yöntemden yararlanmak durumundadırlar.” (Türk Dili 1978: 505).

Öncelikle Tansel çocukları, toplumun ve ulusun “en değerli varlığı” olarak nitelendirmektedir. Akabinde onları ulusun ve toplumun “geleceği” olarak görmektedir.

Tansel'in çocuğa bakış açısı bu doğrultudadır. Özellikle çocukları “gelecek” olarak görmesi onun masalarını yazmasının temel sebebidir. Nitekim Tansel masallarını “uyutmak için değil, uyandırmak için...” yazmıştır. Bu doğrultuda “Uyandırılacak olan kimdir?” sorusuna vereceğimiz cevap “çocuk” olacaktır. Tansel masallarını yazmada hedef kitle olarak çocukları görmüştür. Zira eğitimin kesin ve tesirli sonuçlar vermesini istiyorsanız buna çocuklardan başlanılmalıdır. Tansel'in

çocuğu “gelecek” ve “en değerli varlık” olarak görmesi onun hayat felsefesinin bir yansımasıdır. Tansel özne olarak çocuğa “gelecek” vasfını yükledikten sonra “çocuğu sevmenin” ve “çocuk tarafından sevilmenin” en büyük “mutluluk” olduğunu belirtir. Bu doğrultuda onları sevmek ve onlar tarafından sevilme, dostluk kurmak, güvenlerini kazanmak, çocuklara olumlu işler yaptırmayı mümkün kılar.

Dolayısıyla geleceği şekillendirmek çocuğu sevmek ve çocuk tarafından sevilmeyle mümkün olacaktır. Tansel bu noktada bir metot sunmaktadır. Bu metodun altında da çocuğa bakış açısını belirtmiştir. Nesillerin eğitimi göz önüne alındığında bu yöntemi eğitimcilere, öğretmenlere ve ebeveynlere teklif etmektedir.

Tansel’in özne (süje) olarak “çocuk” kavramına bakışını incelediğimizde alıntı cümlelerinde şöyle bir ifade görürüz: “ (...) güvenlerini kazanmak hiç de zor değildir.”

Tansel, “gelecek” olarak gördüğü çocuklara masallar, sevgi ve oyunlar vasıtasıyla yaklaşıldığında onların güvenlerinin “kolayca” kazanılacağına inanır. Dolayısıyla “çocuk” şahsiyet olarak Tansel’in bakış açısında dışa açık, anlaşılabilir, eğitilebilir, dostluk kurulabilir ve güveni kolayca kazanılabilir bir konumdadır. Bunun gerçekleşmesi ise çocuğu sevme ön koşulu ile mümkün olacaktır.

Tansel’e göre çocuklar dünyayı kurtaracak gerçek huzuru ve barışı onlar getirecektir. Konuşan Balık ve Yalnız adlı masalında Konuşan Balığın ağzından söylediği şu cümleler onun çocuğa olan bakış açısının temelini oluşturur aslında.

"İlkelerin ilkinde, çocuklar, çoğaldıkça kötüler azalır. Bu nedenle analar, babalar çok çocuk yapmalı. Beni dinliyor musunuz çocuklar? Yeryüzünde çocuklar ordusu tomurcuklanıp çiçeklenmeli. Her evde başaklarca çocuk olmalı. "Bir evde bir kız ya da bir oğlan" hiç de iyi değildir. İlk doğan çocuk, konuşacak yaşa" gelince anasından, babasından kardeşler istesin. Kardeşler çoğaldıkça yeryüzü güzelleşir. Böylece kötülük dağlarını, dev uğruları yıkıp yok edebilirsiniz. Tek tek ağaçlardan, ormanlar daha güzeldir. Bu gerçeği hiç mi hiç unutmayın çocuklar.

İkincilerin ikincisi: Çocuklar," Yalnız Kız'lar, Kartal Kız'lar, Karanfil Kız'lar, analarını, babalarını dinlemeli. Yemek yemek, uyumak konusunda onları hiç üzmemeli. Tezcene büyüme için yeterince yiyip,

çok çana uyumalıdır çocuklar. Kötülükleri yeryüzünden kaldırmak için tezlerin tezinde büyümeli güvercin" kız'lar, kartal oğullar. Savaşınıza katılmak için, temmuz gecelerinin tüm yıldızları, karca eleklenip, karca, doluca yağacak yeryüzüne. O zaman, herkes en iyi bildiği işi yapmak için ustalık yarışına girişecek. Kuşları, balıkları, ormanların sürmeli gözlü ayılarını, bildircinleri, keklikleri, üveyikleri öldürmeyecek avcılar. Balıkların korkusu olmayacak ağdan, tordan.

Üçlerin üçü: Gerçek barışı çocuklar kuracak yeryüzünde. Kimse kimseye haksızlık etmeyecek. Gecesinde, gündüzünde, bayırında, düzünde ormanlar türetilip, yokluğu, yoksulluğu kaldıracak delikanlılar, kızlar çalışıp yiyecek, başkasının emeğini sömürmeyecek. Kavganın, açlığın adını bilmeyecek insanoğulları. Barış; dostluk havaca sarıp sarmalayacak yeryüzünü. Yalnız Kız'ların oğlan kardeşleri kız kardeşleri olmalı birkaç tane. Analar ikiz ikiz doğurmalı. Yıldız gözlü, ay yüzlü oğlanlar, kızlar, Karanfil Kız'lar, Güvercin Kızlar, Kartal oğlanlar masallarca çoğalmalı. Ancak o zaman dirlik düzenlik bulutları mavi tüllerce kaplar yeryüzünü."

Yalnız Kız'a balığın yazmış olduğu mektup burada bitmiş olsun. "Gözlerini öperim, öğütlerimi sakın unutma!" diyordu en sonunda." (Tansel 1976: 68–69).

Oğuz Tansel'in eğitimle ilgili görüşleri ise daha çok öğretmenlik mesleği ile ilgili söylemlerinde mevcuttur. Tansel, doğrudan "eğitim anlayışım şöyledir ya da böyledir" dememiş fakat "eğitim" konusunda kendince eksiklikleri tespit etmiştir. Bu eksiklikler doğrultusunda bir yorum geliştirmiştir. Özellikle "Yeni Meram" gazetesinde "Bir Öğretmene Mektuplar" başlıklı yazı dizisinde bu konuyla ilgili görüşlerini dile getirmiştir.

"Öğretmenlik tanrı sanatıdır, derler; daha pek çok erdemler sayarlar. Biz bunların hepsini bir yana bırakıp ilki üzerinde duralım. Gerçek öğretmenlik adam yaratma sanatıdır; her sanat gibi bu da çilelidir." (Yeni Meram 1955)

Tansel, öğretmenlik mesleği perspektifinde eğitimin her şeyden önce bir "adam yaratma sanatı" olduğunu belirtmektedir. Daha doğrusu eğitim, okur-yazarlık öğretme, bilgi verme, pratik hayatın kurallarını öğretme yanında öz olarak "insan yetiştirme" işidir.

Cümlelerinin devamında eğitimi bir “sanat” olarak değerlendirmesi ve eğitmeni-öğretmen- insan yetiştiren bir sanatçı olarak görmesi eğitime olan bakış açısının bir nevi temelini oluşturur.

Tansel temel olarak fikirlerini bu doğrultuda belirttikten sonra konuyla ilgili eleştirilerine devam eder:

“ Bir kez biz, bu adam yaratmak işini gerçekleştiremiyoruz; unutmşuz bu baş ilkeyi. Bunun birkaç belli başlı sebebi var: en önemlisi yüzyıllardır, zihniyetimiz değişmemiş, öğrencilerimize programlardaki bilgileri vermekle görevimizi yaptığımızı inanmışız onlara kişilik verecek, istidatlarını tepe noktasına ulaştıracak yerde, birçok şeyleri bilgi diye ezberletmekle yetinmişiz.” (Yeni Meram 7 Ekim 1955)

Görüldüğü üzere; Tansel, eğitimi “kişilik verecek, istidatları geliştirecek” bir sanat olarak görmektedir. Fakat kanaatine göre, bu göre bu gerçekleştirilememiştir. Çünkü bir zihniyet değişikliği olmamıştır. Aslında tam bu noktada Tansel’in eğitim anlayışına dair bir tespit daha yapabiliriz.

“ Zihniyet değişikliği” Tansel’e göre “Eğitim” bu değişikliği gerçekleştirecek bir vasıtaadır. Tansel aynı zamanda “ezberci eğitim” anlayışına da karşıdır. Tansel’in eğitim konusunda en çok eleştirdiği nokta öğretilen bilgilerin, uygulanabilir olmamasıdır.

“Sonra okullarımızda öğrettiklerimizi, ezberlettiklerimizi çocuklarımız hayata geçiremiyor, kimya formülleri öğretiyoruz, bir elbise lekesini çıkaramazlar; fizik öğretiyoruz, bir pirizi takamazlar; ana dil öğretiyoruz, yabancı dil öğrenimlerini kolaylaştırmıyor. Bir kelimeyle okullarımızda bilgi veriyoruz, unutulacak şeyler ezberletiyoruz ama onlara kişilik vermiyoruz; istidatlarını geliştirmeyi düşünmüyoruz.” (Yeni Meram 7 Ekim 1955)

Tansel, verilen bilginin ezberde kaldığını, uygulanamadığını dile getiriyor. Nitekim bununda sebebi o bilgileri uygulayacak kişiliğin, istidadın verilememesi, bu iki kavramın geliştirilememesidir.

Aslında “kişilik kazandırma” söylemi Tansel’in eğitime olan bakışının temelini oluşturur. Nitekim “Bir Öğretmene Mektup” başlıklı yazı dizisinin 2. bölümünde bu fikrini daha açık bir dille ifade etmiştir.

“Öğrencilerimize, hayata geçiremedikleri bilgileri öğretecek yerde onlara kişilik kazandıralım diyorum, yine de. Çünkü demokrasi ülkelerinde, uygarlıkların temeli sayılan, insana en büyük değeri vermiş oluruz, bir. Gerçekten korkmayan, başkalarının haklarına saygı gösteren, yalan söylemeyen, kendi asırlarını başkalarinkinden üstün tutmayan, kanunlara saygısı olan, kişioğlunu seven, hoş görürlüğü olan yurttaşlar yetiştiririz, iki. Us, ölçüsüne uymayan sınıf dönemlerinden çocuklarımızı kurtarırız, üç.” (Yeni Meram 15 Ekim 1955).

Tansel’in eğitim anlayışının ya da başka bir ifadeyle eğitime bakış açısının temelini yukarıdaki alıntıda söyledikleri oluşturur. Tansel, insan yetiştirmeyi, kişilik kazandırmayı eğitimin ana gayesi olarak görmüştür. Bu öngörünün, getireceklerini kendince belirlemiştir. Aslında Tansel, savunduğu bu eğitim anlayışıyla “ideal bir toplumun” ve “ideal bir ferdin” özelliklerini belirtmiştir. Tabi ki bu süreç “kişilik kazandırmanın” temel alındığı bir eğitim sürecine bağlıdır.

3.4. Oğuz Tansel’in Masallarının İncelenmesi

Tansel’in masallarını öğrenci, öğretmen ve eğitim ortamları açısından değerlendirmek için toplam 46 masalını tek tek incelemek suretiyle bu masalarda yer alan çocuk temasının öğrenci, öğretmen ve eğitim ortamı açısından “nasıllığına” bakılacaktır. Amacımız masalarda yer alan öğrenci, öğretmen ve eğitim ortamlarının ne şekilde ve ölçüde ele alındığı ve bu sürecin sonunda elde ettiğimiz bulgular doğrultusunda masalların nasıllığının ve niceliğinin belirlenmesidir. Tüm masalarda aynı şema uygulandı. Öncelikle var olan öğrenci ve öğretmen tipleri belirlendi. Bunların eğitim ortamları tespit edildi. Daha sonrada eğitim teması doğrultusunda değerlendirmeleri yapıldı.

Tansel’in masallarında karşılaşılan öğrenci tipleri veyahut öğretmen tipleri moda moda öğrenci veya öğretmen tipleri değildir. Öğrenci olarak değerlendirdiğimiz

tipler, genellikle ergenlik çağlarında veya ergenlikten çıkmış delikanlılık çağlarındaki tiplerdir. Masallı okuyacak kitle göz önünde bulundurulduğunda bu tipler okuyucu kitlesinin kendisiyle aynıyet kuracağı, örnek alacağı tiplerdir. Dolayısıyla bu tipler bu açıdan ele alınmış ve değerlendirmeler bu doğrultuda tespit edilmiştir.

Öğretmenlerde belirli bir eğitimden geçmiş öğretmen tipleri değil, görmüş geçirmiş, sözü dinlenir, otorite sahibi, halk mektebinde yetişmiş tiplerdir. Bazen de masallardaki doğaüstü kahramanlar ve hayvanlar öğretmen tipindedir. Yapılacak değerlendirmeler bu doğrultudadır.

3.4.1. Altı Kardeşler

Tansel'in bu masal kitabında toplam dört adet masal bulunmaktadır. Bu masallar: "Perioğlu, Kahkaha Gülü, Altı kardeşler, Sarı Yılan"dır.

3.4.1.1. Perioğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Bu masalda birkaç öğrenci tipiyle karşılaşıyoruz. Öncelikle padişahın her bir oğlu birer öğrencidir. Bu oğullar babalarının kararlarına saygı duyuyor ve babalarının evlenmeleri için yaptığı uygulamayı kabul ediyorlar.

Üçkardeş yaylarını, oklarını alıp, baş vezirle kıra çıkarlar. İlk büyük oğlan, okunu atar, baş vezirin konağına düşer. Ortancanın attığı, ikinci vezirin konağına, küçük oğlanın oku, bir Bey konağına düşer. İkisinin vezir kızlarıyla nişanları olur. Küçük oğlan için de Bey'in kızına düğün düşülür. (Tansel 2003: 10)

Daha sonra karşımıza “Bey Kızı” çıkıyor. Bey Kızı, sevdiğine kavuşmak için her türlü zorluğa karşı koyuyor. Bunun için devler ülkesine yolculuk yapıyor devlerin mağaralarına giriyor, dev analarıyla anlaşmalar yapıyor ve nihayetinde amacına ulaşıyor. Bu noktada “Perioğlu” masalında asıl öğrenci tipi Bey Kızı’dır. Bey Kızının amacına ulaşmak için katlandığı zorluklar, insan dışındaki varlıklarla kurduğu dostluklar kendisine amacına ulaşma noktasında kolaylıklar sağlıyor.

"Demir çarık delinceye, demir değnek eğilinceye dek, beni ara, bul." der, gözden kaybolur. Kız kardeşler birbirine düşer. Aylar, günler geçer; geceleri Perioğlu gelmez. Kız ayva gibi sararıp solar. Perioğlu'nu aramak için babasından izin ister. Bey, çaresiz kalır, izin verir. Kız babasının, anasının ellerini öper, demir çarık demir değnek düşer yollara. Az gider, uz gider, dere tepe düz gider, altı ay bir güz gider." (Tansel 2003: 11).

Diğer bir öğrenci tipi ise Perioğlu’dur. Perioğlu özellikle masalın sonunda Bey Kızına kavuşmak için elinden geleni yapar. Bunun için ailesinin verdiği karara karşı gelir. Ailesini sevdiği uğruna terk eder ve bu yolculuk esnasında karşılaştığı kötülüklerden sevdiği “Bey Kızını” da korur.

Oğlan kıza:

"Aman çok dikkatli olalım, arkamızdan gelirler. Gökyüzünde duman, ateş görürsen, haber ver, bana" der (Tansel 2003: 16).

Masalda kesin olarak bir yol gösterici ve bilgilendirici öğretmen tipi yoktur. Fakat masalın bazı yerlerindeki bazı karakterler öğreticilik vasfını üstlenmiş durumdadır. Dev anaları, Bey Kızına amacına ulaşmak için yol göstermiş ve yardımcı olmuşlardır. Ona bir nevi zorluklarla baş edebilmesi için çareler sunmuşlardır. Ona verdikleri “kozlar” daha sonra Bey Kızının kurtulmasına vesile olmuştur.

İkinci olarak Perioğlu’nun annesi bir öğretici konumundadır. Fakat bu olumsuz bir öğreticidir ki nihayetinde Perioğlu annesini dinlememiştir. Perioğlu’nun annesi daha çok koruyucu ve dediğinin yapılmasını isteyen bir öğretici konumundadır. Fakat bu öğreticiyi dinlememek ve ona karşı koymak masalın temelini oluşturmaktadır.

Bu masalda her hal ve durum eğitim ortamı olarak kullanılmıştır. Bey Kızının dev mağaralarında karşılaştığı dev anaları bir yandan kendi işleriyle uğraşmakta bir yandan da ona bir şeyler öğretmektedirler. Nihayetinde günlük hayattaki işler yapılırken, bu işlerin yapıldığı ortamlar eğitim ortamı olarak kullanılabilir. Masalın genelinde bu eğitim ortamlarında masal kahramanı vasıtasıyla zorluklara karşı koyma, var olan kötü durumlardan kurtulmak için çaba sarf etme, sevdiklerine sahip çıkma gibi eğitimin temel esaslarıyla doğrudan alakalı çıkarımlar söz konusudur.

Perioğlu masalı vasıtasıyla Tansel'in özellikle bir "kız" çocuğunun sevdiği uğruna verdiği mücadeleye anlatması son derece dikkat çekicidir. Nihayetinde bu tarz mücadelelerde genel kahramanlar erkektir. Fakat bu masalda durum tam tersidir. Bu defa bir kız sevdiği uğruna bu durumlara karşı koymaktadır. Burada cinsiyet önemli değil önemli olan insanın sevdiği, değer verdiği uğruna zorluklarla mücadele etmesidir. Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla çocuklara; önemli olanın sevgi olduğu ve bunun uğruna mücadelenin gerekli olduğu mesajını vermektedir.

3.4.1.2. Kahkaha Gülü Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipi Sığırtmaç çocuktur. Babasının koyunlarını güden çocuk Padişah kızını ortada bırakmıyor ve ona eşlik ediyor.

"Kalk hele... Sen kimsin, neyin nesisin?" diyor.

"Ben bir çobanım. Babamın davarlarını güderim" diyor, oğlan.

"Nerden geliyorsun?" "Amasya'dan. "

" Kalk, diyor, padişah kızı. Kalk da, bin şu atın birine, gidelim..."

Neyse oğlan bir ata, kız da ötekine biniyor. Düşüyorlar bunlar yola." (Tansel 2003: 20).

Padişah kızını her türlü tehlikeden korumak için Beyin isteklerini yerine getiriyor. Daha sonra da Peri kızını devden kurtarıyor. Burada da zor durumda olan birine yardım ediyor.

"Abla, ben şimdi gidiyorum. O çamın dibindeki kuyudan ineceğim. Demir çekmeceyi bulup, kutudaki kurtları öldüreceğim. Sonra seninle buradan kaçarak gideriz." Kız:

"Yiğit, canına acımazsan, sen bilirsin. Yapılacak şey değil bu. Vaz geç bu sevdadan."

"Ya seni kurtarırım, ya da ölüyorum, senin uğruna" der, oğlan. Atına atladığı gibi gider. Düşe kalka dağın tepesine ulaşır.

Kuyudan aşağı iner."

Dev ava çıkmış; in cin yok ortalarda. Demir çekmeceyi bulur. Bir taşla çekmeceyi parçalar. Kutuyu alır, oracıkta kurtları ezer. Dışarı çıkar; atına bindiği gibi kızın yanına gelir. Bir de baksa ki dev, bir kara taş olmuş, kızın başucunda sırtıp duruyor. Otu kızın boynuna çalar, saçlarını çınarın dalından çözer. (Tansel 2003: 24–25).

Sığırtmaç çocuk masalın genelinde kötülere karşı savaşıyor, pes etmiyor. Masal kahramanı; iyi niyetli, zorda kalana yardım eden, kolay pes etmeyen bir tiptedir.

Masalın en belirgin öğretici tipi şüphesiz Padişah kızıdır. Padişah kızı Sığırtmaç oğlana her zorlukta yardım ediyor. Bir nevi onun koruyucusu ve yol göstericisidir. Diğer öğretici tipi olarak Peri kızı değerlendirilebilir. Peri kızı da sığırtmacın bu halden kurtulması için ona bazı tavsiyelerde bulunuyor.

Masalın en belirgin eğitim teması kötülüklere karşı koymaktır. Kötü insanlar bizi hayatta bazı şeyleri yapmaya zorlaya bilirler fakat onların bu istekleri kabul edilebilirlik ölçüsünün dışında ise bunlara karşı çıkılmalıdır. Nitekim masalın sonunda bu gerçekleşmiştir. Bey ve adamları olmadık şeylerin yapılmasını istemiş bunlar yapıldığı halde bile isteklerinin ardı arkası kesilmemiştir. Nihayetinde perilerin ve halkın yardımıyla kötüler def edilmiştir.

"Her asker eline bir taş alsın. Bey'i, adamlarını, denize döksün."

Bu söz üzerine binlerce peri askeri sıçrayıp denizden dışarı çıktı. Halk da yardım etti. Bütün kötülerini denize döktüler. Bundan sonra o şehrin Bey'i oğlan oldu. Padişahın kızıyla, şehrin yeni beyine kırk gün, kırk gece düğün yaptılar. Peri kızları kendi ülkelerine döndüler. Zalimlerden kurtuldular." (Tansel 2003: 29).

Bu masalda dikkat çekici bir diğer husus, halkın yardımıdır. Çünkü Bey, halkın yöneticisidir. Fakat halk gerektiğinde adil olmayan bu yöneticiye karşı koymakta tereddüt etmemiştir.

Dolayısıyla Tansel bu masal vasıtasıyla çocuklara, zorluklarla mücadele etmeyi, kötülerin isteklerine boyun eğmemeyi, gerektiğinde ve doğru zamanda onlara karşı koymayı öğretmeyi amaçlamıştır. Bu amacını gerçekleştirmek içinde seçtiği kahraman sıradan bir sığırtmaç çocuktur. Henüz onbeş, onaltı yaşlarında bir çocuk. Dolayısıyla kahramanın bu yaş grubundan olması masalı okuyan çocukların masal kahramanıyla benzerlik kurmalarını kolaylaştıracaktır.

3.4.1.3. Altı Kardeşler Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Altı Kardeşler masalında en belirgin öğrenci tipi altı kardeşin en küçüğüdür. Masal kahramanı olan küçük oğlan, kız kardeşlerini babalarının nasihati gereği gelen ilk dünürçülere verir. Burada masal kahramanı baba vasiyetine itaat etmektedir.

"Yavrularım, ben öleceğim; ananızı üzmeyin; kardeşlerinize iyi bakın. Ben öldükten sonra ilk gelen dünüre büyük kız mı, ikinci gelene ortanca kızımı, son gelen küçük kızımı verirsiniz. Bu dünya böyledir. Kavga dövüş etmeyin. Sevin canlı yaratıkları. Sevgi, iyilik, doğruluk bu dünyanın en güçlü, yasalarıdır. Dirlik düzenlik içinde yaşayın." (Tansel 2003: 30).

Daha sonra da annesinin hasretini dindirmek için kız kardeşlerini aramaya koyulur. Diğer erkek kardeşleri kendi canlarının korkusundan arama işinden vazgeçseler de masal kahramanı bu işten vazgeçmez.

*Küçük oğlan, başına gelenleri anlattı. Sabahı zor ettiler. Büyük:
"Daha ben bu dağda gezemem; canımı yolda bulmadım. Vahşi hayvanlara bir lokma bile olmayız" Ortanca:
"Sen yanımızda olmazsan, ben hiç gezemem. Babamızın ilencini almadık. Tamuya, gitsin kızlar" dedi.*

Bunun üzerine büyük oğlanla ortanca geri dönmeye karar verdiler. Küçük:

"Anama selam götürün. Sütünü helal etsin. Yorulana, bulana dek arayacağım kardeşlerimi" dedi. (Tansel 2003: 35).

Kız kardeşlerini tek tek bulur, aşılmaz engelleri akli ve talihi sayesinde aşar. Masal kahramanı hedefinden vazgeçmeyen, kafasına koyduğunu yapan, kardeşlerine bağlı bir tiptedir. Nitekim ayılar, kuşlar ve aslanlar ülkesini aşmış kız kardeşlerini bulmuştur.

Masalda belirgin bir öğretmen tipi yoktur. Lakin kardeşlerin babaları, vasiyetiyle onlara kadere teslim olmayı öğretir. Kız kardeşlerinin evlenmesi konusunda verdiği vasiyetle kaderlerine rıza göstermelerinin gerekliliğini belirtir. Ayrıca kardeşlerin annesi, kız kardeşlerin bulunması noktasında kardeşlere bazı nasihatlerde bulunur:

"Yavrularım, bu kızların biri gideli ay olu, öteki gideli yirmi gün, küçük gideli on gün oluyor. Bunları bir aramak sormak gerek. Kardeşlik böyle mi olur!" (Tansel 2003: 33).

Bu nasihatle anne kardeşlik bağının önemini vurgulamış, çocuklarının kardeşlerini aramaya gitmelerini sağlamıştır. Kardeşlik konusundaki uyarısı nihayetinde işe yaramış ve küçük oğlan kız kardeşlerini bulmuştur.

Masalda en belirgin eğitim teması, kardeşliğin önemidir. İnsanın kardeşleri onun birinci dereceden akrabalarıdır. Dolayısıyla onlarla var olan ilişkiler her zaman samimi, fedakâr ve düzeyli olmalıdır. Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla, kardeşlik duygusunun önemi üzerinde durmaktadır. Masal kahramanı kız kardeşlerini bulma konusunda her türlü sıkıntıya katlanmıştır. Asıl mesele kız kardeşlerini kendi istekleriyle vermişlerdir. Fakat burada üzerinde durulması gereken husus, insan kardeşlerinden ayrılrsa da hatta bu ayrılık kendi rızamızla dahi olsa, onlarla kardeşlik bağlarımızı koparmamalı, zor zamanlarında yanlarında olmalıyız.

Tansel çocuklara özellikle de erkek çocuklara kendi kız kardeşlerine karşı alacakları tavır konusunda bir nevi ders vermektedir. Zira evlenip aileden kopmuş olarak görünseler de kız kardeşlerle diyalog koparılmamalı, sıkıntıları, dertleri sorulmalı ve bunların halline çalışılmalıdır.

3.4.1.4. Sarı Yılan Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın öğrenci tipi koca karının oğludur. Oğlan zor durumda kalan bir yılanı yardım etmiştir.

Bu sırada, dağdan, inleyerek, kütüleyerek bir sarı yılanın, kendisine doğru geldiğini görür. Ödünü kopar, kaçamaz. Sarı yılan karşısına dikilir:

"Aç ağzını, karnına gireceğim" diye yalvarmağa başlar. Oğlan, ağzını, karnını saklamak için, yere kapanır, yüzükoyun yatar. Bu kez yılan, kulağından akar içine. Oğlan şaşkına döner, ne edeceğini bilemez. O sırada, bir sürü karayılan fişlaya, fişlaya gelir. Oğlana:

"Çocuk, buradan bir sarı yılan geçti mi?" diye sorarlar. Oğlan:

"Ne yılanı? Öyle bir şey görmedim!" der.

Bu karayılanlar, oralarda dönüp, dolanıp giderler. Onlar görünmez olunca sarı yılan, oğlanın kulağından çıkar.

"Oğul, sen beni kurtardın. Dile benden ne dilerse?" der. (Tansel 2003: 43).

Babası ölmüş, annesi fakirdir fakat oğlan iyi yüreklidir. İnsan dışındaki canlı bir yaratığa yardım etmiş onu ölümden kurtarmıştır. Bunun mükâfatını da fazlasıyla görmüştür.

Masalda herhangi bir öğretmen veya öğretici yoktur. Masal kahramanı kendi bilgi ve becerisiyle başarıya ulaşmıştır. Doğada var olan bir canlıya hem de bir yılanı yardım etmiştir. Bunun neticesinde mutlu bir hayat yaşamıştır.

Masalın teması, yapılan iyiliğin karşılıksız kalmayacağıdır. Masal kahramanı insan dışındaki bir varlığa yardım etmiş ve bunun mükâfatını almıştır.

Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla insanların iyilikte bulunmalarını, bu iyiliğin sadece insanlara değil de insan dışındaki varlıklara da yapılabileceğini ifade etmektedir. Yardım edilen hayvanın özellikle yılan seçilmesi dikkate değerdir. Zira yılan halk arasında soğuk, sinsi bir hayvan olarak bilinir fakat masal kahramanı ona yardım etmiş ve onu kurtarmıştır. Dolayısıyla masal vasıtasıyla insan dışındaki varlıklarında sevimli ve yaşamayı hak ettikleri, yapılacak iyiliklerin mükâfatlandırılacağı benimsetilmek istenmiştir.

3.4.2. Mavi Gelin

Tansel'in bu masal kitabında toplam beş masalı vardır. Bunlar; Nergis Kız, Padişahın Küçük Oğlu, Sığırtmacın Kızı, Mavi Gelin ve Koca Karının Oğlu'dur.

3.4.2.1. Nergis Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi padişahın evlatlık edindiği çingene çocuğudur. Üvey kardeşiyle aynı eğitimi almıştır. Üvey kardeşinin Nergis gözlü uzun saçlı kıza âşık olmasından sonra, kardeşinin bu derdine dermen aramak için her çareye başvurmuştur.

"Bu kızların her biri ayrı güzel ya, benim sevdiğim aralarında yok. Ben düşümdede onu gördüm. Git babamdan izin al. Bize iki at, bir heybe gözü altın versin. Yıldız gözlü, su saçlı Nergis'i bulmaya gidelim" demiş. Böylece derdini ortaya koymuş.

Kardeşliği gidip durumu padişaha anlatınca babası çok üzülmüş. Başka çıkar yol bulamayınca:

"Düşsel kızı bulmaya bulamaz ya, umudu kesilene dek gidip arasınlar. Belki de geze geze us öğrenir, görgüsü artar..." demiş.

Oğlanlar padişahın, elini öpmüşler. İki güçlü at, bir heybe altınla öğütlerini alıp düşmüşler yola. Az gitmişler, uz gitmişler, başka bir ülkeye ulaşmışlar." (Tansel 2003: 14).

Beraber devler ülkesine yolculuk etmiş burada dev bir yılanı öldürmüş, devlerle tanışmış onlara misafirperverce davranmıştır. Bunun sonucunda devler onu kardeşleri olarak kabul etmişlerdir. Daha sonra Nergisi Kızı kardeşine almak için kılıktan kılığa girmiş, her türlü çareye başvurmuştur. Kılık değiştirip Nergis Kızı ikna etmiş.

"Darılmazsan sana diyeceklerim var. Anlayış göstereceğini umarım... " gibilerden sözü dolaştırıp ortaya koymuş:

"Benim bir oğlan kardeşim var. Düşünde seni görmüş. Padişah babamızdan izin alıp senin için buralara geldik. O sensiz yaşayamaz. Beni dünür başı say. Kardeşime seni istiyorum... " demiş. Dil/er döküp kırk dereden su getirmiş. Nergis kız:

"Nişanlımı hiç görmedim. Üzerime çok düştükleri için 'evet' demiştim. Nişan düğün için çok para harcadılar. Ele güne karşı sözümü nasıl yerim. Sonra herkes bana güler. Yarın bir gün düğüncüler gelecek. Yükler şeritlendi. Kardeşin, ille de istiyorsa, yolda önümüze çıkıp beni kaçırсын, ben gelin arabasında yalnız olacağım... " demiş. (Tansel 2003: 18).

Masal kahramanı sevdiği kardeşi uğruna her türlü sıkıntıya zorluğa katlanmıştır ki, bu kardeş üvey bir kardeştir.

Masalda ayrıca Nergis Kız da bir öğrenci tipi olarak kabul edilebilir. Önceki nişanlısıyla nişanlanması ve ondan dönmek istememesinde ailesinin değer yargılarına toplum kurallarına bağlılığı söz konusudur (Tansel 2003: 18).

Masalda en belirgin öğretici tipi Kervancı başıdır. Kervancı başı, Nergisi Kızı arayan gençlere yol gösteriyor onlara bazı tavsiyelerde bulunuyor. Hatta onlarla birlikte Nergisi Kızı aramaya başlıyor. Burada bir nevi "dertleriyle dertlenme" söz konusudur. Gençlerin sıkıntılarını paylaşma ve bunun haline çalışma.

Kervanbaşı:

"Aradığınız kızı biliyorum. Biz yolculuğa çıkmadan nişanlanmıştı. Belki de bu günlerde düğünü oluyordur" demiş.

Bunun üzerine oğlanları bir telaştır almış:

"Aman kervanbaşı, bizi oraya tez ulaştır" diye yalvarmışlar. Denkler yükletilmiş katırlara, atlara binip düzölmüşler yola. Kervanbaşı kervancılarına:

"Siz geledurun. Ben bunları alıp önden gideceğim" demiş. Oğlanlarla kervanbaşı atlarını sürüp gitmişler. Durup dinlenmeden kervanbaşının kentine ulaşmışlar. Kervanbaşı bunları evine konuk etmiş. Nergis kızı okutan hocayı evine çağırtmış'.

"Bu oğlanları okutacaksın, ne istersen vereceğiz" demiş. (Tansel 2003: 16).

Masaldaki en belirgin tema; kardeşlik ve sevdiğine kavuşma azmidir. Aslında bir çingene çocuğu olan padişahın üvey oğlu, Padişahın öz oğluna her türlü konuda

yardım ediyor. Onun sevdiğine kavuşması için elinden geleni yapıyor. Burada dikkat edilmesi gerek bir diğer husus, çingene çocuğunun davranışlarındaki değişikliktir. Özde bir çingene çocuğu olmasına rağmen, aldığı eğitim vasıtasıyla sosyal tabaka olarak daha üst seviyedeki bir insanla kardeşlik bağı kurabiliyor. İnsanın karakterinde irsiyetin önemini vurgulayan düşünceye karşı bir duruş sergiliyor.

Tansel, padişah oğlunun hayali güzele âşık olup onun peşinde koşması vasıtasıyla da hayallerin gerçeğe dönüşebileceklerini ve sevilen uğruna her türlü cefaya katlanılabileceğini vurgulamaktadır.

Masalın genelinde üvey kardeşler arasında da öz kardeşlik bağı kadar hatta ondan daha sağlam bir sevgi ve fedakârlık bağının oluşturulabileceği tespiti çıkmaktadır.

3.4.2.2. Padişahın Küçük Oğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipi padişahın küçük oğludur. Tavşan peşine düşen kardeşlerini kurtarmak için onların peşinden gidiyor. Onlar için kör devin isteklerini yerine getiriyor. Devin konağındaki nesnelere değer veriyor (Tansel 2003: 23).

Burada masal kahramanı insan dışındaki varlıklara değer verilmesi doğrultusunda örnek davranışlar sergiliyor.

“Konağın kırk odası varmış. Önünde iki kumalı bir çeşmesi. Kumaların birinden kan, birinden irin akarmış. Oğlan bunlardan öğrenmeden içiyor. Giriş yerinde biri açık, biri kapalı iki kapısı varmış. Açık kapıyı kapatıyor, kapalıyı açıyor. Devin ahırında üç atı, üç te aslanı varmış. Aslanların önündeki otu almış, atların önüne, atların önündeki eti almış, aslanların önüne koymuş. Bu hayvanları okşayıp severken adamın öğüdüne uyup atların her birinin yelesinden üçer kıl alıyor. Hayvanlar karınlarını doyurmada olsunlar...” (Tansel 2003: 25).

Padişahın küçük oğlu kardeşlerini kurtardıktan sonra ülkesine dönmeyip farklı bir maceraya atılıyor farklı bir şehre varıyor ve buradaki padişahın sarayına giriyor ve bazı muziplikler yapıyor. Fakat daha sonra padişahın kızıyla evleniyor ve padişahı hem hastalıktan hem düşmanlarından kurtarıyor.

Masal kahramanı, biraz muzip olsa da sevdikleri uğruna her türlü sıkıntıya katlanan, insan dışındaki canlı ve cansız varlıklara değer veren bir tiptir.

Masalda en belirgin öğretmen tipi, masal kahramanının Çilingir Dağı yolunda karşılaştığı yaşlı bir adamdır (Tansel 2003: 24). Göbeğine kadar sakallı yaşlı adam, birden peyda olmuş ve masal kahramanına başarıya ulaşması için yapacaklarını söylemiştir.

Çilingir Dağı'nın yolunu tutuyor. Yolda giderken göbeğine dek aksakallı, yaşlı bir adam görüyor. Başından geçenleri ona anlatıyor.
Adam:

"Oğlum, devin gözünü alabilmek için kırk koyun al da öyle git. Çilingir Padişahı'nın konağının önüne var. "Bir çift göze kırk koyun vereceğim" diye bağır. Padişahın karısı koyunlara imrenip gözle belki değişir..." diyor. Başka öğütler de veriyor. (Tansel 2003: 24).

Bu adam gayet bilgilidir. Masal kahramanına söyledikleri onu her türlü beladan kurtarmış ve masalın mutlu sonla bitmesini sağlamıştır. Buradaki yaşlı adam bir nevi "Hızır" konumundadır. Tansel "Hızır" ifadesini kullanmasa da yaşlı adam her şeyi bilmekte ve ona yaptığı tavsiyeler masalın sonunu etkilemiştir.

Masaldaki en belirgin tema, insan dışındaki varlıklara değer verilmesidir. Çünkü masal kahramanı devin konağındaki: "atlara, aslanlara, kapılara ve çeşmeye" devin davrandığından farklı davranıyor. Bu iyiliğin karşılığını da devin konağından kaçma esnasında görüyor. Hatta iyilikler masalın sonuna kadar devam ediyor.

Dev kendine geliyor. Arkasından koşsa yetişemeyecek. Atlarına sesleniyor:

"Atlarım, tutun şu oğlanı" diyor.

"Et vermiştin, o ot verdi" diyor, at/ar. Yerlerinden bile kıpırdamıyorlar. "Kapılarım siz tutun" diyor.

"Açık dura dura yorulmuştum, o kapadı. Kapalı dura dura paslanmıştım, o açtı" diyor, kapılar.

"Çeşme sen tut, öyleyse" diye köpürüyor dev. Kumalar dile geliyor:

"Bal iken kan oldum, o içti. Şerbet iken irin oldum o içti" diyorlar.

Çevresindekilerin yerlerinden kıpırdamadığını gören dev." (Tansel 2003: 26).

Tansel, masal kahramanın yaptığı davranış vasıtasıyla, iyiliğin sadece insana yapılacak bir davranış olmadığını aynı zamanda insan dışında gerek canlı, gerekse cansız varlıklara da yapılabileceğini ifade etmektedir. Nitekim yapılacak bu iyilikler karşılıksız kalmayacak, iyiliğe karşılık eninde sonunda vuku bulacaktır.

3.4.2.3. Sığırtmacın Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipleri; Padişahın oğlu ve Sığırtmacın kızıdır. Padişah oğlu, eş seçiminde son derece titizdir. Vezir kızlarını beğenmez, zira vezir kızları maddiyata düşkündürler fakat daha sonra Sığırtmacı kızını beğenir. Zira sığırtmacın kızı önceki hayatı ile kavuştuğu hayat arasında mukayese yapabilmektedir.

"Ben bir sığırtmacı kızıydım, padişah gelini oldum. Bu ipek halılarla dayalı döşeli odada oturacağım. Şu kuş tüyü yataklarda yatacağım..." diye sevinçli sevinçli konuşur. Güveyi bu konuşmaları duyup içeri girer:

"İşte, sen benim eşim olabilirsin" der. Sevinirler, güvenirler. Bunlar gülüp oynamada olsunlar..." (Tansel 2003: 35).

Sığırtmacın kızı ise diğer bir öğrenci tipidir. Kız kocası olmadığına kendini koruyabilmekte, namusuna sahip çıkmaktadır.

Bunun üzerine gelin giyiniş kuşanır, kaynanası ile hamama gider. İçeri girerler. Hamamcının yüzünde kara tül den bir peçe varmış. Kaynanayı soyup bir halvete, gelini soyup bir başka halvete koyar ya,

gelinin yanından çıkıp gitmez, hamamcı. Peşesini kaldırıncı erkek olduğunu anlar, gelin. Adam geline sarkıntılık etmek isteyince:

"Burası hamam, içi dolu insan... Padişah oğlu okumaya gitti. Ben yalnızım. Bu gece yarısı gel. Şimdi beni kaynanamın yanına götür" der.

Hamamcı, gelini kaynanasının halvetine götürür. Bunlar orada yunup yıkayı çıkarlar.

Gelin kendi evine gelince hizmetçilerine para verip çarşıya gönderir. Bir keskin satır, bir kazma, bir de eşek kuyruğu aldırır. Hamamda başına gelenleri hizmetçilerine anlatır. Akşam olunca oda kapısının iç tarafına derince bir çukur kazarlar. Üstüne bir halı sererler. Gece yarısına doğru hizmetçilerden birisi satırı, öteki eşek kuyruğunu alıp bir dolaba saklanırlar. Gelin onlara:

"Şimdi siz yerinizde tetikte bulunun. Hamamcı gelince ne yapacağımızı biliyorsunuz" der.

Öte yandan hamamcı gece yarısını zor eder. Gelinin söylediği saate gelip kapıyı usulca tıklar. Gelin "buyurun" diyerek kapıyı açar. Hamamcı içeriye adımını atar atmaz gürpedek çukura düşer. Hamamcı neye uğradığını düşünmeye kalmadan, gelin; kazmayı omzu köküne indim. Hizmetçiler koşar, biri satırla, öteki eşek kuyruğuyla vura vura bayıltırlar. Çukurdan çıkartıp elbiselerini soyar. Ayağına iri bir taş bağlayıp ırmağa atarlar. Çukuru doldurup eski durumuna getirirler." (Tansel 2003: 35–36).

Masaldaki öğrenci tipleri sadakat, bağlılık ve maddiyata önem vermeme gibi özelliklere sahip tiplerdir.

Masalda herhangi bir eğitmen ve öğretmen tipi yoktur. Masal kahramanları sahip oldukları bilgi ve becerileri sayesinde buldukları durumdan kurtulurlar.

Masaldaki en belirgin temalar; maddiyata önem vermeme ve sadakattir. Tansel, masal kahramanları vasıtasıyla bu temalar üzerinde durmuştur. Padişahın oğlu eş seçiminde eşinin maddiyata önem vermemesini temel almış ve kararını bu doğrultuda vermiştir. Sığırtmaç kızı vasıtasıyla da sadakat duygusuna değinilmiştir. Sığırtmacın kızı hamamcının kötü niyetinden kıvrak zekâsıyla kurtulmuş kocasına sadık kalmıştır.

Özellikle namus kavramı ve sadakat kavramlarını masal kahramanları hayat tecrübesi olarak yaşıyor ve bu durumda doğru olanı yapıyorlar.

3.4.2.4. Mavi Gelin Maslında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik eğitsel Saptamalar

Masalın öğrenci tipleri, padişah oğlu ile Mavi Gelin'dir. Padişah oğlu, Mavi Geline ulaşmak uğruna bin bir türlü zahmete katlanıyor. Kuşlar hakanının ülkesine yolculuk yapıyor. Çok uzun uğraşlardan sonra sevdiği kıza kavuşuyor. Masal Kahramanı, peri kızı olan Mavi Gelin için her türlü sıkıntıya katlanıyor. Padişah oğlu, sevdiği uğruna sıkıntılara katlanan, pes etmeyen bir tip olarak karşımıza çıkıyor.

Mavi Gelin, masaldaki diğer öğrenci tipidir. Mavi gelin daha çok nazlı, kolay ikna olmayan, birazda inatçı bir tiptir. Aynı zamanda evlenme konusunda anne ve babasının fikirlerini almak istemesi ebeveyn kararlarına saygının, onların rehberliğinin öneminin göstergesidir.

*"Çatı da bekleyen Güneş kız:
"Padişah oğlu, seninle evlenirim ya, sen babandan izin aldın, ben de alayım da öyle. Gerçekten seviyorsan, beni Kelfer Dağında, Kelfer Kalesinde ara, bul" diyor. Pıradak uçup gidiyor. O gitmekte olsun..." (Tansel 2003: 43).*

Masalın en belirgin öğretmen tipi, kuşlar ülkesinde oturan yaşlı ihtiyardır. Bu ihtiyar aynı zamanda padişah oğlunu evlatlığı kabul ediyor. Burada ihtiyar, padişah oğluna gösterdiği yakınlık, onun dertleriyle ilgilenme ve bunlara çözüme konusunda yapıcı, koruyucu ve yol gösterici bir öğretici konumundadır.

"Oğlum, sen boşuna kendi kendini tüketiyorsun. O güvercinler yılda bir kez bahçemize gelirler. Gelecek yıla dek bekleyeceksin. Ben gününü sana söylerim. Güllerin arasında saklanırsın. Güneş kız havuza girdiğinde, gömleğini alabirsen, kendisini de alabilirsin. Başka çıkar yolu yok" diyor.

Mavi urunda günler ayları kovalıyor. Yıl doluyor. Oğlanın umudu çiçekleniyor. Bir gün, babasının buyruğu üzerine, gidip havuzun başındaki güllerin arasına saklanıyor. Üç ak güvercin mavi gökten süzülüp iniyor, havuzun kırmızı mermer taşlarına konuyorlar. Silkelenen bir kız olup atıyor, kendini suya. Oğlan güllerin arasından usulca çıkıp altın saçlı Güneş kız'ın gömleğini kaptığı gibi beline doluyor. Öteki ikisi, güvercin donuna girip uçuyorlar. Güneş kız sudan, çıplak olduğu için,

çıkamıyor. Oğlana gömleğini vermesi için yalvarmağa başlıyor. Bu durumu uzaktan gören ihtiyar bir kat giysi getirip, kıza atıyor:

"Kızım bunları giy de çık" diyor. İhtiyarla oğlan havuz başından biraz uzaklaşıyorlar. Kurtuluş olmadığını gören kız, çıkıp giyiniyor. Kızın yanına gelen ihtiyar:

"Kızım, seni bu oğlanla evlendireyim. Sen bir peri kızsın, bu da bir padişah oğlu" diye diller döküyor. Kız:

"Olmaz!" diyor da, başka bir söz etmiyor. İhtiyar çaresiz kalın-
"Güneş kız, sana bir önermem var: Sen bu oğlanı kanatlarının arasında kendi ülkesine dek uçur. O da senin gömleğini versin..." diyor. Kız bu önermeyi kabul ediyor. Öte yandan, ihtiyar, oğlana:

"Oğlum, gördün, evlenmek istemiyor. Belki babanın sözü geçer. Ya da, sen yolda yalvarırsan evet der..." diye öğüt veriyor. (Tansel 2003: 41-42).

Masalın en belirgin teması, alınan kararlarda kararlılık ve sevilen uğruna sıkıntılara katlanmaktır. Tansel, Padişah oğlu vasıtasıyla sevilenin uğruna sıkıntılara katlanılması gerektiğini ifade etmektedir. Zira bu sıkıntıların sonunda mutluluk elde edilecektir. Nitekim masal kahramanı çektiği zahmetler sonucunda mutlu sona kavuşmuştur.

Hakan:

"Oğlum, sen ülkeni babanı özlemişsin. Onlar da senin yolunu bekliyorlar. Size izin veriyorum, bir ay orada, bir ay burada yaşarsınız" diyor.

Gereken hazırlık yapıldıktan sonra Güneş kız'la oğlanı bir tabur peri ile ağlanın ülkesine yolluyorlar. Göz açıp kapayana dek varıyorlar o ülkeye.

"Mavi oğlanla mavi gelin geldiler" diye oğlanın babası dünyalarca seviniyor. Düğün üstüne düğün yapıyorlar. Bir ayağının yurdunda, bir ay periler ülkesinde kalıyorlar.

Onlar mutluluk içinde yaşamakta olsunlar... Ben ardan geliyorum. Size armağanlar getirdim. Bu meteli burada bitirdim. (Tansel 2003: 47).

3.4.2.5. Koca Karının Oğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipi, koca karının oğludur. Masalın kahramanı olan koca karının oğlu, fakir bir hayat sürüyor fakat aldığı hayvanlara değer veriyor. Onları çok zor şartlarda çalışarak elde ettiği parayla besliyor.

Bu yavruların her birini kutularıyla odanın bir köşesine koyuyorlar. Oğlan ertesi gün yine oduna gidiyor. Kesip getirdiği odunları bu kez on beş kuruş'a satıyor. Yiyecek aldıktan sonra beş kuruşluk da süt alıp eve dönüyor:

"Ana, bugün odunu on beş kuruş'a sattım. Gördün ya, hayvanların da payı çıktı" diyor. Sütü bir fincanın içine döküp yılan yavrusuna, kedi yavrusuna, köpek eniğine içiriyor. Anası:

"Oğlum, eğlenceyi buldun. Sen kendine canlı oyuncak almışsın. Dinlenecek yerde bunlarla uğraşıyorsun" diye söyleniyor.

"Bu yavruları çok seviyorum, onları büyüteceğim. Hayvanları sevmeyen insanları sevemez" diyor oğlan.

Her zaman olduğu gibi dağdan sırtında odun getirip satıyor oğlan. Bu para ile yiyecek, öteberi, süt alıp geliyor. Her gün bir öncekinden beş kuruş fazlaya satıyor, odunu. Günler haftalar geçiyor, yavrular büyüyorlar. (Tansel 2003: 49).

Masal kahramanı, hayvanları seven, onlara değer veren, onları yük olarak görmeyen bir karakterdir. Masalda belirgin bir öğretmen tipi yoktur. Masal kahramanı kendi bilgi, beceri ve görgüsü sayesinde bulunduğu durumdan kurtuluyor.

Masalın teması, hayvanları sevme ve onlara değer vermedir. "Bu yavruları çok seviyorum, onları büyüteceğim. Hayvanları sevmeyen insanları sevemez (Tansel 2003: 49)" ifadesi masalın özünü teşkil etmektedir. Tansel, masal kahramanı ve masal kahramanın başına gelen olaylar vasıtasıyla, hayvanların sevilmesi gerektiğini, onlara değer verilmesi gerektiğini ifadelendirmiştir.

Özellikle hayvanların bakımı konusunda maddi sıkıntıları bahane etmek kabullenir bahaneler değildir. Zira hayvanları alan masal kahramanın kazancı günden güne artmıştır (Tansel 2003: 49). Tansel, masal vasıtasıyla insan dışındaki

varlıklarında sevilmesi gerektiğini, onlara iyilikte bulunulması gerektiğini dile getirmiştir.

3.4.3. Üç Kızlar

Oğuz Tansel'in bu masal kitabı toplam beş masaldan oluşmaktadır. Bu masallar; "Cevahir Yumurtası", "Altın ne, Gümüş ne, Bakır ne?", "Üç kızlar", "Taş Evin İki Kızı" ve "Bir Padişahın Kızı" adlı masallardır.

3.4.3.1. Cevahir Yumurtası Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Oduncunun küçük oğlu ve büyük oğlu masalın en belirgin öğrenci tipleridir. Küçük oğlan, sığındığı koca karının oğlu oluyor ve ona yardım ediyor. Yaşlı kadının rahat bir hayat sürmesini sağlıyor.

Akşam yemeğinden sonra yatıp günün burnuyla kalkarlar.

Oğlan küçük suyuna çıkar, bir avuç altınla döner. Kocakarıya verir bunları. Bir güğüm ılık su, bir leğen ister. Yıkanmağa başlar. Dökündüğü suların çoğu altın olur. Bunu gören koca karı gözlerine inanamaz. Sevincinden deliye döner:

"Yavrum, bu dünyada hiç kimsem yok, sen benim oğlum ol" der.

"Babam aramazsa, ağamı bulamazsam olurum" der. Koca karının yanında kalır oğlan. Kadın ona çok iyi bakar. Günde bir kez yıkar. Yığınla altın biriktirir." (Tansel 2003: 14).

Dünyalar güzeline çabucak kaniyor ve bunun sonunda bazı sıkıntılarla karşılaşılıyor.

Ertesi gün bu oğlan, dünya güzeline yalnız gider. Beş altın verip kızı üç kez görür. Üçüncü gidişinde dünya güzeli:

"Bu oğlan on iki, on üç yaşlarında ya var, ya yok. Bunca altını nerden bulmuş! Getirin şunu bir göreyim" der.

Oğlanı kızın karşısına çıkarırlar. Kız altınları nereden bulunduğunu sorar. Oğlan koca karı ya anlattığı gibi, buna da başından geçenleri anlatır ya, nedenini kendi de bilmediği için söyleyemez. Başına gelecekleri düşünecek yaşta değil, saf mı saf. Kız anlatılanlara bakıp, kuşun yüreğini yediği için altın döktüğünü anlamış. Oğlanla oturup şarap içmeğe başlarlar. Hizmetçilere bir salıncak kurdurur. Oğlanı salıncağa koyup sallaya sallaya başını döndürürler. İçi bulanık oğlan kuşun yüreğini kusup çıkarır. Dünya güzeli de alıp yüreği yutuverir. Oğlanı kolundan tutup sokağa atarlar." (Tansel 2003: 15).

Küçük oğlan; masalda yardım sever fakat kolay kandırılan, dış güzelliğe kapılan bir tip olarak karşımıza çıkıyor.

Masaldaki asıl kahraman olan büyük oğlan; belli bir düzen kuruyor fakat daha sonra, gizemli dervişin olacakları haber vermesiyle tercihini yapıyor. Derviş, ona gençliğinde mi yoksa yaşlılığında mı sıkıntılarla karşılaşmayı istediğini soruyor, oda bunu gençliğinde istiyor. Zira gençliğinde sıkıntılara katlanmak daha kolay sıkıntılarla baş etme daha rahat olur kanaatindedir.

"Günlerden bir gün, çiftliğinde, ekili tarlalarını dolaşırken karşısına bir derviş çıkıyor:

"Oğlum, başına büyük yıkımlar gelecek. Kocalığında mı istersin, gençliğinde mi?" diyor derviş.

Önce şaşırıp karışılık veremez ya, sonra kendini toparlar:

"Derviş baba, belki kocalıkta çekemem. Kim verecekse, benden selam söyle, gençlikte versin" diyor adam. Derviş o anda kayboluyor. Adam atını sürüp evinin yolunu tutuyor. Giderken tökezleyen atı yıkılıp çatlıyor. Evine yaya gidip karısına durumu anlatıyor. Öğleye doğru çobanı gelip sürüyü kurtların parçaladığını söylüyor. Akşam ahırlara iniyor. Baksa ki, öküzler, mandalar can çekişiyorlar. Bir hafta içinde hiçbir canlı hayvan kalmıyor çiftlikte. Adam yıkıyor, sular gümüş olmuyor. "Dervişin dedikleri oluyor!" (Tansel 2003: 16).

Sonuç olarak büyük oğlan, sıkıntılarını insanın gücünün kuvvetinin yerinde olduğu zamanlarda yaşaması gerektiğini zira bu zamanlarda bunlarla mücadelenin daha kolay olacağı kanaatinde ileriye gören, umudunu yitirmeyen bir tiptir.

Masalın genelinde belirgin bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanları kendi bilgi, beceri ve talihleri sayesinde mutluluğa kavuşuyorlar.

Masalın en belirgin teması, zorluklarla mücadelenin zamanı ve bunun gereklerini yapmadır. Masal kahramanı; hayatının sıkıntılarını, hayatının hangi devresinde çekmek istediği konusunda tercih yapma zorunda bırakılıyor. Oda sıkıntılarını genç yaşta çekmek istiyor.

Tansel, masal kahramanın yaptığı tercih vasıtasıyla, hayatta sıkıntıların muhakkak olacağını, önemli olanın bunlarla mücadele etmemiz gerektiğini ifadelendirmiştir. Ayrıca sıkıntılar, hayatın henüz erken safhası sayılacak çocukluk ve gençlik dönemlerinde çekilmeli ki, ileride rahata kavuşalım. Dolayısıyla huzurlu ve mutlu bir hayat için hayatın başında bazı zorluklara katlanılmalı, onlarla mücadele edilmelidir. Tansel'in masal vasıtasıyla çocuklara vermek istediği mesaj: "Çocuklar, sıkıntılara şimdi katlanmanız lazım, ileride güzel günler sizi bekliyor" tarzındadır.

3.4.3.2. Altın Ne, Gümüş Ne, Bakır Ne? Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki öğrenci tipi, yaşlı adamın en küçük kızıdır. Kız sorulan bilmeceye doğru yanıt veriyor. Zeki, hazır cevap bir tiptedir. Zekâsının mükâfatı olarak da padişahla evleniyor.

Bunun üzerine küçük kız:

"Bilmecelerinin bilinmeyecek nesi var! Altın halktır, gümüş padişah, vezirler de bakır" der. Babaları, kızının söylediklerini demiş, adamlara. Vezirlerin usuna yatmış bu yanıt:

"Emmi, bunu hanginiz söyledi?" demişler.

Gözleri kör, topal bir kızım var, o söyledi"

Vezirler, heybelerindeki altınları kapının önüne boşalttıkları gibi geri dönmüşler. Buldukları yanıtın (cevap) doğru olduğunu kesin bilmedikleri için kellelerinin gideceğinden korkuyorlarmış. Yollarının sonunun ölüme ya da kurtuluşa varacağını bilemiyorlarmış. Dere tepe düz gidip kırkıncı gün padişahın konağına varıp karşısına dizilmişler:

"Padişahım, bulmacanızı öğrendik: Halk altın, padişah gümüş, vezirler bakır" demişler.

Padişah:

"Bunu, size kim söyledi? Çabuk söyleyin, kız mı, oğlan mı yaşlı mı?"

Ölümden kurtulduklarına sevinen vezirler:

"Sus avcı köyünde doksan dokuz yaşında bir adamın üç kızı varmış. En küçüğü topal, körmüş. Bulmacanızı o bildi" diye anlatmışlar.

Padişah:

"Körse de, topalsa da, o kızla evleneceğim. Yarından tezi yok, gidip babasına dünür düşün" demiş. (Tansel 2003: 23-24).

Masalın genelinde öne çıkan herhangi bir öğretmen tipi yoktur. Masal kahramana öğüt veren veya yol gösteren olmamıştır. Kendi zekâsıyla mutluluğa kavuşmuştur. Masalda belirgin bir eğitim teması yoktur. Masal kahramanı olan küçük kız hazır cevap ve zekidir. Masalda herhangi bir amaç belirtilmemiştir.

3.4.3.3. Üç Kızlar Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda üç kardeş birer öğrenci tipi olarak değerlendirilebilir. Kardeşlerin anne ve babaları onlar daha küçükken ölüyorlar. Bunun sonucunda büyük kız kardeş kardeşlerinin geçimi için çalışıyor.

"Böylece geçinip gidiyorlarken önce anaları, çok geçmeden, sonra da babaları ölmüş.

Bunun üzerine, kimsesiz kalan bu üç kızın en büyüğü, babasının işini tutmuş: Bir kuyudan su çıkarıp satar, kardeşlerini beslemiştir." (Tansel 2003: 28).

Daha sonra kuyu dibinde, yer altı dünyasında yaptığı yolculukta karşılaştığı olay var. Beyin karısının yaptığı aldatmacayı fark ediyor ve beyi bu konuda uyarıyor.

Kız, Bey'e bir mektup yazıp gördüklerini anlatıyor. "Beni arayıp bulmak istersen, yeryüzündeyim" diyor. (Tansel 2003: 30).

Büyük kız, anne baba gibi kardeşlerinin geçimi ile ilgilenen, zor durumdaki insanlara yardım eden ve bunu üsluplu bir şekilde ifade eden bir tiptedir.

Masalın diğere öğrenci tipi, ortanca kızdır. Ortanca kızda ailesinin geçimine yardımda bulunmak için çalışıyor. Daha sonra o da talihinin peşine düşüyor. Padişahın oğlunu kötü niyetli doktordan kurtarıyor.

Adam kızı alıp Beye getiriyor. Beyin yalnız olduğunu gören kız, mezarlıkta gördüklerini bir eksiksiz anlatıyor. O gece mezarlığa gitmeğe karar veriyorlar. Kız, Beyin konağında kalıyor. Akşamı zor ediyorlar. Karanlık bastıktan sonra Bey; adamlarından en güvendiğini, en yiğitini alıyor. Kızla birlikte, üçü bir, düşüyorlar yola. Mezarlıktaki selvinin dibine varıyorlar. Kız:

"Güzel selvim, doğa anamızın yüceliği aşkına bizi üstünde sakla" diyor. Selvi, toprağı öpecekmiş gibi eğiliyor. Üçü bir üstüne çıktıktan sonra, yavaş yavaş doğruluyor. Başlıyorlar beklemeğe. Adamın gelip gelmeyeceğini kesin bildikleri yok. "Vakit oldu mu? Olmadı mı?" diye içlerinden geçirirken, uzaktan uzağa at şakırtısını duyuyorlar. " Bu gelen odur!" diyor kız. Soluksuz bekliyorlar.

Adam selvinin dibine geliyor. Atından inip selviye bağıyor. Dönüp mezara girişi yar. Tabutu çıkartıyor. Mavi ışıklı bir şişeden üstüne sepeliyor. Oğlan, oturumuna geliyor. Adam:

"Dediklerimi yapacak mısın?" diyor.

"Burada bin yıl kalsam da yapmayacağım"

Bu konuşma olurken Beyin adamı selviden sessizce inmiş, mezara yaklaşmış. Oğlanı uyutmak için kırmızı ışıklı şişeden sepelemeden adamı, Beyin yiğiti kısıvrak yakalıyor. Bu sırada Bey'le kız selviden inip yetişiyorlar. Baksalar ki, beş yıl yedirip içirdikleri, oğlanın başında oturttukları doktor. Bey, oğlunun ölmemiş olduğuna dünyalarca seviniyor. (Tansel 2003: 33–34).

Ortanca kız, zor durumdaki insanlara yardım eden, "talih" kavramına güvenen bir tip sergilemektedir.

Masalın diğere öğrenci tipide kızların en küçüğüdür. Padişahın oğlunu peri büyüünden kurtarıyor. Onu eski haline getirmek için her türlü çabayı sarf ediyor.

Küçük kız usulca havuza yaklaşıyor. Havuzdaki kızın beliklerinden birini yakalıyor, suyunu sığı gibi dışarı bırakıyor. Böylece peri kızının oğlana yaptığı büyü bozuluyor. Peri kızı:

"Arkanda birini getirmişsin kimin nesi, o?" diye öfkeli öfkeli soruyor. Dili çözülen oğlan:

"Benim haberi m yok; bi şeyim değil" diyor. Dönüp bakınca, havuzun başında duran kız o da görüyor. Ne diyeceğini şaşırıyor. Küçük kız oğlanın getirdiğini sanan peri kızı içerliyor. Üzeri de yüklüymüş. Peri kızı iki atlayıp bir zıplıyor. Bir oğlan çocuğu doğuruyor. Havuzun başındaki ak güllerin arasına yatırıyor. Oğlana:

"Aha çocuğun, işte sen, Bundan kelli ben yokum... " diyerek bir kuş olup uçup gidiyor. Peri kızının öpüklüsü olan oğlan da kurtuluyor. Bunlar çocuğu alıp geri dönüyorlar. Dolaptan içeri giriyorlar. "Ebe Hanım, kalk, çocuk dünyaya geldi, sen kaçınıcı uykulardasın?" diyorlar. Ebe baksa ki, nur topu gibi bir oğlan çocuğu. Haber konağa yayılıyor, yer yerinden oynuyor." (Tansel 2003: 37).

Küçük kız, yılmayan, kafasına koyduğunu yapan, bunun için her türlü çabayı sarf eden bir tiptedir.

Masalın genelinde belirgin bir öğretmen tipi yoktur. Yalnız, kızların falına bakan "Bakıcı" öğretici olarak kabul edilebilir. Bakıcı, kızlara kaderleri konusunda bazı bilgiler veriyor ve olaylar gerçekleşiyor.

"Bizim de surumuza (talih) bakıver" diyorlar. Bakıcı, büyük kıza: "Senin sorun kuyu dibinde, ortancanın bir mezarlıkta, küçüğününki şaklabanlıkla olacak. Sıkıntılı günleriniz geçecek, gelecek günleriniz aydın... " diyor. Böyle nen olmaz ya, masalda olsun. (Tansel 2003: 28).

Masalda en belirgin tema; talih kavramına güvendir. Tansel, bakıcı vasıtasıyla masal kahramanlarını belirli evrelerden geçiriyor ve nihayetinde mutlu sona kavuşturuyor. Burada en önemli husus, bakıcının verdiği bilgiler doğrultusunda masal kahramanlarının hayatlarının şekillenmesidir. Ayrıca, annelerinden ve babalarından yoksun üç kardeşin hayatla olan mücadeleleri, hayata karşı pes etmeme konusunda eğitici bir mesaj içermektedir. Kız kardeşlerin bir birlerine destek olmaları bunun en belirgin göstergesidir.

Tansel masal vasıtasıyla, insanın talihine güvenmesi gerektiğini ve bu doğrultuda da çaba sarf etmesi gerektiği mesajını vermektedir.

3.4.3.4.1. Taş Evin İki Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki padişah oğulları birer öğrenci tipi olarak karşımıza çıkıyor. Her iki masal kahramanı da koca karının aldatmacasına kanıyorlar. Koca karının kızına talip oluyorlar. Onun isteklerini yerine getiriyorlar fakat istediklerine elde edemiyorlar.

Oğlan ne denli yalvardıysa da koca karyı yola getiremiyor.

"Bir parmağı da yeter, bari onu göreyim" diyor, oğlan, Bunun üzerine kadın odadan çıkıyor, bir nişasta sütü yapıyor. Kızının serçe parmağını batırıyor bu süte. Oğlanın bulunduğu odanın çit (anahtar) deliğinden kızın parmağını gösteriyor. Oğlan, içinden, "parmağı bunca aksa, teni güllercedir" diye düşünüyor. (Tansel 2003: 40).

Masal kahramanları; görünüşe aldana, parçadan bütünü beğenen ve kolay kandırılan tiptedirler.

Ama horasan padişahının oğlu olan ikinci prens, daha uyanık bir tiptedir nitekim kılık değiştirerek gelip koca karının oyunu çözmüştür.

Bu sırada Horasan padişahının oğlu da kılık değiştirip atına bindiği gibi düşünüyor yola. Ala sabah gelip koca karının kapısını çalıyor. Kapıya çıkan kadına:

"Uzaktan geldim, çok yorgunum. Bir günlük konuğun olayım... " diye diller döküyor. Yalvarmasına dayanamayan kadın "buyur yavrum" deyip içeri alıyor. Yolcu odada otururken, kadın çeşmeye soğuk su doldurmaya gidiyor. Oğlan kadının kendisini tanımadığına seviniyor. Kalktığı gibi odaları arıyor, evde kimseciklerin olmadığını anlıyor." (Tansel 2003: 44).

Masalın genelinde belirgin bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanları talihleri ve birikimleri sayesinde karşılaştıkları durumlardan kurtulmuşlardır.

Masalın en belirgin teması, görünene aldanmamadır. Koca karı yaptığı oyunlarla padişah oğullarını kandırmıştır. Onlardan maddi çıkarlar elde etmiş ve istediklerini de vermemiştir. Bu durum karşısında da padişah oğulları naçar

kalmışlardır. Daha sonra Horasan padişahının oğlu talihi sayesinde olayı çözmüş ve masal mutlu sonla bitmiştir.

Tansel, her şeyin görüldüğü gibi olmadığını, olayların başka boyutlarının da olacağı konusunda mesaj vermektedir. Zira masalda geçen olay bunu ispatlamıştır.

Tansel, çocuklara; “gördüklerinize ve duyduklarınıza aldanmayın, görülenlerin ve duyulanların arkasında nice sırlar mevcuttur” tarzında bir mesaj vermekte ve çocukları bu doğrultuda bilinçlendirmektedir.

3.4.3.5. Padişahın Bir Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın genelinde karşımıza iki tipte öğrenci çıkıyor; padişahın kızı ve koca karının oğlu. Öncelikle padişah kızı, emek vererek yaptığı bir nesnenin elinden alınmasından dolayı çok üzülüyor. Emeğinin kıymetini biliyor.

"Babam, padişah babam, yedi yılda işlediğim çevremi bir kuş kaptı gitti. Göz nuru döktüğü m çevremi isterim"

"Sevgili kızım, kolay değil bunu bulmak ya, bir tellal çağırtaım. Bulup getirene değerli müjdeler vereceğimizi duyuralım. Yakın yerlere, ovalara düşürdüyse bulunur. Ulu dağlara, karanlık ormanlara bıraktıysa elimizden ne gelir!"

Dört bir yana ulaklar salıp tellallar bağırtıyorlar. Bulan, gören çıkmıyor kızın çevresini. Bu acıyla sararıp soluyor, kız. Yemez, içmez oluyor. Kimseler kızın derdine derman bulamıyor. Kız:

"Babacığım, bana, bir hamam yaptın ver, onunla oyalanıp şenleneyim, yoksa bu dert beni alacak" diyor. (Tansel 2003: 49).

Daha sonra emek verdiği bu el işi çevreyi bulmak için bir hayli çaba sarf ediyor. Nihayetinde de amacına kavuşuyor.

Padişah kızı, yılmayan, emeğin kıymetini bilen bit tipte karşımıza çıkıyor. Koca karının oğlu ise, bilinmeyenlere doğru yolculuk yapan macerayı seven ve

başkalarına yardım eden bir konumdadır. Koca karının oğlu, korkusuz, insanlara yardım eden bir tiptedir.

Masalın genelinde her hangi bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanı kendi bilgi, becerisi ve talihi sayesinde başarıya ulaşmıştır.

Masaldaki en belirgin tema, emeğin kıymetini bilme ve zor durumdaki insanlara yardım etmedir. Masal kahramanı olan Padişahın kızı, el emeği ve göz nuru ile işlediği çevresini bulmak için olmadık zorluklara katlanıyor. Görünürde basit bir nesne olan bu çevrenin asıl önemi ona verilen emektir. Tansel, bu vasıtayla çocuklara, emeğine sahip çıkma bilincini vermektedir.

Koca karının oğlu vasıtasıyla da, zor durumdaki insanlara yardımın büyük bir erdem olduğu mesajı verilmektedir.

3.4.4. Yedi Devler

Oğuz Tansel'in bir diğer masal kitabı olan Yedi Devler toplam beş masaldan oluşmaktadır. Bu masallar sırasıyla; Yedi Devler, Bitlice Karının Kızı, Boyu Bir Karış Sakalı Üç Karış, Bir Karı Bir Koca, Hotlu Kız adlı masallardır.

3.4.4.1. Yedi Devler Masalında Öğrenci, Öğretmen ve eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda en belirgin öğrenci tipi, Balıkçının büyük oğludur. Büyük oğlan, yedi devlerin mağarasından peri padişahının kızını kurtarıyor. Onu her türlü kötülükten koruyor. Değer verdiği insan için cinlerle, devlerle savaşıyor. Bu savaşında da galip çıkıyor.

"Buyurun, kiminle güreşeceksem çıksın ortaya" diyor. Bunun üzerine topal dev ortaya itekleyiveriyorlar. Oğlanla dev el tutuşup kavraşıyorlar. Topal dev, oğlanı kucaklıyor, kaldırıp yere çalıyor. Oğlan topuğuna dek toprağa giriyor. Tutup bir daha yere vuruyor, dizlerine çıkıyor, toprak. Üçüncü vuruşunda, beline dek toprağa gömülüyor, oğlan. Sıra oğlana gelince: "Ey Hızır yetiş!" deyip dev kucaklıyor, bi'yol savuruyor, parça parça ediyor, her parçası bir yana gidiyor. Ondan sonra devlerden birini bir vuruşta gömüyor, toprağa. Böyle böyle yedisini de öldürüp kızın yanına konağa dönüyor. Kıza:

"Ben anlatmıştım, şimdi anlat, sen kimin nesisin?" diyor. "Ben Cinler Padişahının kızıydım. Bu devler, beni alıp kaçırıldılar. Üç yıldır yemeklerini yaptım, işte bu durumdayım" diyor. (Tansel 2003: 14).

Masal kahramanı, çalışkan, çabuk pes etmeyen, zorluklarla mücadele eden bir tiptedir.

Ayrıca, peri padişahının kızı da bir öğrenci tipi olarak değerlendirilebilir. Peri padişahının kızı da sevdiğine sadık, kaderden umudunu kesmeyen, geleceğe ümitle bakan bir tiptedir. Zira şu sözü: “Bununla kendimi öldürürüm de yine ona varmam. Umudumu yitirmemişim, seni bekliyordum (Tansel 2003: 17).” Bu durumun en bariz göstergesidir.

Masalın en belirgin öğretici tipi, büyük oğlanın çıktığı seyahat sırasında karşılaştığı, gizemli dervıştır. Derviş, aniden belirmiş ve aniden kaybolmuştur. Oğlana: “Her ne zaman başın darda kalırsa (Ey Hızır yetiş) dersin, yardımına koşar, derdine derman olurum (Tansel 2003: 12).” Sözü söylemiştir. Bundan sonra masal kahramanı, karşılaştığı tüm zorlukları bu söz vasıtasıyla ve Hızır’ın yardımıyla yenmiştir.

Tansel, burada eski bir doğu geleneği olan Hızır kişiliğini bir öğretici olarak ön plana çıkarmıştır. Zira Hızır’ın efsanevi kişiliği, her meseleyi hal etmesiyle, masal kahramanına yol gösterici, bir öğretici tipindedir.

Masalın genelinde karşımıza iki önemli tema çıkmaktadır. Birincisi, sevilen uğruna her türlü sıkıntıya katlanmak ve zorluklarla mücadele etmek gerekmektedir. Nitekim Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla bunu gerçekleştirmiştir. Masal

kahramanı sevdiği uğruna sıkıntılara katlanmış, olağan üstü varlıklarla mücadele etmiştir. Nihayetinde amacına ulaşmıştır.

Diğer tema ise, masalın sonunda belirtilen kötülerden kurtulmuş bir toplumun sevinmesidir. Tansel masalı zaten bu ifade ile bitirmiştir: “Devlerden, kötülerden temizlenen bu ülkede halkla genlik içinde yaşayıp gidiyorlar (Tansel 2003: 21).” Tansel masalın sonun da özellikle bu mesajı vermiş gibidir. Zira masalıların sonu bilindiği üzere ana fikrin verildiği yerdir. Bundan dolayı, Tansel mesaj olarak kötülüklerle ve kötülerle mücadelenin zorunlu olduğunu ve mutluluğun tesisi için mücadelenin haklılığını vurgulamıştır.

3.4.4.2. Bitlice Karının Kızı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın genelinde karşımıza iki öğrenci tipi çıkmaktadır. Masalın kahramanı olan Bitlice Karının kızı ve Beyoğlu. Masal kahramanı olan Bitlice Karının kızı, doğaya karşı saygılı, yeşili seven, onu koruyan ve tabiata değer veren bir tiptedir. Nitekim büyüttüğü servi bunun en belirgin göstergesidir.

“Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde vaktin birinde, Bir Bitlice Karı'yla bir de kızı varmış. Bu kız küçükken, evlerinin önündeki pınarın başına bir selvi dikmiş. Kız bir, selvi beş büyümüş. Selvinin yaprakları, sabahları altın, akşamları gümüş rengine döner, yel vurdukça efil efil konuşur, türlü türküler söylemiş.” (Tansel 2003: 23).

Masalın diğer kahramanı olan Beyoğlu, sevdiğine bağlı, diğer insanların dedikodularına önem vermeyen, kıskançlıklarla mücadele eden bir tiptedir. Kendi kız kardeşlerinin eşine oynadıkları oyunu çözmesi ve bu doğrultuda işler yapması bunun delildir.

"Bahçıvan, bahçıvan Beyoğlu uyuyor mu? Uykusu bal ile şeker olsun. Kara Kızın uykusu diken olup gözlerine batsın Konduğum dallar kurusun" diyor ama zifli dala ayakları yapışıp kaldığı için uçup

gidemiyor. Bahçıvan kuşu yakaladığı gibi Beyoğlu'na götürüyor. Beyoğlu buna çok seviniyor, kucağına alıp kuşun başını okşarken eline bir iğne batıyor. "Bu da neyin nesi!" diyerek iğneyi çıkarıyor, kuşun başından. Baksa ki, küçücük bir toplu iğne. Okşadıkça eline değen iğneleri çıkartıyor. Böyle böyle tam kırk tane iğne buluyor. Kırk tamam olunca, kuş çırpınıp bir kız oluveriyor. Beyoğlu gözlerine inanamıyor. Gerçek karısının bu olduğunu anlıyor. Sevincinden deliye dönüyor. Karısı başına gelenleri bir bir anlatıyor. (Tansel 2003: 27).

Masaldaki bu öğrenci tipleri, hakikaten sosyal meseleler konusunda özellikle aile hayatında çocukların kendilerine örnek alacakları tiplerdir.

Masalın genelinde herhangi bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanları kendi bilgi ve karakterleri vasıtasıyla hayatlarına yön vermişlerdir.

Masalın genelinde üzerinde durulan temalar; doğadaki varlıkların önemli oldukları, bunların korunması gerektiği ve kıskançlığın aile hayatı için büyük bir tehlike olduğudur. Masal kahramanı olan Bitlice Karının kızı vasıtasıyla Tansel, masal okurlarına ağaçları sevmeleri gerektiği fikrini aşılacaktır. Nitekim masal kahramanın kocasıyla evlenmesine vesile olan bu ağaç sevgisidir.

Tansel, Beyoğlu vasıtasıyla da masal okurlarına kıskançlıklarla mücadelenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Nitekim sevdiğimiz insanlar hakkında duyduğumuz dedikodulara fazla önem vermemeliyiz. Çünkü onları tanıyan biziz. Bu doğrultuda başkalarının onlar hakkındaki kanaatleri aslında bizim için pek önemli değildir.

Masal vasıtasıyla Tansel, masal okurlarına iyiliğin mutlaka hak edeceği yere ulaşacağını kötülerin ise cezasız kalmayacaklarını ifade etmiştir.

3.4.4.3. Boyu Bir Karış Sakalı Üç Karış Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipi; padişahın üvey oğludur. Masal kahramanı olan bu çocuk kardeşleriyle ok atarak kaderini öğrenmeye çalışıyor. Oku bir otun dibinde olan bir kurbağaya denk geliyor oda bunu alıp geliyor (Tansel 2003: 30).

Burada masal kahramanı kadercı, talihine razı olan bir tip sergilemektedir. Daha sonra kurbağa kızı gören üvey babasının en zor isteklerini yerine getiriyor. Masal kahramanımız burada da sevdiği uğruna her türlü sıkıntıya katlanacak bir tip özelliği sergiliyor.

Tansel'in masal kahramanı olarak belirlediği tip; talihine güvenen, kaderine razı fakat sevdikleri uğruna her türlü sıkıntıya katlanacak, zalimler, zorbalarla mücadele edecek bir tiptedir.

Masalda karşımıza iki öğretici tipi çıkıyor. Bunlardan ilki masal kahramanın âşık olup evlendiği kurbağa kız diğeri ise bu kızın babası olan boyu bir karış, sakalı üç karış olan adamdır. Öncelikle kurbağa kız, sevdiği insana moral veren, ona sıkıntılı zamanlarında yol gösteren, problemlerini çözen, sorunun halline yönelik çözümler üreten, sıkıntıda kendini yüreklendirici söylemleri bulunan bir öğretici tipindedir.

Kız:

"Tasan bu mu? Üzüntüye değmez. Al, şu parmağımdaki yüzüğü, beni aldığın otun dibine git, yüzüğü oraya mühürler gibi bastır. Karşına bir adam çıkacak, (kızınız küçük kazanı istiyor) dersin, döner gelersin" diyor. (Tansel 2003: 32).

Masalın diğer öğretici tipi olan boyu bir karış ve sakalı üç karış olan adam ise, daha çok doğruluk ve iyilik üzere nasihatler veren, yol gösterici, hayatla ilgili kuralları öğreten bir tiptedir. Nitekim şu sözü bu tespitin en açık ifadesidir:

"Boyu bir Karış, Sakalı Üç Karış'ın 'kimselere haksızlık etmeyin; tüzeden ayrılmayın, halka kötülük edenlerin sonu padişahla vezirininki gibi olur...' (Tansel 2003: 35)."

Masalın en belirgin teması, hayattaki zorluklara karşı mücadelecı davranmanın gerekliliği ve kötülerin asla cezasız kalmayacağıdır. Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla okurlarına olmadık olaylar karşısında insanın mücadelecı tavır sergilemesi üzerinde ısrarla durmuştur. Bu durum karşısında masal kahramanı yılmamış ve mücadeleye devam etmiştir. Nihayetinde tüm zalimlerden, sıkıntılardan kurtulmuştur.

Ayrıca kötülerin cezasız kalmayacağı, edeceklerini elbet bir gün bulacakları da verilen mesaj arasındadır. Nitekim masal kahramanlarında biri olan boyu bir karış, saklı üç karış olan adamın şu sözleri Tansel'in mesajının açık bir ifadesidir:

“Boyu bir Karış, Sakalı Üç Karış'ın "kimselere haksızlık etmeyin; tüzeden ayrılmayın, halka kötülük edenlerin sonu padişahla vezirinininki gibi olur" öğüdünü hiç unutmuyorlar. Mutluluk içinde yaşayıp gidiyorlar (Tansel 2003: 35).”

Tansel, doğrudan okurlarına mesajını vermiştir aslında. İnsanlara haksızlık edilmeyecek, düzenden, doğrudan ayrılmayacak, halka kötülük etmeyeceksin bunun aksi bir durumda cezalandırılacaksın.

3.4.4.4. Bir Karı, Bir Koca Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda her hangi bir öğrenci tipine rastlanmamaktadır. Masal kahramanları gerek yaşlı oduncu, gerek peri kızı daha çok kendi bilgi birikimleri sayesinde hayatlarına yön vermişlerdir. Masal okurları göz önünde bulundurulduğunda okurların kendileriyle bağ kuracakları her hangi bir öğrenci tipine rastlanmamaktadır.

Masalın genelinde karşımıza iki öğretmen tipi çıkmaktadır. Bu tiplerin her hangi bir öğrencisi yoktur fakat okurlara davranışları sayesinde bir şeyler öğretmektedirler. Yaşlı oduncu bir eğitimci tipindedir. Nitekim dağda bulduğu altın dolu küpe el sürmemesi ve başkalarına ait olan nesnelere dokunulmaması yolunda okurlara rehberlik etmektedir.

Günlerden bir gün, adam, yine oduna gitmiş. Bir bükte odun keserken, baltasını vurduğu ağacın "tın, tın" ettiğini duymuş. Hemen bırakmış, odun kesmeyi. Ağacın dibini eşmeğe başlamış. Eştikçe eşmiş, bir çömlek bulup çıkarmış. Ağzını açıp baksa ki, dopdolu sarı lira. ihtiyar oduncu:

"Bu para benim değil, başkasının parasına el sürersem" diyor, kendi, kendine. Çömleği yerine koymuş, yükünü sırtlayıp evine gelmiş. (Tansel 2003: 379.

Yaşlı oduncu, iyiliği, doğruluğu ve güzeli savunan bu doğrultuda davranışlar sergileyen bir tiptedir.

Peri kızı diğer bir öğretici olarak değerlendirilebilir. Nitekim halka zulmedenleri ortadan kaldırması onları cezalandırması, Peri kızının kötülere karşı takınılması gereken tavır konusunda okurlara rehberlik etmektedir.

"Buyur güzelim" demiş. Yanında askerleride varmış. Kız:

"Önce şu vezirleri öldürün. Sonra padişahın kaf dağının ardına götürüp atın, orda sürüm sürüm sürünsün." Demiş. Ortalığı bir duman kaplamış. Padişahla vezirleri kaf dağına uçurmuşlar. İki veziri öldürüp, padişahı bırakıyormuşlar, dağı. Halk zalimlerinden kurtulmuş. Oduncu dede'yi ülkenin hakani yapmışlar. (Tansel 2003: 41).

Masalı değerlendirdiğimizde karşımıza iki tema çıkmaktadır. Bunlar; başkasına ait nesnelere dokunulmamasın erdemliliği ve zalim yöneticilere karşı çıkmanın haklılığıdır. Öncelikle Tansel, İhtiyar oduncu vasıtasıyla başka insanlara ait buluntuların gasp edilmemesi gerekliliği üzerinde durmuştur. İhtiyar oduncunun bu tavrı erdemli insanların tavrıdır. Tansel, okurlarına iyi insanın kendisine ait olmayana el sürmemesi gerektiğini benimsetmek amacındadır.

Diğer yandan Tansel, okurlarına var olan kötü, zalim, aç gözlü idarecilere karşı takınılması gereken tavır konusunda mesajlar vermektedir. Nitekim masal kahramanı Peri kızı, zalimlere hak ettikleri cezayı vermiştir. Nitekim halkında dirlik ve düzen içinde yaşaması için zalimlerden kurtulmak gereklidir (Tansel 2003: 41).

3.4.4.5. Hotlu Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda küçük eltinin kızı bir öğrenci tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kendisine yapılan haksızlıklara karşı koyması, kıskançlarla mücadele etmesiyle okurlara örnek teşkil edecek bir tiptedir.

Güzel kız, Hotlu kız ve anasının oyunlarına kanmış fakat daha sonra pes etmemiş ve mücadele etmiştir. Nihayetinde muradına kavuşmuştur. Tansel, güzel kızı böyle bir karaktere büründürerek; okurlarına zorluklarla ve kıskançlarla mücadelenin gerekliliğini ve insanın kaderine razı olmayıp daha mücadelecî davranması üzerinde durmuştur.

Masalda herhangi bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanı kendi bilgi, beceri ve talihi sayesinde hayatına yön vermiştir.

Masalda verilmek istenen mesaj kıskançlığın kötü bir özellik olduğu ve kıskanç insanların cezalandırılacaklarıdır. Tansel, bu mesajını zaten masalda açıkça ifade etmiştir:

“Böylece kötüler kıskançlıklarının cezasını bulur.” (Tansel 2003: 52).

Güzel kız, vasıtasıyla Tansel bu sonuca ulaşmıştır. Masal kahramanı olan güzel kız, düştüğü zor durumdan kurtulmak için elinden geleni yapmıştır. Hotlu kız ve anasının oynadığı oyun sonucu düştüğü duruma razı olmamış ve bu durumdan kurtulmak için çaba sarf etmiştir.

3.4.5. Al'lı İle Fırfırı

Al'lı ile Fırfırı, Oğuz Tansel'in 1977 yılında Türk Dil Kurumu tarafından verilen “Çocuk Yazını Ödülü”nü almasını sağlayan masal kitabıdır. Kitap iki ciltten oluşmaktadır.

3.4.5.1. Al'lı ile Fırfırı (I. Cilt)

Kitabın birinci cildinde var olan masallar; Üç Peri Kızı, Al'lı ile Fırfırı, Oduncunun Karısı, Mavi Benekli Firik, Çobanla Bel Kızı, Naz Kız, Becerikli Kız, Alaca Bulaca, Dünya Güzeli, Balıkçı, Kabak Donunda Kız, Topal Dev adlı masallardır. Bu masalarda “Mavi Benekli Firik” ve “Çobanla Bey Kızı” adlı masallar incelememizin dışında bulunmaktadır. Zira masallar “öğrenci, öğretmen ve eğitim teması” başlıkları altında incelenmiş fakat her iki masalda bu üç başlıkla ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

3.4.5.1.1. Üç Peri Kızı Masasında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi, Keloğlan'dır. Keloğlan, peri kızlarının kocalarına oynadıkları oyunları çözmek için her türlü çareye başvurmuştur. Nihayetinde çamaşırcının, semercinin ve ekmekçinin sıkıntılarına çareler bulmuş, onları eşlerine kavuşturmuştur.

“Keloğlan:

“Peri kızları, bu değneği görüyor musunuz? Nerde olsanız sizi bulurum, elimden kurtuluşunuz yoktur. Yaptıklarınızı beğendiniz mi? Kocalarınız ağlayıp dolanıyorlar. Bu özlem çekilir mi ölenedek? Şimdi üçünüzde bu kilime binin, kocalarınıza teslim edeceğim.” dedi.

Hepsi de kilimin üstüne çıkıp oturdular. Keloğlan buyurunca, kartalca süzülüp iniverdiler. Önce eyercinin evinin önünde durdular. Ortanca kızla çocuğu teslim ettiler; onlar sarmaş dolaş oldular. Küçük kızı çamaşır ya götürdüler, onlar da kavuşup kucaklaştılar. Ekmekçiye de büyük kızı teslim etti, birbirlerine sarmaş dolaş oldular. Bunlar muratlarına yettiler.” (Tansel 1976: 23).

Keloğlan, başkalarının dertlerine çareler bulan, insanları önemseyen, başka insanların mutluluklarına vesile olan bir tip sergilemektedir. Bu noktada Tansel'in belirlediği bu tip, okurların kendileriyle bağlantı kurup, örnek alacakları bir öğrenci tipindedir.

Masalda her hangi bir öğretici tip yoktur. Masal kahramanı kendi bilgi, beceri ve tecrübesiyle mutlu sona ulaşmıştır.

Masalın en belirgin teması, diğer insanları umursama ve onların mutlulukları içinde çaba sarf etmedir. Tansel, masal kahramanı olarak seçtiği Keloğlan vasıtasıyla bunu gerçekleştirmiştir. Keloğlan, ekmekçiye, çamaşırcıya ve semerciye yardım etmiştir. Bu şekilde tamamen kendisiyle herhangi bir bağı olmayan bu insanları umursamış, bu insanların dertlerine dermanlar bulmuş, onlara yardım etmiştir.

Tansel, bu şekilde okur kitlesine şöyle bir mesaj vermiştir: “Başka insanlara da önem vermeliyiz, onlara da yardım etmeliyiz.” Nitekim insan olmak bunu gerektirmektedir. Zira başka insanlara yardımcı olmak, mutluluğun anahtarıdır. Burada, Tansel çok önemli bir noktaya işaret etmiştir. Gerek çocukların, gerekse büyüklerin bilincine bu yerleştirmek için Keloğlan karşımıza çıkmıştır.

3.4.5.1.2. Al'lı ile Fırfırı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda karşımıza çıkan en belirgin öğrenci tipi “Fırfırı” ismini alan padişah kızıdır. Fırfırı, evvela kaderine razı olan bir tiptedir. Çünkü evlenmek için, başvurduğu yöntem bunun delilidir. Fırfırının şu sözü: “Padişah babam, diyor, yarın sabah, günün burnuyla, penceremden, karşı yolu gözetleyeceğim. Kim olursa olsun, ilk geçen ergen erkekle evleneceğim! (Tansel 1976: 27) bunun ifadesidir. Fakat Tansel'in, çizdiği öğrenci tipi, net olarak masalın sonuna kadar bu şekilde devam etmemektedir. Daha sonra Fırfırı, Al'lı ile evlenip onun insan kılığındaki bir canavar olduğunu anlayınca, kaderine razı olma tavrından vazgeçip, onu değiştirmeye

girişiyor. Nitekim Tansel bu değişim kasten yapmıştır. Zira masalın sonunda masal kahramanı olan Fırfırı'nın karakteri bir hayli değişmiştir. Fırfırı, kötülerle mücadele eden, kaderine yön vermeye çalışan bir tipe kavuşmuştur.

Masalın genelinde karşımıza belirgin bir öğretici çıkmamaktadır. Fakat Fırfırı'nın Al'lıdan kaçarken karşılaştığı nine bir öğretici ve yol gösterici olarak değerlendirilebilir. Burada sanki nine, Hızır gibi yetişmiş, Fırfırı'ya üç ceviz vermiş ve Fırfırı'nın kaderine tesir etmiştir. Nitekim Nine şu sözü onun masaldaki konumunu ifade etmektedir: “ Kızım, her nerede başın darda kalırsa, bu cevizleri açar, güçlükleri yenersin (Tansel 1976: 29).”

Masalda çıkaracağımız en belirgin mesajı, Tansel masalın sonunda bizzat ifadelendirmiştir: “Bütün kızlar, gelinler Fırfırı yürekli olsunlar. Dünyamız kötülerden kurtulsun (Tansel 1976: 34). İfadeden de anlaşılacağı gibi, masal kahramanı vasıtasıyla Tansel, okurlarına kötülerle mücadelede yürekli olunması gerektiği üzerinde durmuştur.

Zira güzel bir dünya da yaşamak istiyorsak bu şarttır. Özellikle masal kahramanının kız seçilmesi ve mesajın direkt olarak “kızlar, gelinler” için söylenmesi çok önemlidir. Kadınların toplumun yapı taşı olarak değerlendirilmesi ve özellikle onların gerek evlilik konusunda, gerek toplumsal hayat konusunda daha cesaretli olmaları gerektiği konularında eğitici bir mesaj taşımaktadır.

Tansel'in, özellikle insan kılığında bir canavar seçmesi ise, insanların dış görünüşleriyle değil de iç oluşlarıyla değerlendirilmeleri konusunda bize mesajlar vermektedir. Ayrıca, özellikle kızların “kader” konusunda ve özellikle evlilik olayında buna razı olmamaları gerektiğine vurgu yapması, bu doğrultuda okurların eğitilmesine yönelik mesajlar vermesi son derece önemlidir.

3.4.5.1.3. Oduncunun Karısı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda herhangi bir öğrenci tipi yoktur. Masal kahramanları öğrencilik çağlarından uzak kişilerdir. Aynı şekilde masalda belirgin bir öğretici tipi yoktur. Zira masal kahramanları belli bir seviyede olan tiplerdir.

Masalın geneline bakıldığında çocuk eğitimi ile ilgili birçok mesaj vermektedir. Oduncunun karısı, zengin yaşantısına özenen bir tiptedir. Tansel, burada Oduncunun karısını: “Zenginliğin kökünü, kökenini anlayacak bilgisi, yeteneği yok (Tansel 1976: 37)” diye ifadelendirir. Dolayısıyla, Tansel zenginliğin bir nevi tarifini yapmaya çalışmıştır. Zenginlik, zengin yaşantısına özenmek değildir (Tansel 1974: 34). Zenginlik, eldekilerle yetinmek ve sömürülmemeyi öğrenmektir (Tansel 1976: 40).

Özellikle masalın sonunda bunu bir mesaj olarak bildirmesi, Tansel’in okurlarını hangi yönde eğitmek istediğine dair bize ipucu vermektedir.

“Geç de olsa, neden yoksul olduklarını, soyulmayı, sömürülmeyi öğrenirler (Tansel 1976: 40).”

Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi, yoksulluğun sebebi, uyanık insanlar tarafından sömürülmemizdir. Dolayısıyla Tansel, okurlarına şöyle bir mesaj vermektedir: “Çocuklar, zengin olmak için, hayatta mutlu olmak için, uyanık olun, sömürüye karşı çıkın.”

3.4.5.1.4. Naz Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi, köylü çocuktur. Arap Vezir'in oğlu zannediliyor. O da bu fırsatı değerlendiriyor. Hem Arap Vezir'i evlat açısından kurtarıyor hem de kendi ailesini fakirlikten kurtarıyor.

"Bu kente gelmez olaydım. Yedi yıldır gurbet illerde dolaştım, kimseler bilmemişti. Şimdi sen, beni, tanıdın; yakama yapıyorsun hamamcı. Aradan bunca yıl geçti, anamı, babamı bile tanıyamam."

"Sen hiç kaygılanma, ben, onların hepsini gösteririm. Seyisin, gittin gideli ağlar; küheylan atına ondan başka kimse binemez... " diyerek hamamcı epeyce bilgi verdi. (Tansel 1976: 72).

Masal kahramanı, fırsatları kaçırmayan, kurnaz, uyanık, ayrıca yardım sever bir tiptedir.

Gurbetlik yıllarımda yanında kaldığım aileyi düşünüyorum. Bana kendi çocukları gibi bakmışlardı. Onlardan hiç ayırmamışlardı. 'Sen de oğlumuz oldun demişlerdi. Bensiz bir üzüm tanesi bile geçmezdi boğazlarından. Yıllarca yanlarında kaldım. Kendimi toparlayıp usum başıma gelince sizleri düşünmeye başladım. 'Benim de anam, babam vardı, onları özledim, çok göresim geldi. Diye anlatmıştım onlara. Bunun üzerine, beni, bıraktılar, sizlere kavuştu m ya, şimdi de onları düşünüyorum.

Anası kalktığı gibi kocasına gitti. Oğlanın söylediklerini ona anlattı. Arap Vezir çağırttı oğlanı:

"Oğlum, sana kendi çocukları gibi bakan aileyi düşünüyormuşsun. Bu yüzden uykuların kaçmış, yeyip içmez olmuşsun. Sana bir tabur asker veriyorum. Çadırları, gerekenleri de alırsın. O köye gidersin, sana, analık, babalık eden o aileyi getirirsin. İnsan, bunu, dert mi edinir?"

Ertesi gün, oğlan bir tabur asker aldı. Az gitti, uz gitti, gerçek babasının köyüne yaklaştı. Köye yakın Ulu pınar'ın başında durdular. Çadırlar kuruldu, yemekler pişirildi. Askerler bu subaşında konaklayacaklar.

Ortalık kararmıştı. Oğlan evlerinin yolunu tuttu. Önce pencereden baktı odaya. Anasını, babasını, kardeşlerini gördü içerde. Dönüp kapıyı çaldı. Kardeşlerinin büyüğü açtı, gözlerine inanamadı. Kardeşi güzel giyitler içindeydi. Ev halkı dünyalarca sevindi, kucaklaşıp öpüştüler. (Tansel 1976: 75).

Masalda her hangi bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanı kendi bilgi, becerisi ve uyanıklılığı sayesinde olayların üstesinden gelmiştir.

Masalındaki en belirgin tema, hayattaki fırsatları iyi değerlendirmektir. Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla, okurlarına karşılaşılan fırsatların iyi değerlendirilmesini belirtmektedir. Nitekim masal kahramanı bunu gerçekleştirmiştir. Arap Vezir'in kaybolan oğlu yerine girmiş, hem Arap Vezir'in acısına son vermiş, hem de kendi öz ailesini yoksulluktan kurtarmıştır. Fakat masal kahramanı bunu gerçekleştirirken, bilinçsizce davranmamış amacına planlı ve sistemli bir şekilde ulaşmıştır.

Tansel, çocuklara hayattaki fırsatların değerlendirilmesi gerektiğini ve bu fırsatların planlı ve sistemli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

3.4.5.1.5. Becerikli Kız masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi, üç kız kardeşten en küçüğü olan küçük kızdır. Küçük kız, zeki, uyanık ve mücadeleci bir tiptedir. Dev'in ininden kendi kız kardeşlerini kurnazlıkla ve kolaylıkla kurtarıyor. Tansel'in bu masalındaki küçük kız tipi; zeki, kurnaz, zor duruma şikâyet etmeyen bilakis ondan kurtulmak için çabalar sarf eden bir öğrenci tipi olarak okuyucuya örnek teşkil etmektedir.

Masalda herhangi bir öğretici karakter yoktur. Masal kahramanı kendi bilgisi, zekâsı ve uyanıklılığı sayesinde bu zor durumdan kurtulmuştur.

Masaldaki en belirgin mesajı Tansel masal sonun da bizzat ifade etmiştir (Tansel 1976: 82): “Bütün kızların surları açık, yaşantıları erinçli olsun”. Masal kahramanı olan küçük kız, dev'in inine yuvarlandıktan sonra ağlayıp isyan etmiyor. Zor durumdan kurtulmak için çareler arıyor. Dev'in teklifini kabul ediyor ve sonunda da hem kendisini hem de kız kardeşlerini kurtarıyor. Tansel, okurlarına masal

kahramanı vasıtasıyla kötülerle mücadele etmek gerektiğini, zorluklara şikâyetin çözüm olmadığı asıl çözümün zorlukları tahlil edip onlarla mücadele etmenin yollarını aramak olduğunu belirtiyor. Ayrıca, Tansel'in masal kahramanını "kız" seçmesi ve masal sonunda "Bütün kızlara..." tavsiyede bulunması, Tansel'in amacını daha açık belirtir.

3.4.5.1.6. Alaca- Bulaca Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipi, Keloğlan'dır. Keloğlan, çobandır; gönül verdiği padişah kızını almak için, Padişahın isteğini yerine getirmek zorunda kalır. Padişah, masal kahramanından hatta olmadık bir şey ister.

"Oğlum, dedi Padişah, kızım Filluri Sultanı istiyormuşsun. Senden Alaca-Bulaca'yı bulup getirmeni istiyorum, onu getirirsen kızımı, sana vereceğim. Getiremezsen bu sevdadan vaz geçersin..." Keloğlan:

"Buyruğun, başım, gözü m üstüne, dedi, bana kırk günlük izin verin, bulup getiririm." Padişahın elini öptü, çıkıp gitti saraydan. (Tansel 1976: 87).

Bunu da türlü zorluklara katlandıktan sonra başarır. Keloğlan, amacına ulaşmak için çaba sarf eden, yılmayan, kolay pes etmeyen bir tiptedir.

Tansel'in masal kahramanı, okurlarına güçlüklerle baş etmeyi, hedefe ulaşmak için mücadelecili olmayı öğütler gibidir.

Masaldaki en belirgin öğretici tipi, Büyücünün kızıdır. Büyücü kızı, çeşme başında rastladığı Keloğlana amacına ulaşması için yol göstermiştir. "Alaca- Bulaca"nın ne olduğunu söylemiş, babasına karşı nasıl davranması gerektiğini belirtmiştir.

"Ey, oğlan! dedi kız, başını kaldır; karşıdaki dağın doruğuna bak." Keloğlan, kızın gösterdiği yöne doğru baktı, yalbirt yalbirt parlayan bir konak gördü. Kızın babasınınmış o konak. Kız:

"Babam çok bilgili bir büyüçüdür. İnez, sakat, sayrı, dertli olanlar bize gelirler. Babam onları, odasında, iyileştirip sapa sağ eder, hiç para, armağan almaz. Üstelik iyileştirdiği kimselere, kendi pişirdiği kahveyi içirir. Anasından doğmuşa dönenler elini öpüp giderler. Beni iyi dinliyor musun Keloğlan? Seni muradına yetireceğim, söylediklerimi tutarsan. Babam, uşak olarak, yanına dilsiz alır, konuşanları hiç almaz. Nerede dilsiz varsa, onu bulur getirir. Bir ayca yumuşunu gördürür, sonra uşağını yok eder. Bu kıbal bir büyüçüdür babam, o gelende yerler titrer. Dün dilsiz uşak aramağa. gitti, bugün, yarın gelir. Şimdi, sen, burada beklersin. Babamı görünce dilsiz gibi yap. O seni alıp konağımıza getirir. Konuşayım deme sakın. Sorularına ellerinle, ayağınla işaretler et. Alaca-Bulaca babamdaki tılsımdır. Kısa sürede, babamın bütün ustalıklarını öğrenirsin..." dedi. (Tansel 1976: 88-89).

Masaldaki öğretici rolünde olan kız, masal kahramanını her türlü sıkıntıdan kurtarmış, ona yol göstermiş, yapacağı eylemler konusunda fikir vermiştir. Koruyan, kollayan, bilgi veren, bilgisi ve görgüsü geniş bir öğretici tipi karşımıza çıkmaktadır.

Masalda genel olarak verilmek istenen mesaj, amaca ulaşmak için mücadelenin zorunluluğudur. Nitekim masal kahramanı olan Keloğlan, amacına ulaşmak için bunu göstermiştir. İmkânsız gibi görünen bir durumu hal etmiştir. Tansel, okurlarına çalışma ve mücadele ile her türlü zorluğun hal edilebileceği mesajını vermektedir.

Ayrıca, Keloğlan bir çobandır. Fakat kendisine eş olarak, Padişah kızını seçmiştir. Bu durumla ilgili şöyle bir değerlendirme yapılabilir. Keloğlan, kendisinden sosyal konum olarak yüksek diyebileceğimiz bir insanla evlenmek istiyor. Nihayetinde bunu da gerçekleştiriyor. Tansel, sosyal statülere göre değil de, insanların zekâ, görgü ve kabiliyetlerine göre değerlendirilmesi mesajını vermektedir. Bu nokta da Tansel, okurlarına insanlarla denkliğin, maddi konum, zenginlik, v.s ile değil ancak eğitim, kabiliyet, zekâ ve hünerle olabileceği konusunda tavsiyede bulunmaktadır.

3.4.5.1.7. Dünya Güzeli Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipi, Altın perçemli oğlandır. Bu çocuk, padişahın oğludur fakat kötü kalpli teyzeleri yüzünden padişah babasından ayrılmış, değirmenci tarafından büyütülmüştür.

"Gördün mü? Kardeşimiz, Padişaha verdiği sözü yerine getirdi. Padişahın yanında değerlendirildi... " diye kıskanıp kötülük düşünmeğe başladılar. Çocukları kundaklayıp bir çekmeceye koydular. O sırada, bir Cadıkarı'nın geçip gitmekte olduğunu pencereden gördüler, onu durdurdular:

"Aman nine, bu çekmeceyi öyle bir yere götürüp at ki, insan eline geçmesin. Yeni doğmuş, gözleri açılmamış, bir köpek eniğiyle bir kedi yavrusu bulup hemen bize getir. Bu yardımına çok para vereceğiz ..." diye yalvardılar.

Bunun üzerine Cadıkarı oradan gitti, çekmeceyi kentin kenarındaki ırmağa bıraktı. O ırmak bir değirmen arkıymış. Suyun akıntısı çekmeceyi alıp götürmüştü. Gecenin bir vaktinde, değirmenin dönen taşı duruvermiş. Değirmenci çıkıp baksa ki, bir çekmece kapatmış oluğu, sudan çıkarıp içeri götürmüştü. Açıp bakmışlar, yeni doğmuş, iki tane güzel çocuk, yatıp durur çekmecenin içinde. Karı, koca buna çok sevinmişler; çünkü bunların hiç çocukları yokmuş. Kadın ılık su hazırlamış, ortaya çamaşır teknesini koymuş, çocukları temizce yıkayıp kundaklamış. İki kardeş büyümede olsunlar..." (Tansel 1976: 97).

Altın perçemli oğlan, kız kardeşinin isteklerini yerine getirmek için her türlü zorluğa katlanır. Verdiği sözden dönmeyen, dediğinin arkasında olan bir karaktere sahiptir. Nitekim Yaşlı adamla yaptığı konuşmalarında bunu göstermektedir: "Dedeciğim, dedi oğlan, şimdiye dek hiç sözümden, uğrumdan dönmedim" (Tansel 1976: 100).

Tansel'in oluşturduğu masal kahramanı, verdiği sözden dönmeyen, amaçladığı hedefin peşinde koşan bir tiptedir.

Ayrıca; bilgili, tecrübeli ve görmüş geçirmiş insanların tavsiyesine uyan bir karaktere sahiptir. Nitekim masal kahramanı, yaşlı adamın söylediklerine harfiyen

uymuş her sıkıntısında ona başvurmuş, ona güvendiğini defalarca belirtmiştir (Tansel 1976: 101).

Masaldaki öğrenci tipi, zorluklarla mücadele etmenin önemi, verilen sözde durmanın erdemliliği, bilgili ve görgülü insanların fikirlerine saygının gerekliliği konusunda çocuklara örnek bir öğrenci tipidir.

Masalda karşımıza iki öğretici tipi çıkmaktadır. Bunlar, Cadıkarı ve Yaşlı adam. Burada Cadıkarı, kötü öğretici tipini, Yaşlı adam ise iyi öğretici tipini temsil etmektedir. Öncelikle Cadıkarı, Altın saçlı kıza sözde doğru şeyler söyler fakat asıl gayesi, erkek kardeşinin ölmesini sağlamaktır. Altın saçlı kıza yalanlar söyler (Tansel 1976: 101). Bunun sonucunda da Dünya güzeli tarafından da cezalandırılır.

Masaldaki asıl öğretmen tipi ise, iyi yürekli Yaşlı adamdır. Masal kahramanını her türlü sıkıntından kurtaracak çözümler üretir. Öncelikle masal kahramanını uyarır, akabinde ona yapacaklarını öğütler (Tansel 1976: 102). Masal kahramanı onun dediklerini yapıp hedefine ulaştığında ise onu tebrik eder. Burada Yaşlı adam, öğrencisine yol gösteren, iyi yürekli, bilgili, başarıyı takdir eden bir öğretmen tipindedir.

Masalın genel olarak vermek istediği mesajlar; bilgili, tecrübeli insanların sözüne duyulacak güven, verilen sözün yerine getirilmesi gerektiği ve zorluklarla mücadelenin gerekliliğidir. Tansel, bu üç mesaj doğrultusunda okurlarına bir masal anlatmıştır. Masal kahramanı verdiği sözler uğuna olmadık şeyleri gerçekleştirmiştir. Masal kahramanı iyi niyetli olduğu içinde talihi onun iyi niyetli bir öğretmenle karşılaştırmış ve o bu sıkıntıların üstesinden gelebilmiştir.

Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla, bilgili, tecrübeli insanlara duyulacak güven konusunda öğütler vermektedir (1976: 100). Nitekim Yaşlı adamın söyledikleri sayesinde masal kahramanı amacına ulaşmıştır.

Masalın çocuklara verdiği en önemli mesaj ise Tansel'in masallarının genelinde olduğu gibi var olan zorluklarla mücadele felsefesidir. Masal kahramanımız, karşılaştığı durumlara şikâyet etmeden, onları çözmek için işe

girişmiştir. Bu durum, Tansel'in çocuklara vermek istediği mücadeleci ruhun en büyük göstergesidir.

3.4.5.1.8. Balıkçı Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda karşımıza iki öğrenci tipi çıkmaktadır. Bunlar; balıkçının oğlu ve bunun arkadaşıdır. Öncelikle balıkçının oğlu; zor durumdaki balığa yardım etmiş, babasının ona kızacağını bile bile balığı serbest bırakmıştır.

*"Balık birden bire dile geldi, yalvarmağa başladı oğlana:
"Aman yiğit, beni bırak, bu iyiliğin bir gün seni bulur... " diye yakarıp diller döktü. Özgürlüğünü istedi. Balıkçının oğlu, bu yalvarıp yakarmalara dayanamadı. Bütün iplerini çözdü, balık "esenlikle kal" diyerek atlayıverdi denize.
Oğlan, babasına, ne diyeceğini düşünüp duruyordu. O arada, iki adam, bir arabayla babası geldi. Baksa ki, balık yok:
"Oğlum, ne ettin balığı?" diye sordu.
"Baba, dedi oğlu, kaçıp gitti."
Bunun üzerine, babası oğluna çok kızdı. Bütün emekleri boşa gitmişti. Arabacıya, işçilere yalancı çıkmıştı. Oğlunu acı sözlerle azarladı, nerdeyse dögecekti. Babasının bu davranışına oğlu çok içerledi, küstü..." (Tansel 1976: 112).*

Doğada insan dışındaki diğer canlılara da önem veren onların yaşamayı hak ettiklerini benimseyen bir karaktere sahip olan balıkçının oğlu, daha sonra yaptığı bu iyiliğin karşılığını görmüştür.

Balıkçının oğlunun arkadaşı ise diğer bir öğrenci tipi olarak değerlendirilebilir. Zeki, arkadaşını yarı yolda bırakmayan, verdiği söze sadık bir karaktere sahiptir. Nitekim hazineyle balıkçının oğlunun yanına dönmesi ve hazinenin diğer yarısını ona teklif etmesi bunun göstergesidir.

*"Kardeşim, işte kazandığım hazine ikimizindir." dedi. Hazneyi bölüştüler, sıra kıza gelince:
"Bu kız, dedi oğlan, bölüşülmez, benimdir." Balıkçı oğlu:*

"Arkadaş, biz seninle sözleşmiştik; iğne bulsak bölüşecektik, andımız böyleydi. Şimdi bu kızın da yarısı senin, yarısı benimdir." dedi.

Bunun üzerine kızı ayağa diktiler. Balıkçı oğlu, bıçağı çekip kızın üstüne yürüyünce kızın ağzından, yere, bir tuluk düştü. Bu tuluğun içinden, ayın on beşi gibi bir kız çıktı. Elleri hanımeli kokuyordu, yanakları gül. Saçları mor boyadan. (Tansel 1976: 116–117).

Masalın genelinde herhangi bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanları kendi bilgi, görgü ve zekâlarıyla buldukları durumların üstesinden gelmişlerdir.

Masalın en belirgin iki mesajı; doğada sadece insanlara değil insan dışındaki canlı varlıklara da iyilik yapılmalıdır, verilen sözde durulmalıdır. Tansel, Balıkçı oğlunun vasıtasıyla bunu çocuklara insan dışındaki canlı varlıkların yaşamayı hak ettiklerini, bunlara da iyilikte bulunulabileceğini ifadelendirmiştir. Nitekim yapılan bu iyilikler karşılıksız kalmayacak ve mükâfatları verilecektir (1976: 117).

Tansel, diğer masal kahramanın tavrıyla da çocuklara verilen sözün yerine getirilmesini ifade etmiştir. Balıkçı oğlunun arkadaşı kazandığı hazineyle geri dönmüş ve arkadaşına şöyle demiştir:

“Kardeşim, işte kazandığım hazne ikimizindir” (Tansel 1976: 117).

Masal kahramanın bu tavrı okurlara bu doğrultuda derin bir mesaj içermektedir.

3.4.5.1.9. Kabak Donunda Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Saptamalar

Masalda en belirgin öğrenci tipi Beyoğlu'dur. Beyoğlu kabak donundaki kızın hünerini görmüş ve ona gönül vermiştir. Herkes elsiz kolsuz bu kıza nasıl gönül verdiğini konuşurken o bu fikrinden vazgeçmemiştir.

"Ondan başkasını almam, ille de o kıızı isterim... " diye direnir Beyoğlu.

Oğlunun caymamasına çok üzülür:

"Herkes, Kabak Donunda gelinimize gülecek... "

Diye ağlar, yalvarır anası. Oğlanın kulağına söz gitmez, öğüt dinlemez. Bu Kızı isteyip almaktan başka çıkar yol bulamazlar. Bey oğlunun anası, gidip dünür düşer; oğluna, Kabak Donundaki Kızı ister." (Tansel 1976: 123).

Dolayısıyla sevdiğinden vazgeçmeyen, her şeyin görünürde olduğu gibi olmadığını bilen bir tiptedir masal kahramanımız.

Masalda herhangi bir öğretmen tipi yoktur. Masal kahramanı kendi bilgi, görgü ve zekâsıyla sonuca ulaşmıştır.

Masalda verilmek istenen en belirgin mesaj, görünüşe aldanmamaktır. Masal kahramanı elsiz, kolsuz bir kıza âşık olmuştur. Herkes Beyoğlu'nu bu tercihinden dolayı kınarken, o bunlara aldırılmamış ve sevdiğinden vazgeçmemiştir. Tansel, okurlarına her şeyin görünüşten ibaret olmadığını, dış görünüşün altında da güzelliklerin olabileceğini ifade etmiştir.

Çocuklara bu doğrultuda bir mesaj vererek onların dış görünüşe değil de asl olan içeriğe bakmaları gerektiği konusunda uyarılmaktadır.

3.4.5.1.10. Topal Dev Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi Hançeroğlu'dur. Hançeroğlu, dişi bir aslan tarafından büyütülür, sihirli bir hançeri vardır ve bu sayede tüm kötülüklerin üstesinden gelir.

Çocuk uyanır, evde tıs yok. Başlar ağlamaya, gözle şişene dek ağlar. Ağladıkça korkar, korktukça büyür korkusu, deliye döner. Kurtuluşunu, pencereyi kırıp çıkmakta bulur. Atar kendini dışarı. İpten, kazıktan kurtulmuş buzağılarca koşar. Az gider, uz gider; dere, tepe düz gider; bir dağın tepesine ulaşır, orada uyuyakalır. Top atsalar uyanacak değil.

Öte yandan, bir dişi aslan; yavruları yeni ölmüş, dertli dertli dolanmış oralarda. Bu çocuğu görür, ölenlerin acısını unutturur diye, aldığı gibi onu, ormandaki inine götürür. Önceleri sütüyle, sonra etle besleyip büyütür oğlanı. Aylar selce, yıllar yelce geçer. Bu oğlan on beşine basar. Gövde yapısı olağanüstü gelişir. Tenini tüyler kaplar, bilekleri tokmaklaşır, tırnakları kalınlaşıp uzar. Yabanıl bir yaratık olur. (Tansel 1976: 127-128).

Sevdiği kızı korumak için her türlü zorluğa katlanır, yıllarca gelenlerle savaşır ve mutlu sona erer.

Masal kahramanı, mücadeleci, kolay pes etmeyen, mutlu yaşamak için her türlü mücadeleyi veren bir tiptedir. Okurların kendileriyle benzerlik kurabilecekleri, örnek bir tip olarak Tansel, Haçeroğlunu seçmiştir.

Masaldaki en belirgin öğretmen tipi, dişi aslandır. Bu aslan hem Haçeroğlunu büyütür hem de ona hayata dair bazı öğütler verip yol gösterir. Masalın öğretmen karakteri, koruyucu, kollayıcı, bilgili ve tecrübeli bir tiptedir.

Masalın vermek istediği mesajı Tansel masal sonunda açıkça ifadelendirmiştir (1976: 136). “Bunlar mutlu yaşamının savaşını verip muratlarına erdiler. Sizler de savaşın muratlarınıza eresiniz.” Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi Tansel, çocuklara hayatta mutlu olmak için mücadelenin şart olduğunu, eğer mutlu bir hayat istiyorlarsa tıpkı masal kahramanı gibi kötülerle mücadele etmeleri gerektiğini bildirmektedir.

Tansel’in sık sık tekrarladığı, kötülerle savaş ve mutluluk için mücadele tezi bu masalda da belirgin bir şekilde ifade edilmiştir.

3.4.5.2. Al’lı İle Fırfırı (Cilt II)

Al’lı ile Fırfırı’nın 2. cildinde yer alan masallar şunlardır: “ Korkak Adam, Kırk Kardeşler, Al’lı Tilki, Hotlu Kız, Avcı Oğlu, Konuşan Balıkla Yalnız Kız, Üç Kardeşler, Dalyanoğlu, Mavi Gelin, At Tilki Kurt, Karanlık Dünya, Yedi Dullar,

Perioğlu.” Bu masallardan “Hotlu Kız” daha önce Yedi Devler adlı masal kitabında yer almıştır, “Mavi Gelin” Mavi Gelin adlı masal kitabında yer almıştır, “Perioğlu” ise Altı Kardeşler adlı masal kitabında yer almıştır. Dolayısıyla bu masallar Al’lı ve Fırfırı adlı masal kitabının 2. cildinde incelenmeyecektir. Ayrıca kitapta yer alan “Yedi Dullar” adlı masal gerek “öğrenci” gerek “öğretmen” ve gerekse “eğitim teması” başlıklarında incelenmiş ve belirlenen kriterlere uygun herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Dolayısıyla “Yedi Dullar adlı masal çalışmanın dışında tutulmuştur.

3.4.5.2.1.1. Korkak Adam Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda herhangi bir öğrenci tipi yoktur. Korkak adam, gerek yaşıyla gerek durumuyla öğrenci tipinin daha doğrusu masalların okur kitlesine uymamaktadır.

“İksiz mavi zamanda, mavi vaktin birinde, bir kadınla kocası varmış. Bu adam; ortalık karardıktan sonra, evden dışarı çıkamaz, su dökmeye gidemezmiş. Sözüün kisası ödleğın biriymiş. Her çışe çıktığında, karısını da götürür, ona kendini bekletirmiş. 'Beni tilki yiyecek... ' diye kapıdan dışarı adımını atamazmış. Ahıra bile inemezmiş yalnız.” (Tansel 1976: 15).

Bu nedenle masal kahramanı olan korkak adam öğrenci tipi olarak değerlendirilmemiştir.

Masalda herhangi bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanı kendi bilgisi, becerisi ve kurnazlığı sayesinde düştüğü zor durumdan kurtulmuştur.

Masaldaki en belirgin mesajı, zekâ ve kurnazlıkla kötülerin üstesinden gelinebilir. Tansel, seçtiğı masal kahramanı korkak adam vasıtasıyla çocuklara çok korkak bir insanın kötülerle baş edebileceğini belirtmiştir. Burada önemli olan biraz korkuyu yenmek ve mücadele etmektir. Ayrıca masal sonunda Tansel farklı bir mesaj daha vermiştir: “Devler o yöreye bir daha gelememişler. Halk mutluluk içinde

yaşamış” (Tansel 1976: 20). İfadeden de anlaşılacağı gibi, halkın mutluluk içinde yaşaması kötü olan devlerin oradan kovulmalarıyla mümkün olmuştur.

Tansel, çocuklara hayata ve kötülere karşı cesaretli olunması gerektiğini masalının genelinde belirmiş ve eğer mutlu bir hayat istiyorlarsa bunu ancak kötülerle mücadele ederek ve cesaretle yapacaklarını belirtmiştir.

3.4.5.2.2. Kırk Kardeşler Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi, kırk kardeşin en küçüğü olan küçük kardeşidir. Okurun kendisiyle bağlantı kurabileceği küçük kardeş, masal boyunca zor durumda olan hayvanlara yardım etmiş, cinlerle dost olmuş, devlere iyi davranmış fakat hak edene de cezasını vermiştir. Masal kahramanı diğer kardeşleri öldürmek isterken bir devi korumuştur:

"Topal Dev'i öldürelim." derler. "Kardeşlerim, der küçük oğlan, bunun bir kötülüğü olmadı. Kapımda uşak ırk eder, bizimle gelsin."

Bu düşünceyi uygun görürler.' Kızlar, oğlanlar atlara binerler. Topal Dev'i, boynundan bir urganla atın tercisine bağlarlar. Dev, atlara ayak uydurabilmek için kan tere batar. Bir süre gidince bir çeşme başına varırlar. Topal Dev:

"Yiğitler, çok susadım. Durun da, bu çeşmeden bir su içeyim... Büyük oğlan 'olmaz' der. Küçük oğlan deve acır:

"Canım, ne olur, duralım da bir yudum su içsin..." (Tansel 1976: 25).

Küçük oğlan zor durumda olan bir karıncaya da yardım etmiştir, bunun neticesinde yardım etti karınca ona bazı sihirli hediyeler vermiştir.

Baksa ki, bir topal karınca suda debeleniyor, boğulacak. "Vay topal bacağına tükürdüğüm." diyerek alıp kıyıya bırakıyor. Gözle kaş arasında silkinip bir adam oluyor karınca:

"Yiğit, sen, beni kurtardın. Ben de, sana, şu iki kılı veriyorum. Nerde başın bunalırsa, bunları birbirine çakarsın, yardımına koşarım." (Tansel 1976: 26).

Zor durumda olan bir aslana da yardım etmiştir. Nitekim bunun mükafatını da görmüştür:

Bir süre gittikten sonra kulağına bir ses gelmiş. Sesin geldiği yana gidiyor. Baksa ki, bir aslan, yalvarırcasına bakıyor. Ayağı, iki ağaç kökü arasına kısılmış. "Gel, beni kurtar" der gibi imler ediyor oğlana. 'Öyle de olsa, böyle de olsa öleceğim.'" diyerek aslana yaklaşıyor. Atından inip ayaklarını kurtarıveriyor. Aslan, yine, imler yapıyor. Kendi önde, kurtarıcısı arkasında, bir dağın tepesine çıkıyorlar. Aslan bir kükrüyor, gökleri inletip dağları çınlatıyor. Aslanlarla doluyor dağ. Oğlanın kurtardığı aslanlar kralymış. Sesini işiten geliyor. Kralları, bunlara, kendi dillerince söylüyor: Bazıları çalı çırpı toplayıp ateş yakıyor. Bir aslan yüreği getirip kızartıyor kimi. Oğlana, bunu yediriyorlar... Uğurluyorlar, oradan ayrılıyor oğlan.

Yolda giderken, dışının dibinde kalan et parçacıklarını çıkarmak için, bir dal koparmak istiyor, ağaç köküyle geliyor eline. Aslanca' güçlü olduğunu anlıyor oğlan. (Tansel 1976: 26-27).

Ayrıca sevdiği kız olan Dünya güzelini kurtarmak için her türlü cefaya katlanmıştır. Dünya güzelinin evlilik için belirlediği şartları yerine getirmiştir.

"Öyleyse, kızımın koşullarını bir eksiksiz yapmalısın ilkin, bir kazan çorbayı, bir gecede içeceksin. İkincisi, bir kile buğdayla bir kile çavdarı, bir gecede ayıracaksın. Üçüncüsü, bir Arap'la güreşeceksiniz, yenen, yenileni öldürecek."

Oğlan, koşulları kabul ediyor. Onu bir odaya kapatıyorlar, akşam olunca. Bir kazan çorbayı önüne koyarlar. Kaşıkla kepeçle giriyor oğlan. Tükenecek gibi değil. İndeki perinin verdiği kılları anımsıyor, çıkarıp birbirine çakıyor. İyi saate olsunlar toplanıp, bir dakikada, çorbayı bitiriyorlar. Oğlan, çakayla kapıyı vuruyor. 'Beni aç mı koyacaksınız, başka yemeğiniz yok mu?' diye bağıyor. "Kazandı, kazandı." diye konakta bir sevinçtir gidiyor; Ertesi akşam, buğdayla çavdarı ayırmağa başlıyor ya, olacak gibi değil: Sudan kurtardığı karıncanın verdiği kılları çakıyor. Odanın içi karıncalarla doluyor. Çavdarla buğdayı ayırıp atıyorlar. Kapıya vuruyor oğlan: 'Usandım ya, gerisi yok mu?' diyor. Konaktakiler:

"Bunu da yaptı, bunu da yaptı." diyorlar'... Sıra geliyor güreşmeğe. Çayırılık, çimenlik bırakanda toplanıyor halk.

Davullar vuruluyor. Oğlanla Arap koçlar gibi dönüyorlar ortada. Ellerini çırparak, çalınlarını yaparak tutuşuyorlar güreşe.. Birinci, ikinci gün birbirlerini yenemiyorlar. Üçüncü gün. Arap'ı, sarmaya takıp küttedek yere düşürüyor oğlan; çatallayıp aktarıp atıyor. Hemen hançerini çekiyor. Arap göksünü açıveriyor. Oğlan baksa ki, güreşip yendiği, kılık değiştirmiş Dünya Güzeli.

Üç koşulu da yerine getirdiği için, Dünya Güzeli'ni oğlana verirler. Kırk gün kırk gece, görülmemiş bir düğün yaparlar. Bir süre mutlu günler geçirirler. " (Tansel 1976: 28-29).

Görüldüğü üzere masal kahramanı sevdiği uğruna olmadık şeyler başarmıştır. Fakat bunları başarmasının altındaki sebep iyi kalpli ve yardım sever olmasıdır. Yolda yardım ettiği varlıklar sayesinde bu işleri başarmıştır. Ayrıca metnin kahramanı insan dışındaki varlıklara önem veren, onların sıkıntılarını gideren, sevdiği için canını verebilecek bir tiptedir.

Masalda herhangi bir öğretmen tipi yoktur. Masal kahramanı, kendi bilgisi ve zekâsıyla olayları çözmüştür.

Masalın vermek istediği en belirgin mesajlar; insan dışındaki varlıklarında önemli olduğu ve onlara yardım etmemiz gerektiği ile kötülüklerle ve kötülerle savaştır (Tansel 1976: 31).

Tansel masal kahramanı vasıtasıyla okurlarına insan dışındaki canlı ve olağan üstü varlıkların aslında kötü olmadıklarını belirtmiştir. Zira masal kahramanı; karınca, aslan, dev ve cinlere yardım ediyor ve bunun sonucunda amacına ulaşıyor. Zira yardım ettiği bu varlıklar ona olan borçlarını ödüyorlar.

3.4.5.2.3. Al'lı İle Tilki Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda herhangi bir öğrenci tip yoktur. Masal kahramanı olarak ortaya çıkan köylü adamı öğrenci tipi olarak değerlendiremeyiz. Masalda herhangi bir öğretici tip yoktur.

Tansel, masalın vermek istediği mesajı gerek masal içinde gerekse masal sonunda açıkça ifade etmiştir.

Biz dönelim öğütlü/öykümüze. Siz siz olun çocuklar, yalancı olur hırsızlar, eriyip aktı tuz, kelebek/balığında yalancı göz, öyküdeki öz. (Tansel 1976: 33).

Bu öykücük avanakları anlatır. Siz siz olun kurnaz tilkilere kanmayın, hırsızlar padişahına aldanmayın.” (Tansel 1976: 34).

Tansel, çocukları yalancılara, kurnazlıkla insanları aldatanlara karşı uyarmaktadır. Bu doğrultuda çocukları eğitmektedir.

3.4.5.2.4. Avcıoğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Avcıoğlu, masalın en belirgin öğrenci tipidir. Masal kahramanı olan Avcıoğlu; zeki, kurnaz, kötülerle mücadele eden, onları kötülüklerine pişman eden bir tiptedir.

"Aman güzelim, sana kıyamam." diyerek cenderenin işletilmesini gösteriyor kıza. Sonra kendisi baskılığa yatıyor: 'Ben yeter deyince, baskı kolunu çevirme sakın...' diye kıza sıkı sıkı söylüyor. "Olur" diyor kız, kolu çevirmeye başlıyor. Uğru-Başı, "yeter" diye bağırdıkça çeviriyor, yalvardıkça çeviriyor. Adamı ölümsek bir durumda bırakıyor. Sonra bir kâğıda, Avcıoğlu'yum, işçi oğluyum. Bu, küçük oyunum, büyük oyunum geride\'' diye yazıyor. Bunu kapıya yapıştırıp oradan uzaklaşıyor. (Tansel 1976: 50).

Uğrulara verdiği ders bu kadar da değildir. Onlarla mücadelesi devam eder ve onları yaptıklarına pişman edip rezil eder.

Doktor, "işçi başıyım, kuşçu başıyım; küçük oyunum bu, büyüğü geride" diye oraya da yazar. Kırkının da giyitlerini bir çuvala doldurup evine götürür. Bir simitçi kılığına girer. (Tansel 1976: 52).

Daha sonrada kayınbabası olan padişahı küçük düşüren Hint padişahına akıl almaz bir oyun oynar.

Oğlanın istediklerini tezinden yaptırıyorlar. Bir ata biniyor Avcıoğlu, Hint yolunu tutuyor. Bir yolunu bulup Hint padişahının yatak odasına giriyor. Bir dolapta gizleniyor. Gece, padişah gelip yatağına uzanıyor. Sarayda herkesin uykuyu koyulaştırdığı sırada, Avcıoğlu, padişahın gırtlığına yapışıyor. Çingirakların gürültüsünden ödü kopuyor padişahın. Avcıoğlu:

"Ben Azraillim, diyor, canını almaya geldim."

"Karımı bir göreyim de öyle al... " diye yalvarıyor padişah.

Avcı oğlu dinlemiyor, padişahı tabuta koyar. Çıkıyor yola. Söyleyeceklerimi bir eksiksiz yaparsan canını kolayca alırım. Ben im verdikçe kedi gibi miyavlayacaksın, köpek gibi havlayacaksın, eşekçe anıracaksın.' diyor.

Az gidiyorlar, uz gidiyorlar, Avcı oğlu'nun kentine ulaşıyorlar. Saraydan içeri giriyorlar. Tabuttaki Hint padişahının, buldukları yerden, haberi yok. Halk sarayda toplanmış. Avcı oğlu, tabutu tıklıyor, içindeki 'miyavlıyor.' İkinci kez tıklıyor, tabutun içinden köpek havlamaları duyuluyor. Üçüncü imde, eşek anırması, sarayı inletiyor. Halk, padişah gütmekten donlarına kaçırıyorlar. Tabutu açıyorlar. Vaktiyle gönderdiği' kirmanla yünü önüne koyarlar. Utancından düşüp bayılıyor Hint padişahı. O ayıldıktan sonra ülkesinin yolunu tutsun..." (Tansel 1976: 56–57).

Mücadeleci yönü kuvvetli, hedefinden kolay kolay vazgeçmeyen Avcıoğlu, bu özellikleri sayesinde halkı mutlu bir hayata kavuşturur. "Avcı oğlu, bu ülkede kötülere, kent uğrularını, kır uğrularını temizletmiş. Halkın mutluluğu için dirlik düzenlik kurmuş" (Tansel 1976: 57). İfadesinden de anlaşılacağı gibi, başkalarının mutluluğu içinde çaba sarf etmiştir. Ayrıca kötülere hak ettikleri cezayı veren bir karaktere sahiptir.

Tansel masal kahramanı vasıtasıyla çocukların hayalinde zeki, kurnaz, gözü pek bir kahraman yaratmış ve okurlarının bu kahramanla benzerlik kurmasını sağlamaya çalışmıştır.

Masaldaki en belirgin öğretici tipi, masal kahramanın babası olan avcıdır. Avcı, masalın genelinde yoktur fakat masalın başında ölümü esnasındaki şu sözleri onun öğretici vasfını göstermektedir:

"Hatun, der, herkesten çok sen biliyorsun; ünlü bir avcıyım, uğraşım bu. Kimseye kötülüğü dokunmayan yaratıkları avlayarak öldürdüğüm, içim kanla dolar, yüreğimin başı sızlardı. Her öldürdüğüm

av'a bir kez de ben ölürdüm. Sözün kıyası: avcılık yapılacak, tutulacak iş değil. Oğlumuz avcı olmasın.” (Tansel 1976: 47).

İfadeden de anlaşılacağı üzere masal kahramanın babası tecrübeyle kötülüğü algılamış ve bunun idrakine varmıştır. Bu kötü durumun tekrarlanmaması için öğüt veren ve bunun gereğini açıklayan bir öğretici profili ile karşılaşırız.

Masalın vermek istediği mesajı Tansel masal sonunda açıkça ifade etmiştir. “Avcı oğlu, bu ülkede kötüler, kent uğrularını, kır uğrularını temizletmiş. Halkın mutluluğu için dirlik düzenlik kurmuş.” (Tansel 1976: 57) Tansel, başta “Avcıoğlu” nu beğenilen, zeki, kurnaz, kötülerle mücadele eden, onlara hak ettikleri cezayı veren bir karakter olarak vasıflandırmıştır. Akabinde ise bu kahraman, halkı kötülerden temizlemiş, hırsızları kovmuş, halkın mutluluğu için dirlik, düzen kurmuştur. Dolayısıyla Tansel, çocuklara mutlu bir hayat sürmek için, yaşanılabilir dünya için, kötülerle, eşkıyalarla, hırsızlarla mücadelenin şart olduğunu belirlemektedir. Bunlarla mücadele edebilmek için ise “Avcıoğlu” olmak lazımdır.

Tansel, “Avcıoğlu” gibi, zeki, mücadeleci, kötülerle savaşan, pes etmeyen, iyiliksever olunmadan “Dirlik” ve “Düzen” olmayacağını ifade etmiştir.

3.4.5.2.5. Konuşan Balıkla Yalnız Kız Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi, Yalnız kızdır. Tansel’in tüm masallarında en çok öğrenci profiline uyan tip budur. Çünkü Yalnız kız pasif, öğrenmeye açık, eğitilebilir bir konumdadır.

Masalda karşımıza iki öğretmen tipi çıkmaktadır. Bunlar masal kahramanı olan “Mavi Bıyıklı adam” ve “Konuşan balık” tır. Öncelikle Mavi bıyıklı adam, iyilik etmeyi yüce bir erdem olarak gören bir karaktere sahiptir (1976: 63). Zor durumda olan Konuşan Balığa yardım etmiş ve onun tecrübelerini Yalnız kıza aktarmıştır. Burada Mavi Bıyıklı adam, bir gezgin öğretici, seyyah tipindedir. Mavi

bıyıklı adam bir masalcı babadır aynı zamanda. Çocuklara öğütler veren, iyiliği emreden bir öğretici tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Masalın asıl öğretici tipi ise “Konuşan Balık” tır. Mavi Bıyıklı adamın tavsiyesi üzerine Yalnız Kıza mektup yazmaya başlayan “Konuşan Balık”, “Yalnız Kız” a yaşamı boyunca unutulmaması gereken öğütler veren, yol gösterici, hayata dair tavsiyelerde bulunan bir öğretmen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tansel’in diğer tüm masallarında olduğunun aksine bu masal çocuklara yönelik kesin ve kapsamlı mesajlar vermektedir. Masalın sonunda uzun üç madde halinde sıralanan öğütler aynı zamanda Tansel’in çocuğa bakış açısını da ortaya koymakta, çocuklara hangi doğrultuda eğitim vermek istediğini ve bu eğitimin sonunda neyi amaçladığını açıkça ifade etmektedir:

“İlkelerin ilkinde, çocuklar, çoğaldıkça kötüler azalır. Bu nedenle analar, babalar çok çocuk yapmalı. Beni dinliyor musunuz çocuklar? Yeryüzünde çocuklar ordusu tomurcuklanıp çiçeklenmeli. Her evde başaklarca çocuk olmalı. "Bir evde bir kız ya da bir oğlan" hiç de iyi değildir. İlk doğan çocuk, konuşacak yaşa" gelince anasından, babasından kardeşler istesin. Kardeşler çoğaldıkça yeryüzü güzelleşir. Böylece kötülük dağlarını, dev uğruları yıkıp yok edebilirsiniz. Tek tek ağaçlardan, ormanlar daha güzeldir. Bu gerçeği hiç mi hiç unutmayın çocuklar.

İkincilerin ikincisi: Çocuklar," Yalnız Kız'lar, Kartal Kız'lar, Karanfil Kız'lar, analarını, babalarını dinlemeli. Yemek yemek, uyumak konusunda onları hiç üzmemeli. Tezcene büyüme için yeterince yiyip, çok çana uyumalıdır çocuklar. Kötülükleri yeryüzünden kaldırmak için tezlerin tezinde büyümeli güvercin" kız'lar, kartal oğullar. Savaşınıza katılmak için, temmuz gecelerinin tüm yıldızları, karca eleklenip, karca, doluca yağacak yeryüzüne. O zaman, herkes en iyi bildiği işi yapmak için ustalık yarışına girecek. Kuşları, balıkları, ormanların sürmeli gözlü ayılarını, bildircinleri, keklikleri, üveyikleri öldürmeyecek avcılar. Balıkların korkusu olmayacak ağdan, tordan.

Üçlerin üçü: Gerçek barışı çocuklar kuracak yeryüzünde. Kimse kimseye haksızlık etmeyecek. Gecesinde, gündüzünde, bayırında, düzündü ormanlar türetip, yokluğu, yoksulluğu kaldıracak delikanlılar, kızlar çalışıp yiyecek, başkasının emeğini sövmeyecek. Kavganın, açlığın adını bilmeyecek insanoğulları. Barış; dostluk havaca sarıp sarmalayacak yeryüzünü. Yalnız Kız'ların oğlan kardeşleri kız kardeşleri olmalı birkaç tane. Analar ikiz ikiz doğurmalı. Yıldız gözlü, ay yüzü

oğlanlar, kızlar, Karanfil Kız'lar, Güvercin Kızlar, Kartal oğlanlar masallarca çoğalmalı. Ancak o zaman dirlik düzenlik bulutları mavi tüllerce kaplar yeryüzünü."

Yalnız Kız'a balığın yazmış olduğu mektup burada bitmiş olsun. "Gözlerini öperim, öğütlerimi sakın unutma!" diyordu en sonunda." (Tansel 1976: 68–69).

Tansel, çocukların dünyadaki tüm kötülükleri bitirecek öge olarak değerlendiriyor ve bunu bizzat çocuklara söylüyor. Onların bu özelliklerinden haberdar olmalarını istiyor. Onlara bir an önce büyümelerini öğütlüyor zira büyüyüp kötülüklerle mücadele etmeleri lazım. Yeryüzünde barışı onların getireceğini ve yoksulluğu onların kaldıracağını dile getiriyor.

3.4.5.2.6. Üç Kardeşler Masasında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda en belirgin öğrenci tipi üç kardeşin en küçüğü olan küçük kardeşdir. Masalın kahramanı olan küçük kardeş, kötü kalpli devle mücadele ediyor kardeşlerini ondan kurtarıyor türlü türlü kurnazlıklar yaparak dev ve kötü kalplileri alt ediyor.

"Dev gidip baltasını buluyor, bilemeye başlıyor, Bilenme sesini duyan Oğlan, kendi fesiyle kardeşlerininkini, uyuyan kızların başına geydiriyor. Dev baltasını alıp geliyor. Öfkesinden gözlerini duman bürümüş. Başlarındaki feslere bakıp üçünü de kesiyor... Karısıyla kendine vereceği şöenin düşünüyü görmek. Üzere gidip uyuyor. Dev'in horultusunu duyunca, Küçük Oğlan kardeşlerini uyandırıyor usulca. Günlük münlik uslarına gelir mi. Orağını alan tutuyor yolu. Bunlar kaçmakta olsunlar..." (Tansel 1976: 73).

Masal kahramanımız, iyi yürekli, kurnaz, kötülerle mücadele eden, her durum için bir planı bulunan, yılmayan, kolay pes etmeyen bir tiptedir.

Ayrıca masaldaki diğer iki kardeşte öğrenci olarak değerlendirilebilir fakat bunlar kötü niyetli, kiskanç, başkasının başarısını kaldırmayan tiptedirler.

“Öte yandan, kaçan üç kardeş; Dev'in yurduna komşu bir ülkeye varıyorlar. Sözü uzatmayalım, yumuşçu oluyorlar Padişah'ın konağına. Padişah Küçük Oğlan'ı çok beğeniyor, ona, kendi işlerini gördürüyor. Kardeşleri de konağın öteki işlerini yapıyorlar. Büyük kardeşleri, küçük Oğlan'ın erincini kıskanmışlar. Sabahları çok geç kalkmağa başlıyorlar. Padişaha anlatmışlar durumu.” (Tansel 1976: 74).

Masalda genel olarak belirgin herhangi bir öğretici tip yoktur. Masal kahramanı kendi bilgisi, zekâsı ve talihiyle amacına ulaşmıştır.

Masalın vermek istediği mesajı Tansel masalın sonunda belirtmiştir. Şöyle ki: “Onlar, diyor Padişah, korkak, kıskançtılar; yaşamalarından ölmeleri yeğdir” (Tansel 1976: 80). Masal kahramanımız masalın başından sonuna kadar kıskanç kardeşlerinin isteklerini yerine getirmek için uğraşmıştır. Tansel, kıskançlığın çok kötü bir özellik oluşunu kıskançların yaşamlarının zarar olduğunu ifade etmiştir.

Çocuklara kıskanç olmamalarını çünkü kıskançların sonun kötü olduğunu dile getirmektedir.

3.4.5.2.7. Dalyanoğlu Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalın en belirgin öğrenci tipi, Dalyanoğlu'dur. Dalyanoğlu, babası öldükten sonra annesiyle yalnız kalmıştır. Annesine bakmak için ve geçimlerini sağlamak için bir işe koyulmuştur. İki arkadaş bulmuş fakat bu arkadaşları ona ihanet etmişlerdir. Bunun sonucunda Şahmeran'ın ülkesine düşmüştür.

“Bunu öğrenen oğlan iki arkadaş buluyor. Onların birer taneymiş eşeği. Kel dağ'a oduna gitmek için sözleşiyorlar. Üçüncü horozlar ötünce çıkıyorlar yola. Güneş doğmadan varıyorlar kara meşeli koyağa. İkisi, baltayla girişiyorlar. Dalyan oğlu, ak bir taşın üstüne oturuyor. Bir gök nar dalıyla taşın üzerini çizmeye başlıyor. Sonunda taş kımıldanıyor. Bu devinmeyi gören oğlan, bir odunla taşı kaldırıp deviriyor. Baksa ki, ağzına dek oğul balıyla dolu bir kuyu. Arkadaşlarına sesleniyor:

"Tez gelin, oğul balı buldum."

Onlar da yüpürterek geliyorlar. Bir kuyu dolusu balı görünce çok seviniyorlar. Dalyan oğlu'nun odunlarını da kesiyorlar. Eşeklere sarıp geliyorlar evlerine. Ertesi gün bakraçlar, kazanlar, ip alıp varıyorlar dağa. Kuyunun ağzındaki taşı kaldırıyorlar. Kapları balla doldurmağa başlıyorlar. Kazanların üçüne sıra gelmeden, kuyu esilmiş. Ulaşamıyorlar bala. Dalyan oğlu'nun beline urgan bağlayıp sarkıtıyorlar kuyuya. O, aşağıda, bakraç bakraç dol duruyor; ötekiler çekiyor yukarıya.

Kazanlar dolunca, yukarıdakilerin içine bir kuşku düşüyor: 'Bu, kuyudan çıkınca balları, bize, vermez. Onu, kuyuda bırakalım; yukarı çıkamaz... Anasına da 'öldü' deriz. Balı ikiniz satarız.' diyorlar kendi aralarında. Urganı bırakıyorlar. Kuyudan gelen sesi duymazdan geliyorlar. Balı yükletip geliyorlar. Dalyan oğlu'nun eşeğinin birini yolda satıyorlar. Birini de yüksüz bırakıyorlar evine." (Tansel 1976: 82–83).

Burada bir hayli kalmış ve nihayetine kurtulmuştur.

"Dalyan oğlu, başına geleni anlattı. Bu küçük yılan, yılanlar padişahı Şahmeranmış. Oğlanın kötülük düşünmediğini anlamış:

"Çocuk, dedi Şahmeran, yaşamın boyunca burada kalacaksın. "

Kurtuluşu yoktu, pekiyi dedi, kabul etti. On yıl yeraltında, yılanlar ülkesinde kaldı. Günün birinde, içini bir sıkıntı kapladı, ağladı. Şahmeran, oğlana niye ağladığını sordu:

"Anam usuma düştü, ondan ağlıyorum." dedi. Şahmeran:

"Ayrılığın kavurucu alevini, ana acısının yakıcı ateşini bilirim. Beni gördüğünü kimseye söylemeyeceğine, yeryüzünde o hamama, girmeyeceğine söz verirsen, seni göndereceğim."

Oğlan güneş üstüne ant içti, söz verdi. Şahmeran yılanlara buyurdu, oğlanı kuyunun başına çıkardılar. Kel dağ'daki koyaktan: tuttu yolu. Geldi evlerinin kapısını çaldı.

"Kim o?" dedi içerden anası. "Ana ben geldim, aç kapıyı..."

Kadın kapıya çıktı ya, oğlunu tanıyamadı. Oğlu büyümüş, kıllanmış, yüzü değişmiş, belirsiz olmuştu." (Tansel 1976: 84).

Masal kahramanı, doğruluktan ayrılmayan, kendisine kötülük edenleri bile bağışlayacak kadar hoşgörü sahibidir. Nitekim şu ifadesi bunun en açık göstergesidir:

"Sakın bir daha yalan söylemeyin. Doğruluktan ayrılmayın, Kimseye kötülük etmeyin. Duyar bilirim kütünüzü savururum. Şimdilik ikinizi de bağışladım" (Tansel 1976: 86).

İfadesinden anlaşılacağı üzere Dalyanoğlu, yalanı sevmeyen, hoşgörülü bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

Masalda herhangi bir öğretici tipi yoktur. Masal kahramanı kendi bilgisi, becerisi ve talihiyle amacına ulaşmıştır.

Masalın vermek istediği mesajı Tansel masal sonunda belirtmiştir. Masal sonunda yer alan şu ifade: “Kişioğulları zorbalardan kurtuldu, kötülüklerden arındı. Barış için savaşanlar, erişecekler mutluluk konağına” (Tansel 1976: 90). Tansel’in çocuklara vermek istediği mesajı belirtmektedir. Tansel, iyilik uğruna savaşanların mücadele edenlerin mutluluğa kavuşacağını, kötülerden kurtulan dünyanın da daha bir yer olacağını belirtmektedir.

Nitekim masal kahramanı bunu gerçekleştirmiş ve masal mutlu bir sonla bitmiştir.

3.4.5.2.8. At, Tilki, Kurt Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masalda herhangi bir öğrenci tipi yoktur. Ayrıca masalda herhangi bir öğretici tipi de yoktur. Masal kendi başına bazı konularda okurlarına rehberlik etmektedir. Bir tür kıssadan hisse vermektedir.

Masalın vermek istediği mesaj kötülerle arkadaşlık yapmamaktır. Çünkü kötü niyetliler iyi günlerde insanın yanında olabilir fakat zor durumlarda en umulmadık durumlarda kendi çıkarları uğruna ihanet edebilirler. Tansel çocukları kötü arkadaşlıklar konusunda uyarılmaktadır. Çünkü herkes masaldaki “At” kadar şanslı olmayabilir.

3.4.5.2.9. Karanlık Dünya Masalında Öğrenci, Öğretmen ve Eğitim Temasına Yönelik Eğitsel Saptamalar

Masaldaki en belirgin öğrenci tipi, masal kahramanı olan Padişahın küçük oğludur. Padişahın küçük oğlu yaşı ve konumu itibarıyla öğrenci tipi olarak değerlendirilebilir. Kardeşlerinin ihanetine uğrar ve şans eseri karanlık dünyaya düşer.

"Oğlan, devin işini bitirdikten sonra, kızların yanına döndü; odalarından birer birer aldı üçünü de. Devin değerli nesi varsa topladılar. Altın, elmas, cevahir gibi nenleri bir torbaya doldurdular, urgana bağladılar. Kardeşleri, yukarda, kuyunun başında bekliyorlarmış. Kardeşlerine ünledi Oğlan. Onlar da, kardeş'lerinin sağ oluşuna yaptılar, devin değerli nesi varsa çıkarttılar yukarıya. Oğlan, ilk bulduğu kızın beline bağladı urganı:

"Büyük kardeş, bu, senin yavuklun, sıkı çekin." diye bağırdı. Çektiler. Urganı çözüp aşağı salıverdiler. Sıra geldi ikinci kıza. Urganı beline bağladıktan sonra:

"Bu da, ortancıl kardeşimin yavuklusu." dedi. Onu da çektiler yukarıya. Urganın bir ucu aşağı gelince, Tomurcuk kızın beline bağlamaya başladı arılan.

"Ey yiğit, dedi, kızı Kişioğlu çiğ süt- emmiştir. Kardeşlerin de olsa, ben o iki kızdan güzelim, bir oyun edebilirler. Önce yukarı sen çık, sonra urganı gönder, beni çıkart..."

"Tomurcuk Kız, dedi Oğlan, hiç küşümlenme, kardeşlerim, beni, burada bırakmaz..."

"Gel, beni dinle, sözümü tut." dediyse de, kız dinlemedi.

"Önce sen çıkacaksın." diye kesip attı Oğlan önerisinin kabul edilmediğini gören kız:

"Yiğit, dedi, kardeşlerin bir oyun ederse, söyleyeceklerime iyi kulak ver. Bu inin şu bucağından bir kapı açılır. Biri ak, biri kara iki koç çıkar oradan. Koçlar bir birleriyle tokuşup dövüşmeye başlarlar. Öldüresiye, kıyasıya vuruşurlar, al kanlara bulanırlar. Çevrende fir dönerler. Eğer, ak koçun üstüne binebilersen, ışık dünyaya çıkarır. Kara koçun üstüne binersen, yedi kat karanlık dünyayı boylarsın. Gözünü dört aç..." diye öğütledi.

Oğlan:

"Güzelim, sen, hiç tasalanma. Kardeşlerim, beni, sevindiler. Urganı çektiler, torbayı çözüp aldılar. Urganı kuyuya saldılar. Birkaç kez bu eylemi burada koymazlar..." diyerek urganı aldı. Kızın beline sıkıca bağladı. Kucaklaştılar. Oğlan:

"Bu da, benim yavuklum." diye ünledi.

Kızı yukarıya çektiler, görünce küçük dillerini yuta yazdılar. İki kardeş birbirlerine düştüler. Bunlar:

"Vay alçak, bencil kardeş! En güzelini kendine ayırmış... " diyerek urganı çekecekleri yerde salıverdiler. Kuyunun ağzını kapattılar. Devın hazinesini, kızları alıp kentlerinin tuttular yolunu..." (Tansel 1976: 111–112).

Masal kahramanı burada kötülerle savaşır, halkın başına bela olan ejderhayı öldürür, insanlara yardım eder.

"Ejderha, bunları uzaktan gördü. 'Avım birken iki olmuş' diye sevindi. Kalkıp geldi. Oğlanın üzerine atıldı. Kılıcını çekti Oğlan, ejderhayla korkunç bir savaş yaptı. Görenlerin soluğu tıkanır, yüreği durur. Sonunda Oğlan, ejderhayı parçaladı. Padişah kızı kurtuluşunun sevinci içinde,. Oğlan görmeden, ejderhanın kanına elini bulayıp onun sırtına bastı. Pınarın suyu billur gibi başladı akmaya." (Tansel 1976: 114).

Daha sonra Zümrüt kuşunun yavrularını bir yıldan kurtarır.

"Bunun üzerine oğlan kılıcını kuşandı. Bir yolu tuttu, geze geze bir tepeye vardı. Gökyüzünü kaplamı görkemli bir çınar ağacının altında yatıp uyumak istedi. Uzandı, uyuyakaldı. Bir ara kucağı acı çığlıklıda doldu. Uyanıp baktı ki, bir yılan çınar ağacına sarılmış, tepesindeki yuvaya doğru akmağa çalışıyor. Oğlan kılıcını çektiği gibi koca yılanı öldürdü, parça parça etti. Yatıp yine uyudu.

O çınar ağacının başında bir Zümrüt Kuşunun yuvası varmış. Yıllar yılı, bu Zümrüt Kuşunun cücükleri, uçacak duruma gelince, yok olurmuş. Zümrüt Kuşu beş yüz yaşına gelmiş, bir türlü cücük büyütüp uçuramamış.

Bir süre sonra Zümrüt Kuşu yuvasına geldi. Çınarın dibinde bir adamın yattığını gördü. Uyuyan Oğlanın üstüne, yıldırım gibi, sağılmak üzereyken, yuvadaki yavruları:

"Aman anamız, dur, bizi, o yiğit kurtardı..." diye olup biteni anlattular... " (Tansel 1976: 116).

Kendisine ihanet eden kardeşlerini bile affeder.

"Babasına, zindandaki kardeşlerini bağışlattı. Büyük bir toy yapıldı. Çalgılar çalındı, görülmemiş bir düğün oldu. Kekik Ülkesi güzeli, ceylan gözlü kızla Büyük Oğlan; Güneyik Ülkesi güzeli, maviş gözlü kızla Ortanca Oğlan; Gül Ülkesi güzeli, Tomurcuk Kız'la Küçük Oğlan evlendiler." (Tansel 1976: 121).

Masal kahramanı; azimli, korkusuz, insan hayatına önem verdiği kadar diğer canlılarında hayatına önem veren, insanları yaptıkları hatalardan dolayı affedebilen bir tiptedir. Tansel, masal kahramanı sayesinde okurlarına örnek bir şahsiyet oluşturmuştur.

Masalın genelinde aktif bir öğretmen tipi yoktur fakat masalın başında Padişah oğlunun dev ininden kurtardığı Tomurcuk kızı yaptığı tespitlerle bir öğretici tip olarak değerlendirilebilir. Tomurcuk kız, Padişah oğluna: “Ey yiğit, dedi, kız. Kişioğlu çiğ süt- emmiştir. . Kardeşlerin de olsa...” (Tansel 1976: 111). İfadesi ile verdiği tavsiye gereği öğretici, yol gösterici olarak değerlendirilebilir.

Masal genel olarak çocuklara iki mesaj vermektedir. Bunlar; kıskançlıkları affetmek ve insan dışındaki canlılara da değer vermek şeklindedir. Tansel, masal kahramanı vasıtasıyla masal sonunda Padişahın diğer oğullarını da affettirmiş ve onları mutlu sona dâhil etmiştir.

Tansel, kardeşler arasında kıskançlığın var olabileceğini hatta bunun kötü sonuçlarda doğurabileceğini belirttikten sonra önemli olan bu süreci atlatıp, yapılan bu kötülüğe iyilikle karşılık verebilme şeklinde bir mesaj vermektedir.

Diğer yandan masal kahramanı, zor durumda bulunan Zümrüt kuşun yavrularını kurtarmış ve bu şekilde yeryüzüne tekrar çıkması için Zümrüt kuşun yardımını kazanmıştır. Tansel, bu noktada çocuklara insan dışındaki canlılarında sevilmesi gerektiğini, onların korunmasını ve kollanmasını tavsiye etmektedir.

3.5. Oğuz Tansel'in Masallarında Yer Alan Eğitimle ilgili Görüşlerinin Eğitim Felsefesi Yaklaşımlarıyla İlişkilendirilmesi

Tansel'in masallarında yer alan eğitsel mesajların hangi eğitim akımlarına dayandığını tespit etmek için öncelikle Tansel'in masallarında var olan öğrenci ve öğretmen tiplerinin ana özelliklerini ve tiplerin olaylar karşısındaki tavırlarına

bakmak gerekmektedir. Eğitsel mesajlarda bu doğrultuda incelenmeli ve Tansel'in masallarında vermek istediği mesajların hangi felsefi yaklaşımlarla ilişkilendirilebileceği ifade edilmelidir. Bu doğrultuda öncelikle eğitim akımlarının dayandığı felsefi yaklaşımların öğrenci, öğretmen tiplerinin özellikleri tespit edilmeli ve akabinde bu felsefelerin eğitim konusundaki mesajlarına bakılmalıdır. Çalışmamızda bu doğrultuda Tansel'in eğitim mesajlarını tek tek inceleyip hangi felsefi yaklaşımlarla ilişkilendirebileceğimizin tespiti yapılmıştır.

3.5.1. Daimicilik (Perennialism)

Bu akımın savunucuları R. Maynard Hutching, Mortimer J. Adler'dir. Temele, Klasik realizmi ve idealizmi alırlar. İdealistlerden Eflatun, Descartes, Spinoza, Leibniz, Berkeley, Kant, ve Hegel ile Realistlerden Aristo, St. Thomas Aquians, John Amos Comenius, Locke ve Johan Frederich Herbart'ın görüşleri, bu akımın temel sayıltılarını oluşturur. (Sönmez 2005: 71)

Daimicilik akımının dayandığı felsefi akımların klasik realizm ve idealizm olduğu bilinmektedir. Daimiciliğin Tansel'in masallarında verilen eğitsel mesajlarının tespiti için Klasik realizm'in ve İdealizmin öğrenciye, öğretmene ve eğitimdeki temel gayeye olan bakışlarını tespit etmeliyiz. Bu doğrultuda klasik realizm ve İdealizmi kendisine baz alan Daimicilik akıma göre öğrenci ve öğretmene olan bakış açısı ile eğitimin gayesini belirlemiş olacağız.

Öncelikle İdealizmin temel prensiplerine baktığımızda karşımıza şunlar çıkmaktadır: “Başat kültürel değeri aktaran öğretmen, öğrenciler için örnek olmalıdır; çünkü öğrenmenin bir yolu da örnek alıp taklit etmektir. (Sönmez 2005: 76)

İdealist felsefenin temelinde özellikle eğitimle ilgili olan kısmında bu “Örnek olmak” prensibi yatmaktadır. İdealist felsefenin eğitimle ilgili diğer felsefi çıkarımları ise şunlardır:

“1. Öğrenci İçin doğru bilgilerle donanık, kültürlü olmalı; her zaman ve her yerde doğru ve dürüst yani evrensel değerlere göre davranmalıdır.

2. İnsanları tanımada uzman olmalıdır.

3. Öğretme ortamında işini uzmanca yapmalıdır. Öğretme çabasıyla uzmanlığını sentezleyebilmelidir.

4. Öğrenciye arkadaş, dost gibi davranmalıdır.

5. Tutum ve davranışlarıyla, öğrencide öğrenme isteği uyandırmalıdır.

6. İnsanlık için doğru ve evrensel olan hedef davranışları, öğrencide öğrenme isteği uyandırarak gerçekleştirmelidir.

7. Her evrensel doğrunun, kültürel miras içinde yeniden doğmasına yardım etmelidir. (Sönmez 2005: 77)

İdealist eğitimde merkezde konular, dersler, evrensel doğrular ve bunları aktaracak olan öğretmen vardır.

Konu alanı yaklaşımında, yetişek evrensel doğruları içerecek konulara göre düzenlenir. Her konu, o konunun uzmanlarınca hazırlanır. Bu konuların büyük bir kısmı değişmez. Konular öğrencinin, ilgi, yetenek ve hazır bulunuşluk düzeyine göre düzenlenir. Bu nedenden dolayı, her bir konu diğeri için ön koşul olacak şekilde basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru sıralanmalıdır. Fakat dersler arasında bu ilişki hemen hemen yok gibidir. Her dersin konusu kendi başına düzenlenmiştir ve konular arasında sıkı bir mantıksal bağ vardır. Yetişekte yeni konulara daha çok yer verilmelidir. Öğretmenin konuları bitirme zorunluluğu vardır.

Geniş alan yaklaşımında, öğrenciye kazandırılacak bilgi, beceri ve duyguların birleştirilmesi gerekir; çünkü bunlar bir bütündür görüşü baskındır. Ayrıca bilim, teknoloji, sanat ve politikadaki bilgi gelişimi son dönemlerde çok hızlı olmaktadır. Her bilgi, beceri ve duyuşum oluşturduğu büyük yapı için bir ders gerekmektedir. Bunun için ne zaman, ne yer ne de ders yeter. Bilgi patlamasının olduğu bu çağda, yapılacak iş eğitimin bu yaklaşıma göre yeniden düzenlemektir. Bu; hem bilgi, beceri ve duyuşların bir bütünlük içinde öğrenciye sunulması, hem de aralarındaki ilişkinin anlaşılması için gereklidir.” (Sönmez 2005: 78).

Klasik realist felsefenin öğrenciye, öğretmene ve dolayısıyla eğitimin genel gayesi doğrultusundaki çıkarımları ise şöyledir:

“Eğitim, insanı toplumsallaştırma süreci olarak ele alınır. Gerçeğe ulaşmada en etkili akıl yürütme yolu tümevarımdır. Tek tek olgu, olay ve nesnelere genele gidilir; çünkü madde sınıflandırılabilir. Bu sınıflama tarih, coğrafya, dil, matematik, fizik, kimya, biyoloji, botanik vb.gibi disiplinler olarak yapılabilir... Realist eğitimin temeli akla dayanır. Tümevarım konu alanını sistematik olarak organize etmede, gerçeği araştırıp bulmada çok etkili ve uygun bir yoldur. Nitekim gerçek, sınıflandırılmış yani disiplinlere ayrılmış ve her disiplin de kendi içinde organize edilmiştir.” (Sönmez 2005: 89)

Realizmin temel dayanaklarında eğitimle ilgili olarak öne çıkan ilk kavram “Eğitim” in insanı “toplumsallaştırması” süreci olarak değerlendirilmesidir.

Realist felsefeye göre ise öğretmen ve öğrenci şu şekilde olmalıdır:

“Realist eğitimin üç ögesi vardır. Bunlar:

1. Öğretmen
2. Öğretilecek Bilgi Ve Beceri
3. Öğrencidir.

Öğretmen, konuyu uzmanı olmalı, evrensel doğruları tam ve kesin olarak bilmelidir. Neleri, nasıl öğreteceğini, öğrenciyi nasıl motive edeceğini yani öğretirken hangi strateji, yöntem ve teknikleri kullanacağını bilerek işe koşmalıdır. Eğitimde ikinci öge öğretilecek bilgi ve becerilerdir. Bunlar tarih, coğrafya, biyoloji, matematik, fizik, sosyoloji vb. ilgili olabilir. Bu disiplinlerde öğrenciye hangi evrensel bilgi ve becerileri aktaracağını, bunu hangi sıra ile yapacağını belirlemelidir. Üçüncü öge öğrencidir. O, bilgi ve beceri kazandırılacak kişidir. Kafası boştur. Aklını kötüye kullanabilir. Öğrenme; sıkı ve zor bir iştir. Disiplin ve çaba ister. Bu nedenden dolayı öğrenci öğretmenin dediklerini, okulun kurallarını hiç itiraz etmeden yerine getirmelidir. Öğrenme işinden o, sorumludur. Ondan, konuları öğrendikçe öğrenmeye karşı ilgisinin artması beklenir.” (Sönmez 2005: 90–91).

3.5.2. Esasicilik (Essentialism)

“Bu akımın savunucularından bazıları, William Bagley, Isaac Kandel ve Herman H. Horne’dur. Esasicilk akımı da realizm ve idealizme dayanır. Bu akıma göre insan, genel olarak toplumsal ve

kültürel bir varlıktır. Doğuştan hiçbir bilgiyle donanık değildir. Bilgi aposterioridir ve onu elde etmenin yolu, genelde tümevarımdır. Tümevarım yoluyla elde edilen bilgi, mutlak (kesin) doğrudur. Bu tür bilgi ve teknik, toplumda sürekli birikir. Okulun görevi de bu bilgiyi, öğrenciye aktarmaktır. Bu nedenden dolayı, okul, bir reform değil; öğrenim kurumudur. Bu kurumun işlevi, geçmişten şimdiye dek oluşan başat kültürel değerleri öğrenciye kazandırmak, bu yolla onun topluma uyumunu sağlamaktır.” (Sönmez 2005: 92)

Esasicilik akımında tıpkı Daimicilikte olduğu gibi realizm ve idealizme dayanmaktadır.

Esasiciliğin eğitimle ilgili tespitleri ise şöyledir:

“Eğitim durumlarında, konular ve dersler önemli olduğundan dolayı, öğrenci değil; öğretmen merkezlidir; çünkü kültürel mirasın temsilcisi öğretmendir. O, doğru ve tutarlı bilgilerle donanıktır. Öğrenci, doğuştan hiçbir bilgi ve beceriye sahip değildir. O, görüş, sav üretecek, beceri gösterecek düzeyde olmadığından öğretmenin dediklerini ezberlemek, yapmak, tekrarlamak zorundadır. Öğrenci, kitapların yazdıklarını, öğretmenin yapıp anlattıklarını yerine getirerek yeteneklerini ve aklını geliştirir. Öğretmen, eğitim ortamında öğrenciye yol göstermeli ve onu sürekli denetlemelidir; çünkü öğrenme sıkı çalışma ve disiplin ister. Sorunların çözümü, soruların yanıtları öğretmence bilindiğinden dolayı, çözüm ve yanıtları öğretmen vermelidir. Öğrencilere soruyu sorup, onların çözümlerini istememeli, yani problem çözme yöntemini, tartışma tekniklerini kullanmalıdır; çünkü bu tür etkinlikler, zaman ve emek kaybının neden olabilir.

Öğretme işini öğretmen yaptığından ve bu iş ondan beklendiğinden, o, etken; öğrenci ise, edilgendir.” (Sönmez 2005: 93)

Bu eğitim akımının belki de en büyük özelliği öğretmenin “etken” öğrencinin ise “edilgen” olmasıdır.

3.5.3. İlerlemecilik (Progressivisim)

“İlerlemecilik, pragmatik felsefeye dayanır ve onun eğitime uygulanması olarak kabul edilir. Bu felsefeyi hazırlayan ve savunan Heraclitos (İ:Ö 540-480), Protagoras, Gorgias, Prodikos, Hippias vb., Francis Bacon (1561-1626), Auguste Comte (1798-1857), Charles

Peirce (1859-1952), William James (1842-1910), John Dewey (1859-1952)'dir. (Sönmez 2005: 94)

Bu akımın dayandığı temel felsefe ise “Pragmatizm”dir. Dolayısıyla İlerlemeciliğin öğretmene, öğrenciye ve eğitimin temel gayesine olan bakışını tespit etmek için Pragmatik felsefenin ilkelerini tespit etmeliyiz.

Pragmatik felsefenin temel ilkeleri şöyledir:

“Öğrenci pragmatik eğitimde, bilimsel yöntemi kullanmalı, karşılaştığı sorunları çözmeli sınama-yanılmayla sorunların üstesinden gelmelidir. Her işi öğrenci yapacağından dolayı, öğretmen yol gösterici olmalıdır. Bu tür eğitimde merkezde öğrenci vardır. Tüm etkinlikler, eğitim ortamı, her bir öğrenci için düzenlenmelidir. Ayrıca eğitim ortamı demokratik olmalı, öğrenciye ceza vermemelidir. Öğrencinin, yeteneğine, ilgisine hazır bulunuşluk düzeyine göre eğitim onun hizmetine sunulmalı, öğrenci istediği her konuyu, sorunu sınıfa getirebilmelidir. Bu bağlamda pragmatik eğitimde kullanılan eğitim anlayışı; öğrenci merkezli olup etkinliğe dayalı sosyal süreç ve yaşantılara dayalı, çekirdek, fonksiyonel ve teknolojik yaklaşımlar olarak ele alınabilir.

Etkinliğe dayalı eğitimde öğrenci merkezdedir. Öğretmen danışman ve yol göstericidir. Öğrencinin ilgi ve yeteneklerine göre eğitimler düzenlenmelidir. Tek tür eğitim yerine esnek, çok yönlü, çok amaçlı eğitimler vardır. Ayrıca her öğrencinin ilgi ve yeteneğine göre eğitimler süreç içinde de yeniden düzenlenebilir. bu nedenden dolayı, önceden kesin olarak hazırlanmış bir eğitimden söz edilemez. Öğrenme, yaşantılara dayandırılmalı, yani öğrenci yaparak ve yaşayarak öğrenmelidir. Problem çözme temele alınmalıdır.

Sosyal süreç ve yaşantılara dayalı eğitim yaklaşımında ise ortak, zorunlu, toplumsal ve doğal gereksinimler merkeze alınmalıdır. Söz gelişi, sağlık, trafik kazalarından korunma, beslenme vb. gibi herkes için zorunlu olanlarla kişinin geçireceği yaşantılar arasında ilişki kurulmalıdır. Eğitim, bu yolla toplumun ve kişinin istendik yönde değişmesini sağlayan kurallar koymalıdır. Öğrenci, eğitim ortamına getirilen sorunları çözmek için araştırma yapmalı, bilimsel yöntemi kullanarak çözümler üretmelidir. Öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci işbirliğini; kubaşık çalışmayı sağlayacak şekilde eğitim ortamları düzenlenmelidir. Bu tür eğitimde grup ve bireysel rehberlik kullanılmalıdır.” (Sönmez 2005: 99)

Bu doğrultuda Pragmatizme dayanan İlerlemeci akımda göze çarpan temel prensip, eğitimin yaşama hazırlık değil de yaşaman kendisi olma fikridir.

3.5.4. Yeniden Kurmacılık (Reconstructionism)

“İlerlemeciliğin devamı olan bu akımın dayandığı felsefe, Pragmatizmdir. John Dewey, Isaac Bergson, Barold Rugg, George Counts, Theodore Brameld bu akımın temsilcileri arasındadır.” (Sönmez 2005: 105).

Yenidenkurmacılığın dayandığı temel felsefede pragmatizmdir. Genel olarak temel prensipleri ise şu şekildedir:

“Eğitim, bir değişim aracı olduğu kadar; bir denge aracıdır da; çünkü yaşam sürekli değişmektedir. Bu bağlamda, eğitimin hedefleri; ‘dünya uygarlığını kurma, barışı ve insanların mutluluğunu sağlama, uygulama yoluyla değişmeyi gerçekleştirme, sevgi, işbirliği, denge vb. değerleri kazandırma, bu tür tutarlı kültürel değerlerin sürekliliğini sağlama, bilimsel yöntemi ve eleştirel düşünciyi kullanma, demokratik yaşam biçimini işe koşma, yaşamı sürekli yeniden kurma, bir sonraki planlama, akıllıca eylemde bulunma, hiçbir bilgiyi mutlak(kesin doğru) kabul etmeme, kişinin gizil yeteneklerini ve zihnini geliştirme vb.’ olabilir.

Eğitim yalnız yaşam değil; aynı zamanda gelecektir. Bunun için her türlü ders ve konular sınıf ortamına getirilmelidir. Bunların büyük bir çoğunluğu gelecekle ilgili olmalıdır. Dersler; sosyal bilimler, doğa bilimleri, iş ve meslek eğitimi, edebiyat, dil, beden, müzik, resim, matematik, geometri vb. olabilir. Bu dersler içinde, sosyal ve doğa bilimlerine ağırlık verilmelidir. Ayrıca tutarlı kültürel değerler, içerikte bulunmalıdır. Bunlar; sevgi, demokrasi, işbirliği, barış, dünya uygarlığı, kardeşlik gibi geliştirilmesi kararlaştırılan değerlerdir. Kişiden doğayı, özelliklede toplumu yeniden kurması beklendiğinden; doğa ve toplumla ilgili olgu ve olaylara sınıf ortamında yer verilmeli, ya da öğrenci böyle ortamlara gönderilmelidir. Yenidenkurmacılıkta, eğitimin görevi; toplumu sürekli yeniden şekillendirmek ve düzenlemektir.” (Sönmez 2005: 105–107)

3.5.5. Varoluşçuluk (Existentialism)

“Varoluşçu eğitim akımının dayandığı temel felsefe, Varoluşçuluktur. Bu felsefenin kurucu ve savunucuları Kierkegaard (1813–1855), M. Hiddeger (1889–1976), G. Marcel (1889–1973), K. Jasper (1883–1969), N.A. Bardayev (1874- 1948), J.P. Sartre (1905-1980), A. Camus (1913- 1960) ve W. Barrett'tir.” (Sönmez 2005: 122)

Varoluşçuluğun dayandığı temel felsefe “Varoluşçuluk “ felsefesidir. Bu akımın temelinde insanın kendisini ve kendi gerçekliğini tanıması yatmaktadır. Bu akım, her insanı ayrı ayrı ve benzersiz olarak görmektedir. Bu nedenle bireyseliği savunmaktadır. Var oluşçulara göre insan kendi varlığını kendi yaratır. Canlılar içinde bunu yapabilen tek varlık insandır. İnsan önce vardır. Sonra doğa ve toplumla etkileşerek kendi kendini yaratır. Her insan kendi niteliğini oluşturan bu özellikleri sonradan kazanır. Buna göre:

“ Varoluşçu eğitimde, toplumsal ve doğal olgu ve olaylar olabildiğince geniş ve çok çeşitli bir şekilde öğrencinin seçimine sunulmalıdır; çünkü bunlar, kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlayan birer araçlardır. Eğitim ortamında, öğrenci kendi sorumluluğuyla yüz yüze gelmelidir. Bunun için ‘Açık Okul’ sistemi gereklidir. Açık okul sistemi bir öğrenme yeridir. Öğrenci istediği alanda, istediği konuları özgürce seçer ve öğrenir. Bunun için eğitim ortamında sürekli yüreklendirilir. Öğrenci isteyerek de kendi kendini yönlendirerek öğrenir. (Sönmez 2005: 125)

Genel olarak eğitim akımları ve bunların dayandıkları felsefeler bu şekildedir. Tansel’in masallarına yer alan eğitim mesajlarının hangi eğitim akımlarıyla ilişkilendirilebileceğine yönelik tespitler yukarıda yapılan tespitler doğrultusunda olacaktır.

Bu bağlamda Tansel’in tüm masallarında tespit ettiğimiz eğitim temaları tek tek incelenip eğitim akımlarına göre değerlendirilmiştir.

3.6.1. Altı Kardeşler

Tansel'in bu masal kitabında yer alan masallarla vermek istediği mesajları şu şekilde değerlendirebiliriz.

Perioğlu masalında Tansel'in verdiği mesaj zorluklarla mücadele ve sevdiğine sahip çıkmadır. Bu doğrultuda masalda verilen bu mesaj İlerlemecilik ve Yenidenkurmancılık akımlarıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü masalın verdiği mesaj olaylar karşısında pasif kalmama, onlara yön vermedir. Bu ise doğrudan pragmatizm felsefesine yönelik bir çıkarımdır.

“Öğrenci pragmatik eğitimde, bilimsel yöntemi kullanmalı, karşılaştığı sorunları çözmeli sınama-yanılmayla sorunların üstesinden gelmelidir.” (Sönmez 2005: 99).

Masal kahramanı olan Perioğlu'da bu doğrultuda hareket etmiştir.

Kahkaha Gülü masalında verilen mesaj ise kötülülerin kötülüklerini kabul etmeme ve bunlara karşı koyuştur. Bu eğitim mesajı ise Varoluşçuluk, İlerlemecilik ve Yenidenkurmancılık akımlarıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü bu tavır kişinin kendi benliği ile var olması, kendi mutluluğunu kendisinin gerçekleştirilmesi düşüncesine dayanır. Bu çıkarım ise doğrudan Varoluşçu felsefe ile ilişkilendirilebilir.

Bu akımın temelinde insanın kendisini ve kendi gerçekliğini tanıması yatmaktadır. Bu akım, her insanı ayrı ayrı ve benzersiz olarak görmektedir. Bu nedenle bireyseliği savunmaktadır. Var oluşçulara göre insan kendi varlığını kendi yaratır. Canlılar içinde bunu yapabilen tek varlık insandır. İnsan önce vardır. Sonra doğa ve toplumla etkileşerek kendi kendini yaratır. Her insan kendi niteliğini oluşturan bu özellikleri sonradan kazanır

Ayrıca durumu kabullenmeme, durumu değiştirme tavrı ise pragmatik felsefenin genel tavrıdır. Pragmatik felsefede İlerlemecilik ve Yenidenkurmancılığın temelini oluşturur.

Altı kardeşler masalının verdiği eğitim mesajı ise kardeşlik duygusunu önemidir. Mesaj bu doğrultuda Yenidenkurmacılık felsefesiyle ilişkilendirilebilir. Nitekim Yenidenkurmacılığın temelinde var olan toplum şuuru, toplum mutluluğu, barış ve huzurun toplumla sağlanması kardeşler arasındaki dayanışmaya örnek teşkil etmektedir.

“Bu bağlamda, eğitimin hedefleri; ‘dünya uygarlığını kurma, barışı ve insanların mutluluğunu sağlama, uygulama yoluyla değişmeyi gerçekleştirme, sevgi, işbirliği, denge vb. değerleri kazandırma, bu tür tutarlı kültürel değerlerin sürekliliğini sağlama, bilimsel yöntemi ve eleştirel düşünceyi kullanma, demokratik yaşam biçimini işe koşma, yaşamı sürekli yeniden kurma, bir sonraki planlama, akıllıca eylemde bulunma, hiçbir bilgiyi mutlak(kesin doğru) kabul etmeme, kişinin gizil yeteneklerini ve zihnini geliştirme vb.’ olabilir.” (Sönmez 2005: 105).

Sarı yılan masalında ise insanın doğada insan dışındaki varlıklara da yardım etmesi gerektiği mesajı çıkarılmaktadır. Tansel’in mesajı bu doğrultuda Daimicilik akımı ile ilişkilendirilebilir çünkü Daimiciliğin temelinde olan evrensel değer yargıları insan dışındaki varlıklarında yaşamaya haklarının olduğu fikriyle örtüşmektedir. Nitekim Veysel Sönmez, Daimiciliğin esaslarını sıralarken verdiği şu maddeler bu tema ile örtüşmektedir:

6. İnsanlık için doğru ve evrensel olan hedef davranışları, öğrencide öğrenme isteği uyandırarak gerçekleştirilmelidir.

7. Her evrensel doğrunun, kültürel miras içinde yeniden doğmasına yardım etmelidir. (Sönmez 2005: 77)

3.6.2. Mavi Gelin

Tansel’in bu masal kitabında verilen eğitim mesajlarını eğitim felsefeleri ile şu şekilde ilişkilendirebiliriz.

Nergis Kız masalında verilen eğitim mesajı, kardeşlik duygusu ve sevdiğine kavuşma gayretidir. Bu eğitim mesajları, Varoluşçuluk, Yenidenkurmacılık,

Daimicilik ve İlerlemecilik akımlarıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü masal kahramanın kardeşlik duygusuna verdiği önem Yenidenkurmancılık felsefesinin temelinde var olan toplum hayatının önemi düşüncesiyle, Daimiciliğin temelinde var olan evrensel değer yargılarına dayanmaktadır. Nitekim şu düşünce bu temanın en büyük dayanağıdır.

“İdealist eğitimde merkezde konular, dersler, evrensel doğrular...” (Sönmez 2005: 78).

Ayrıca sevdiğine kavuşma azmi, Varoluşçu felsefenin kendine ait olanı gerçekleştirme elde etme mantığına dayanmaktadır. Nitekim Varoluşçu felsefede var olan şu düşünce bu mesajla örtüşmektedir:

“...kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlayan birer araçtırlar. Eğitim ortamında, öğrenci kendi sorumluluğuyla yüz yüze gelmelidir.”
(Sönmez 2005: 125).

Padişahın Küçük oğlu masalında yer alan eğitim mesajı insan dışındaki canlı ve cansız varlıklara değer verme düşüncesidir. Bu düşünce ise Daimicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü Daimiciliğin temelinde var olan evrensel değerlere sahip çıkma felsefesi bu eğitim mesajına uymaktadır.

Sığırtmacın Kızı masalında yer alan maddi değerlere önem vermeme asl olanın sadakat gibi manevi değerler olduğu mesajı ise Daimicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü bu akımın temelinde var olan evrensel değerleri benimseme düşüncesine uygun bir çıkarımdır.

Mavi Gelin masalının verdiği eğitim mesajı ise alınan kararlarda kararlılıktır. Bu mesaj ise doğrudan Varoluşçuluk akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü varoluşçuluk felsefesine göre insan kendisinden ve kendi değer yargılarından sorumludur.

Koca Karının Oğlu masalındaki eğitim mesajı ise hayvanları sevme ve onlara değer vermedir. Zira Tansel’e göre hayvanları sevmeyen insanları sevemez. Bu doğrultuda bu mesaj Daimicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü hayvan sevgisi,

evrensel bir ahlaki olgudur. Daimiciliğin savunduğu evrensel değerleri benimseme fikriyle Tansel'in verdiği mesaj örtüşmektedir.

3.6.3. Üç Kızlar

Tansel'in bu masal kitabında verilen eğitim mesajlarını şu şekilde değerlendirebiliriz.

Cevahir ve Yumurtası masalında verilmek istenen eğitim mesajı zorluklarla mücadelenin gerekliliğidir. Mutlu bir hayat kurmak için bu sıkıntılara katlanmak gerekmektedir. Bu mesaj İlerlemecilik akımı ile ilişkilendirilebilir. Nitekim akımın temelinde yer alan eğitimin hayata hazırlama değil de hayatın kendisi olma felsefesi ile zorluklarla mücadele arasında “mücadele” noktasında benzerlikler vardır.

Üç Kızlar adlı masalda ise Tansel'in insanın kaderine güvenmesini öğütlemektedir. Biraz kaderci bir mesaj vermektedir. Bu mesaj herhangi bir eğitim akımıyla ilişkilendirilememiştir.

Taş Evin İki Kızı adlı masalda ise Tansel, dış görünüme aldanmamayı, işin özünü kavramayı öğütlemektedir. Tansel'in bu mesajı, Varoluşçuluk ve İlerlemecilik akımlarıyla ilişkilendirilebilir. Varoluşçuluğun temelinde var olan “benmerkezcilik” düşüncesi ile İlerlemecilik akımında var olan “problemi çözme” tekniği bu mesajla ilişkilendirilebilir.

Padişahın Bir Kızı adlı masalın verdiği eğitim mesajı ise emeğin kıymetini bilmek ve zor durumdaki insanlara yardım etmektir. Bu doğrultuda Tansel'in verdiği bu mesaj; ilerlemecilik, Yenidenkurmancılık ve Varoluşçuluk ile ilişkilendirilebilir. Nitekim zor durumdaki insanlara yardım etmek evrensel barış ve ahlak kurallarındandır bu ise doğrudan Yenidenkurmancılık akımının temel savlarındandır. Emeğinin karşılığını bilmek ve bunun için mücadele etmek ise Varoluşçuluk felsefesinin ben merkezliyetçiliğine dayandırılabilir.

3.6.4. Yedi Devler

Tansel'in bu masal kitabında yer alan masalları vasıtasıyla verdiği eğitim mesajlarını şu şekilde değerlendirebilir.

Yedi devler masalının verdiği eğitim mesajları, sevilene kavuşmak için çaba sarf etme ve yaşanılabilir bir dünya için kötülerle mücadeledir. Tansel'in verdiği bu mesajlar İlerlemecilik ve Yenidenkurmancılık akımlarıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü İlerlemeciliğin esasında var olan toplumsal değer yargılarının aktarımı ve bu vasıtayla yaşanılabilir bir dünyanın kurulması tezi Tansel'in verdiği mesajla örtüşmektedir. Ayrıca Yenidenkurmancılığın savunduğu temel düşünce olan toplumu sürekli değiştirmek ve yeniden yapılandırmanın masalda verilmek istenilenle örtüştüğü tespit edilebilir.

Bitlice Karının kızı masalında var olan eğitim mesajı ise kıskançlığın aile hayatı için kötü bir tavır olduğu ve doğadaki varlıkların önemli oldukları fikridir. Bu mesajlar özellikle kıskançlık tavrı geleneksel toplum kurallarınca da tasvip edilmemesi yönünden Daimicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü akımın temel felsefesi yerleşmiş toplumsal kuralların aktarımıdır. Doğadaki varlıkların önemli olduğu mesajı ise ilerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü ilerlemeciliğin dayandığı pragmatik felsefe doğadan yararlanma düşüncesiyle evrende var olan her şeyin korunmasını ister bu doğrultuda Tansel'in bu mesajı İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir.

Boyu Bir Karış, Sakalı Üç Karış maldı masalda Tansel'in verdiği mesaj ise, zorluklarla mücadeledir. Bu tavır Tansel'in masallarının genelinde var olan bir çıkarımdır. Bu mesaj İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü İlerlemeciliğin temelinde var olan sorunları çözme, üstesinden gelme fikri ile verilen mesaj örtüşmektedir. Bir Karı, Bir Koca masalın temel eğitim teması zalim yöneticiye karşı çıkma, toplumu bu yönde iyi yönde şekillendirir.

Bu mesaj doğrudan Yenidenkurmancılık akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü akımın temelinde var olan toplumu değiştirme, yeniden şekil verme felsefesi ile verilen mesaj örtüşmektedir.

Hotlu Kız masalında verilen mesaj ise kıskançlığın kötü bir özellik olduğudur. Bu doğrultuda Tansel'in bu mesajı Esasicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim Esasiciliğin özünde var olan başat kültürel değerleri kazandırma düşüncesi ile Tansel'in amacı aynıdır.

3.6.5.1. Al'lı İle Fırfırı (I. Cilt)

Tansel'in bu masal kitabında yer alan masallardaki eğitim temalarının eğitim akımlarıyla ilişkilerini şekilde tespit edebiliriz.

Üç Peri Kızı masalının verdiği eğitim mesajı başka insanları umursama, onların iyilikleri içinde çaba sarf etmedir. Bu tema Daimicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü akımın dayandığı klasik realizmin savunduğu fikir eğitimin insanı toplumsallaştırmasıdır. Bu nedenle başka insanların hayatlarını önemseme bu temel yaklaşımla ilişkilidir.

Al'lı ile Fırfırı adlı masalında ise Tansel kötülüklerle mücadelede cesaretli olunmasını ve korkulmamasını tavsiye etmektedir. Tansel'in bu eğitim teması Varoluşçuluk felsefesi ile ilişkilendirilebilir. Nitekim Varoluşçuluk felsefesinin temelinde var olan insanın kendisini ve kendi gerçekliğini tanıması düşüncesiyle bu mesaj ilişkilendirilebilir. İnsan var olmak için mücadele etmeli, yılmamalı ve faal davranmalıdır.

Oduncunun Karısı masalında Tansel eğitim mesajı olarak sömürüye karşı çıkılmasını, başkaları tarafından kullanılmamayı öğütler. Bu durum İlerlemecilik ve Varoluşçuluk akımlarıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim İlerlemeciliğin temelinde var olan pragmatik felsefe kişinin öz çıkarını savunur. Varoluşçuluğun temel esası olan

“Kendin olma” düşüncesi ise insanın bir birey olmasını, başkalarının uydusu değil de kendi fikirlerinde hür olunmasını ifade eder.

Naz Kız masalında ise Tansel hayattaki fırsatların iyi değerlendirilmesini tavsiye eder. Tansel’in bu çıkarımı İlerlemecili akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü İlerlemeciliğin temelinde var olan pragmatik felsefenin kişinin fonksiyonel davranması gerektiği, etkilenen yerine tesir eden olması düşüncesi ile Tansel’in çıkarımı bağdaştırılabilir.

Becerikli Kız masalında ise Tansel zorluklarla karşılaşıldığında onlara karşı pasif kalınmanın çözüm olmadığını aksine onlarla mücadeleye girişilmesini tavsiye ediyor. Bu durum İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim akımın temelinde yer alan pragmatik felsefeye göre sorunlarla uğraşılmalı, çözüm yöntemleri oluşturulmalı ve mücadele edilmelidir.

Alaca Bulaca masalıda tıpkı Becerikli Kız masalında olduğu gibi amaca ulaşmak için mücadelenin gerekliliği mesajını vermektedir. Dolayısıyla bu mesaj İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü ilerlemecilik akımının temel felsefesi olan pragmatik düşünce bunun gerekliliğini savunmaktadır.

Dünya güzeli masalında ise bilgili, tecrübeli insanların sözlerine duyulacak güven, zorluklarla mücadele temaları işlenmiştir. Bu temalardan tecrübeli, bilgili insanların sözüne itaat mesajı Esasicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü bu akımın temelinde var olan öğretmen merkezilik ve bunun gereği olan donanımlı, bilgili öğreticiye itaat bu temanın verdiği mesajla örtüşmektedir. Zorluklarla mücadele ise İlerlemecilik felsefesine dayandırılabilir. İlerlemeciliğin “fonksiyonel insan” tipi bu durumla örtüşmektedir.

Balıkçı masalının eğitim temaları, doğadaki canlıların korunması ve verilen söze sadakattir. Bu doğrultuda Tansel’in verdiği bu mesajlar Esasicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü geleneksel doğrular ve kültür aktarımı ile evrensel değer yargılarının aktarımını savunan bu akım Tansel’in vermek istediği mesajla benzerlik göstermektedir.

Kabak Donunda Kız masalında verilen temel mesaj ise dış görünüşe aldanmamaktır. Tansel'in bu temasını İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirebiliriz. Çünkü akımın temelinde var olan araştırma, bilimsel yöntemlerle çözüm metotları bunu gerçekleştirecektir. Tansel'in dış görünüşün altına geçilmesi gerektiğini daha doğrusu işin özünün araştırılması gerekliliği üzerinde durur. Dolayısıyla tema doğrudan İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir.

Topal Dev masalında da Tansel hayattaki mutluluk için mücadelenin şart olduğu teması üzerinde durmuş ve bunun gerekliliğini anlatmıştır. Tansel'in bu mesajı, İlerlemecilik ve Varoluşçuluk ile ilişkilendirilebilir. Çünkü İlerlemeciliğin dayandığı pragmatik felsefe kişinin mutluluğu için çaba sarf etmesi gerekliliğini belirtir. Kişi kendi mutluluğunda faydacı olmalı kendi mutluluğunu ön planda tutmalıdır. Varoluşçuluk felsefesinin temelinde var olan “Bireyselcilik” ile Tansel'in verdiği mesaj örtüşmektedir.

3.6.5.2. Al'lı İle Fırfırı (Cilt II)

Tansel'in bu masal kitabında yer alan masallarındaki eğitim temalarının eğitim akımlarıyla olan ilişkileri ise şu şekildedir.

Korkak Adam masalının teması ise cesaret ve mücadele ile kötülüklerle baş edebilmedir. Tansel çocuklara bu vasıtayla mutlu bir hayatın kötülerle mücadeleden geçtiğini ve cesaretli olunmasını öğütlemektedir. Bu eğitim mesajı, İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir çünkü akımın temelinde var olan pragmatik felsefe mücadele etmeyi, çözüm yollarını aramayı anlayışına sahiptir. Tansel'in bu mesajı ise bu anlayışın çıkarımlarına uymaktadır.

Kırk Kardeşler masalının vermek isteği temel mesajlar, insan dışındaki varlıklara öneme verilmesi gerektiği ile kötülerle mücadeledir. Öncelikle insan dışındaki varlıklara değer verme evrensel ahlak anlayışının bir gereğidir. Bu mesaj bu nedenle Esasicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim Esasiciliğin savunduğu

evrensel değerleri benimseme ile Tansel'in mesajı örtüşmektedir. Diğer eğitim teması olan kötülerle mücadele ise İlerlemeciliğin temel prensiplerinden olan mücadele, çözüm bulma ve sonuca ulaşmayla ilişkilendirilebilir.

Al'lı ile Tilki masalında ise Tansel, çocukları yalancılara, kurnazlara karşı uyarmakta onların oyunlarına gelinmemesi konusunda öğütler vermektedir. Tansel'in bu mesajını İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirmek mümkündür. Nitekim akımın temlinde var olan hayatı tanımak ve bilmek düşüncesiyle ile Tansel'in yaptığı uyarı örtüşmektedir.

Avcıoğlu masalı da Tansel'in çoğu masalında olduğu gibi kötülerle mücadelenin zorunluluğu ve mutlu hayatın kötülerden arınmış bir dünya ile gerçekleşeceği temasıdır. Tansel'in bu doğrultuda verdiği mesaj İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü sorunların üstesinden gelme fikri bu akımın temel dayanağını oluşturmaktadır.

Konuşan Balıkla Yalnız Kız masalında Tansel çocukların barışı ve iyiliği gerçekleştirecek tek öğe olduğunu ve çocukların bu potansiyellerinden haberdar olmalarını istiyor. Tansel'in bu mesajı doğrudan Varoluşçuluk akımıyla ilgilidir. Nitekim akım insanı merkeze koymakta ve kişinin kendisini gerçekleştirmesini istemektedir. Bu doğrultuda Tansel'in eğitim mesajında da belirttiği gibi çocuklar kendilerini gerçekleştirmeli ve bunun sonucunda dünya yaşanılabilir bir yer olmalıdır.

Üç Kardeşler masalında Tansel kıskançlığın kötü bir özellik olduğunu çocukların bu özelliğe sahip olmamaları konusunda öğütler vermektedir. Bu tema Daimicilik ve Esasiciliktir. Her iki akımın temelinde var olan başat kültürel değerleri aktarma ve evrensel değerlerin aktarımı kıskançlık konusunda Tansel'in verdiği mesajla örtüşmektedir.

Dalyanoğlu masalında Tansel iyilik uğrunda savaşanların mutluluğa ereceğini belirtmiştir. Tansel'in bu eğitim mesajı İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim karşılaşılan sorunları çözme, reaktif tavır sergileme bu akımın dayandığı pragmatik felsefenin özünü teşkil etmektedir.

At-Tilki-Kurt masalının eğitim teması, kötülerle arkadaşlık etmemektir. Bunun sonucunda insan kötü durumlara düşebilir. Bu tema, Daimicilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü Daimiciliğin eğitimi insanı toplumsallaştırma süreci olarak görmesi ve bunun sonucunda toplumdaki davranış yöntemlerini öğretmesi ile Tansel'in mesajı örtüşmektedir.

Karanlık dünya adlı masalda ise Tansel kıskançlıkları affetmek ve kötülüklerle mücadele temalarını işlemiştir. Tansel'in kıskançlıkları affetmesi teması Esasiciliğin temel mantığı olan kültürel değerlerin aktarımı ile bağdaştırılabilir. Nitekim masal kahramanın bu tavrı affediciliğin erdemliliği doğrultusundadır. Kötülüklerle mücadele ise İlerlemecilik akımıyla ilişkilendirilebilir. Hayata karşı reaktif davranmak bu akımın temel prenstir.

Genel olarak Tansel'in masallarında eğitim temalarının eğitim akımlarıyla olan ilişkileri bu doğrultudadır.

Tansel'in masal kahramanları mücadelecı, haksızlıklara karşı koyan, kötülerle mücadele eden, kolay pes etmeyen, bunları gerçekleştirirken affedici, sevgi dolu, kültürel ve evrensel değerleri koruyucu ve uygulayıcı karaktere ve özelliklere sahiplerdir. Tansel de bu kahramanlar vasıtasıyla bu doğrultuda eğitim temaları etrafında çocuklara mesajlar vermiştir. Bu mesajların İlerlemecilik başta olmak üzere, Varoluşçuluk, Esasicilik, Daimicilik ve Yeniden Kurmacılık akımlarıyla ilişkileri ortaya koyulmuştur.

Fakat bu eğitim akımlarından en belirginini şüphesiz İlerlemecilik akımının Tansel'in masallarındaki ağırlığıdır. Tansel masalları vasıtasıyla mücadelecı, sömürüye karşı koyan, hayata ve kötülere karşı "reaktif" tipler oluşturmuş ve çocukların bu doğrultuda bilinçlenmelerini sağlamaya çalışmıştır.

İlerlemecilik akımının Tansel'in masallarında var olan bu ağırlığının altında şüphesiz Tansel'in masallara, eğitime ve çocuğa olan bakış açısı yatmaktadır. Tansel masallarını açık bir ifadelendirmeye belirttiği gibi çocukları uyutmak için değil onları uyandırmak için yazmıştır.

“ Oğuz Tansel - Ben masallarımı, çocukları, gençleri, erişkinleri eğlendirmek, uyutmak için yazmadım; onları bilinçlendirmek, uyandırmak için yazdım.” (Türk Dili 1978: 506, sayı 321).

Eğitimi, insan yaratma sanatı olarak değerlendiren Tansel, öğretmenlik mesleğini “tanrı sanatı” olarak vasıflandırmış ve asıl meselenin insan yetiştirme işi olduğunu ifade etmiştir. Nitekim sosyal sorumluluğunun bilincinde olan Tansel gerek bir vatandaş olarak gerekse bir eğitimci olarak üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmek için eğitimin belirli bir seviyeye çıkması için çaba sarf etmiştir. Zira Tansel’e göre ülkenin en büyük problemi budur:

“ Bir kez biz, bu adam yaratmak işini gerçekleştiremiyoruz; unutmuşuz bu baş ilkeyi. Bunun birkaç belli başlı sebebi var: en önemlisi yüzyıllardır, zihniyetimiz değişmemiş, öğrencilerimize programlardaki bilgileri vermekle görevimizi yaptığımızı inanmışız onlara kişilik verecek, istidatlarını tepe noktasına ulaştıracak yerde, birçok şeyleri bilgi diye ezberletmekle yetinmişiz.” (Yeni Meram 7 Ekim 1955)

Kendi tespitine göre sorunu tespit eden Tansel, çözümü de bulmuştur. “Adam yaratma işi” ve “ zihniyet değişikliği” bu iki kural gerçekleştirilirse, gelecek bizim olacaktır.

Tespitlerini ve çözüm yöntemlerini belirleyen Tansel çözüme “gelecek” olarak değerlendirdiği çocuklardan başlamıştır. Nitekim çocukları şu şekilde tasvir etmesi onun düşüncelerini gerçekleştirme hususunda “neden çocuklar?” sorusunun da cevabı olacaktır.

“ Tansel – Kişioğullarının yaşantısında sevmek, sevilmenin en önemli erdem olduğuna inanırım. Bir toplumun, bir ulusun en değerli varlığı, geleceği olan çocukları sevmek, onlarca sevilme büyük mutluluktur. Çocuklara masal anlatarak, çocuk oyunları öğreterek yaklaşmak, onlarla dostluk kurmak, sevgilerini, güvenlerini kazanmak hiç de zor değildir. Bu yöntemle çocuklara olumlu işler yaptırmak olanağını bulmuş oluruz. Eğitimbilimciler, öğretmenler, ana babalar bu yöntemden yararlanmak durumundadırlar.” (Türk Dili 1978: 505).

Nitekim “Konuşan Balıkla Yalnız Kız” masalındaki şu ifadelerde bize bu tespit doğrultusunda fikir verecektir.

"İlkelerin ilkinde, çocuklar, çoğaldıkça kötüler azalır. Bu nedenle analar, babalar çok çocuk yapmalı. Beni dinliyor musunuz çocuklar? Yeryüzünde çocuklar ordusu tomurcuklanıp çiçeklenmeli. Her evde başaklarca çocuk olmalı. "Bir evde bir kız ya da bir oğlan" hiç de iyi değildir. İlk doğan çocuk, konuşacak yaşa" gelince anasından, babasından kardeşler istesin. Kardeşler çoğaldıkça yeryüzü güzelleşir. Böylece kötülük dağlarını, dev uğruları yıkıp yok edebilirsiniz. Tek tek ağaçlardan, ormanlar daha güzeldir. Bu gerçeği hiç mi hiç unutmayın çocuklar.

İkincilerin ikincisi: Çocuklar," Yalnız Kız'lar, Kartal Kız'lar, Karanfil Kız'lar, analarını, babalarını dinlemeli. Yemek yemek, uyumak konusunda onları hiç üzmemeli. Tezcene büyüme için yeterince yiyip, çok çana uyumalıdır çocuklar. Kötülükleri yeryüzünden kaldırmak için tezlerin tezinde büyümeli güvercin" kız'lar, kartal oğullar. Savaşınıza katılmak için, temmuz gecelerinin tüm yıldızları, karca eleklenip, karca, doluca yağacak yeryüzüne. O zaman, herkes en iyi bildiği işi yapmak için ustalık yarışına girişecek. Kuşları, balıkları, ormanların sürmeli gözlü ayılarını, bildircinleri, keklikleri, üveyikleri öldürmeyecek avcılar. Balıkların korkusu olmayacak ağdan, tordan.

Üçlerin üçü: Gerçek barışı çocuklar kuracak yeryüzünde. Kimse kimseye haksızlık etmeyecek. Gecesinde, gündüzünde, bayırında, düzünde ormanlar türetilip, yokluğu, yoksulluğu kaldıracak delikanlılar, kızlar çalışıp yiyecek, başkasının emeğini sövmeyecek. Kavganın, açlığın adını bilmeyecek insanoğulları. Barış; dostluk havaca sarıp sarmalayacak yeryüzünü. Yalnız Kız'ların oğlan kardeşleri kız kardeşleri olmalı birkaç tane. Analar ikiz ikiz doğurmalı. Yıldız gözlü, ay yüzlü oğlanlar, kızlar, Karanfil Kız'lar, Güvercin Kızlar, Kartal oğlanlar masallarca çoğalmalı. Ancak o zaman dirlik düzenlik bulutları mavi tüllerce kaplar yeryüzünü." (Tansel 1976: 68-69).

Tansel hedef kitlesini belirlemiş, sorununu ve çözüm önerilerini belirlemiştir. Bu noktada Tansel'e, çocuklara mesajını aktaracak güzel bir araç bulmak kalmıştır. O da bu nokta çocuk edebiyatının en güzel türü olan ve çocuğa hitap eden tür olan masallı seçmiştir şüphesiz. Nitekim masallın işlevini ifade ettiği şu sözleri bu aracı seçmesi konusunda bize fikir verecektir:

" Bu masallar; çocukların bilincine iyiliği, doğruluğu, güzelliği notsuz, cevapsız yerleştirir. Masal kahramanlarının özellikleri olan korkusuzluğu, atılganlığı, becerikliliği, güçlükleri yenmeyi benimsetip çocuklara aşılır. Bütün yaratıkları sevmeyi, kötülüklerin cezasız kalmayacağını öğretir." (Tansel 2003: 3).

Tansel masallar vasıtasıyla düşüncelerini çocuklara aktarmayı hedeflemiştir. Asıl soru ise Tansel'in vereceği mesajlar, masallarında yaratacağı kahramanlara çocuklara hangi mesajları verecek ve onlarda nasıl bir zihniyet değişikliğine vesile olacaktır. İşte Tansel'in masallarında verilen eğitsel mesajlar ile oluşturduğu masal kahramanları, eğitici tipleri hem evrensel değer yargılarına sahip, kültürel özlerini kaybetmemiş hem de yeniliğe açık, kendi kişiliklerini geliştirici, kendilerini yenileyici özelliklere sahiptir. Bu özellikler ise İlerlemecilik akımının amaçlarıyla örtüşmektedir.

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Edebiyatla eğitim arasındaki ilişki yadsınmaz. Edebiyatın bir alt bölümü olarak ortaya çıkan ve daha sonra müstakil bir saha haline gelen Çocuk edebiyatının önemi herkesçe bilinmektedir. Zira çocuk edebiyatı, çocuğun eğitiminde büyük bir yol göstericidir. Çocuk geleceğin “büyük” adaydır fakat hali hazırda büyük değildir. Bu nedenle onun duyuş, istek, istidat ve ihtiyaçlarına yönelik eserler verilmelidir. Tabi bu eserlerde hedef kitle sadece çocuklar değil onların koruyucuları ve yetiştiricileri olan anne-baba ve öğretmenlerdir de.

Çocuğun hayatında karşılaştığı ilk edebi eser ise şüphesiz masallardır. Masallar gerek çocuk edebiyatı sahasında gerekse çocuk eğitimi sahasında büyük bir öneme sahiptir. Oğuz Tansel, masalların önemini idrak etmiş ve onların çocuk eğitimindeki rollerini kavramış bu doğrultuda eserlerini oluşturmuştur. Tansel’in özellikle şu ifadesi: “ Ben masallarımı çocukları uyutmak için değil, uyandırmak için yazıyorum.” Gerçek anlamda masal sahasında haklı bir üne kavuşmasını sağlamıştır.

Bu doğrultuda tezimizde öncelikle Tansel’in masal kaynaklarını, eğitim ve çocuk kavramlarına olan bakış açısını tespit ettik. Akabinde Tansel’in biri iki cilt olmak üzere beş masal kitabında yer alan 46 masalını öğrenci, öğretmen ve eğitim teması başlıkları altında incelenmiştir. Daha sonra masalarda tespit ettiğimiz eğitim mesajlarının hangi eğitim felsefeleriyle ilişkilendirilebileceklerine bakılmıştır.

Oğuz Tansel’in masallarındaki çocuk ve eğitim teması ve bu temanın eğitim akımlarıyla ilişkilendirilmesi doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara ulaşırken ortaya çıkan fikirler ise öneriler bölümünde sunulmuştur.

4.1. Sonuçlar

1. Tansel'in masalları sadece 5–9 yaş grubundaki çocuklara değil, 12–15 yaş grubuna da hitap etmektedir.

2. Tansel masallarını çocukların bilincine iyiliği, doğruluğu, gzelli notsuz ve cezasız yerleştirmek amacıyla yazmıştır. Masallarını yazmadaki bu temel felsefesi doğrultusunda hareket etmiştir.

3. Tansel'in masal kitapları hem dış özellikler (punto, kapak, cilt v.b.) hem de i özellikler (tema, konu, üslup ve dil) açısından 5–9 ve 9–15 yaş grubundaki çocuklara uygunluk göstermektedir. Özellikle slup, dil ve anlatım yönünden masallar çocuğun seviyesine uygundur.

4. Tansel çocuğu bilinçlendirmesi, uyandırılması gereken bir birey olarak değerlendirmiştir. Çocukların iyi yetiştirilmesi gerektiğini defalarca söylemiş bu düşüncesi doğrultusunda masal yazdığını dile getirmiştir.

5. Tansel, eğitimi ise insan yetiştirmedeki en önemli vasıta olarak görmüş bu noktada retmenlik mesleğini “Tanrı sanatı” olarak değerlendirmiştir.

6. Tansel masallarının soy ağacını, nereden ve kimden dinlediğini, hangi tarihte dinlediğini belirtmiştir.

7. Tansel'in masalarındaki ğrenci tiplerinin genel olarak; mücadeleci, yardım sever, kötülüğe iyilikle karşılık veren, umutsuzluğa düşmeyen, mutluluk için çaba sarf eden, insan dışında hayvanlara, cinlere, devlere, eşyalara değer veren, varlıkların ve insanların dış görünüşlerine aldanmayan, zorbalara karşı koyan, sömürüye karşı çıkan tiplerdir.

8. Tansel'in masalarındaki retmen tipleri ise genel olarak; yol gösterici, bilge, halkın ananelerine bağlı, evrensel değerler doğrultusunda öğütler veren,

koruyucu ve kollayıcı, her halükarda iyiliği öğütleyen, kötülüklerle mücadele için öğrencilerini yüreklendiren, yönlendiren tiplerdir.

9. Tansel'in masalarındaki eğitim temaları ise şu şekildedir; kötülerle mücadele etmek, yardım sever olmak, hayvanları korumak, iyilikte bulunmak, kıskançlıkları affetmek, aile bireylerine sahip çıkmak, evrensel değer yargılarına bağlı olmak, iyi arkadaş ve dost seçmek, fırsatları iyi değerlendirmek şeklindedir.

10. Tansel'in masallarındaki eğitim temaları ise İlerlemecilik, Varoluşçuluk, Yenidenkurmacılık, Daimicilik ve Esasicilik gibi eğitim akımlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu eğitim akımlarında özellikle İlerlemecilik Tansel'in masallarındaki eğitim temalarının büyük bölümünde tesirini belli etmektedir. Çünkü Tansel'in masal kahramanları; ilerlemeci, mücadelecisi, sömürüye karşı çıkan karakterdedirler.

11. Masallar eğitim temaları açısından çocuğun gerek zihinsel gerekse ruhsal gelişimine olumsuz etki edecek çıkarımlar içermemektedir.

4.2. Öneriler

Çalışmada Oğuz Tansel'in masallarındaki öğrenci ve öğretmen tipleriyle eğitim temaları tespit edilmiş ve bu temaların hangi eğitim akımlarıyla ilişkilendirilebileceği üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda şu önerilerde bulunulabilir:

1. Çalışmamız, Tansel'in masallarındaki öğrenci ve öğretmen tipleri ve eğitim temalarının önemini veya bunların çocuklar üzerindeki tesirini araştırarak çalışmalara kaynaklık edebilir.

2. Çalışma, özellikle Tansel'in masalların yazış amacı olarak ifade ettiği “ masallar uyutmak için değil, uyandırmak içindir” yaklaşımı ile masal sahasında yapılacak çalışmaların bu düşünce doğrultusunda sürdürülebilirliği hakkında köklü bir zihniyet değişimine kaynaklık edebilir.

3. Tansel'in masalarının vermek istediği genel amaçlar belirlenmiş ve bunun çocuk eğitiminde kullanılabilirliği ispat edilmiştir. Bu noktada çalışmamız, eğitimcilere, anne ve babalara çocuk eğitimi konusunda kaynaklık edebilir.

4. Özellikle eğitim yaklaşımlarıyla masalların ilişkilendirilmesinde ortaya konulduğu gibi Tansel'in masal kahramanları reaktif, ilerlemeci, mücadeleci bir zihniyete sahiptirler. Bu doğrultuda Tansel'in masalları çizgi sinema olabilecek formata sahiptirler.

5. Masallar özellikle çocuğun hayal dünyasını geliştirici, iyiliği, sevgiyi cezasız, notsuz benimsetmeleri gibi özelliklerinden ilköğretimin gerek I.kademesindeki ve gerekse II. kademesindeki Türkçe ders kitaplarına seviyeye uygun metinler şeklinde alınabilir.

6. Masal sahasında büyük emekler sarf etmiş Oğuz Tansel'in ve masal kitaplarının daha iyi tanıtılması ve daha çok okunması ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

4.3. Kaynakça

ATEŞ, Kemal

1976 **Oğuz Tansel’le Söyleşi**

Türk Dili, Haziran, 321

BEZİRCİ, A. ve GÖKER, N.

1993 **Türk Dili ve Edebiyatı**

İstanbul: Gendaş Yayınları

BİLGEGİL; Kaya

1977 **Edebiyat Bilgi Ve Teoriler(Belagat)**

İstanbul: Enderun Kitapevi

BORATAV, Pertev Naili

1992 **100 Soruda Türk halk Edebiyatı**

İstanbul: Koç Kültür Sanat

ÇOBANOĞLU, Özkul, ÖZARSLAN, Metin

1996 **Folkloristik Prof. Dr. Umay Günay Armağanı**

Ankara: TDV Yayınları

GEÇGEL, Hulusi, GÜLEÇ, Havise Çakmak

2005 **Çocuk Edebiyatı**

Ankara: Kök Yayıncılık

GÜLERYÜZ, Hasan

2002 **Yaratıcı Çocuk Edebiyatı**

Ankara: Pegem A Yayıncılık

GÜZEL, Abdurrahman, TORUN, Ali

2003 Türk Halk Edebiyatı El Kitabı

Ankara: Akçağ Yayınları

KAPLAN, Mehmet

2000 Kültür ve Dil

İstanbul: Dergâh Yayınları

KAVCAR, Cahit

1982 Edebiyat Ve Eğitim

Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları

KIBRIS, İbrahim

2004 Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı

İstanbul: Anı Yayıncılık

NAS, Recep

2002 Örneklerle Çocuk Edebiyatı

Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları

OĞUZKAN, Ferhan

1987 Yerli Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı

Ankara: Emel Matbaacılık Sanayii, 4. Baskı

OKAY, Orhan

1998 Sanat Ve Edebiyat Yazıları

İstanbul: Dergâh Yayınları, 2. Baskı

ÖZBAY, Murat

2002 Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi

Türk Dili, S. 115

SAĞIR, Mukim

2002 İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi

Ankara: Nobel Kitapevi

SAKAOĞLU, Saim

1999 Masal Araştırmaları

Ankara: Akçağ Yayınları

SEYİDOĞLU, Bilge

1985 Masal, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

İstanbul

SÖNMEZ, Veysel

2005 Eğitim Felsefesi

Ankara: Anı Yayıncılık, 7. Baskı

ŞİRİN, Mustafa Ruhi

2000 Çocuk Edebiyatı

İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları

1987 Çocuk edebiyatı Yıllığı

İstanbul: Gökyüzü Yayınları

TANSEL, Oğuz

1955a Bir Öğretmene Mektup (I)

Yeni Meram Gazetesi, 7 Ekim

1955b Bir Öğretmene Mektup (II)

Yeni Meram Gazetesi, 15 Ekim

1976a Al'lı İle Fırfırı-I

İstanbul: Yaz Yayınları

1976b Al'lı İle Fırfırı-II

İstanbul: Yaz Yayınları

2003a Altı Kardeşler

Ankara: MEB Yayınları

2003b Mavi Gelin

Ankara: MEB Yayınları

2003c Üç Kızlar

Ankara: MEB Yayınları

2003d Yedi Devler

Ankara: MEB Yayınları

TDK

1998 Türkçe Sözlük

Ankara: TDK Yayınları

UYSAL, Halil

1976 Masal ve Gerçek

Türk Dili, Eylül, 119

YALÇIN; Alemdar, AYTAŞ, Gıyasettin

2005 Çocuk Edebiyatı

Ankara: Akçağ Yayınları, 3. Baskı

YAVUZ, Muhsine Helimoğlu

2002 Masallar ve Eğitimsel İşlevleri

Ankara: Ürün yayınevi

<http://www.egitim.aku.edu.tr/ssever.htm>

EK

Oğuz Tansel'in Fotoğrafları

